

ပလူပဝို

PHRU PWGO

ကညီကိုသရဲလံာ်တံာ်ကစီာ် ဆဲးမုာ်, ၂၇၆၁
Karen Teacher Newsletter October 2022

ပဗ္ဗပပွါကမံးတံာ်တဖၣ် Phru Pwgo Committees

နီၣ်လာၣ်ထူ
Naw Ler Htoo

စကီး
Scott

စီၤယိၣ်လိၣ်ထူ
Saw Kho Lo Htoo

နီၣ်ရူသး
Naw Ruth

နီၣ်ဖီရံၣ်ဝါ
Naw Hpaw Shee Wah

နီၣ်ဖီကိၣ်လိၣ်ထူ
Naw Paw Ko Lo Htoo

Acknowledgement

This newsletter is made possible through MEC with the generous support of the Foreign, Commonwealth & Development Office (FCDO), Department of Foreign Affairs and Trade (DFAT), the Ministry for Foreign Affairs of Finland, and the American people through the United States Agency for International Development (USAID). The contents of this newsletter are the responsibility of the Karen Teacher Working Group (KTWG) and do not necessarily reflect the views of MEC, FCDO, DFAT, the Ministry for Foreign Affairs of Finland, USAID, or the United States Government.

တၢ်ဘိးဘၣ်သ့ၣ်ညါ

ကညီကွီသရၣ်မသကိးတၢ်ကရၢ် လံာ်တၢ်ကစီၣ်လံာ်ရလီၤတဘျီအံၤ ဘၣ်တၢ်ဆီၣ်ထွဲမၤစၢၤအီၤလၢ MEC ခီဖျိထံဂုၤ ကီၢ်ဂၤ, ထံဖိကီၢ်ဖိတၢ်ဂုၤထီၣ်ပသီထီၣ်ဝဲၤအး (FCDO), ထံဂုၤကီၢ်ဂၤပုၤဂံၢ်ဝီၤဒီး မုၢ်ကွီၤဝဲၤကွၢ်ဝဲၤကွီၤ (DFAT), ကီၢ်ဖုလဲၣ် ထံဂုၤကီၢ်ဂၤ ပုၤဂံၢ်ဝီၤကွီၤဒီး အဲၤရံၣ်ကၤထံဖိကီၢ်ဖိ ကမ္ဗၢၢ်ခီဖျိဘီမုၢ်စၢၤဖျိခၢၣ်စးကရၢ လၢဟီၣ်ခိၣ်ဒီဖျါ တၢ်ဂုၤထီၣ်ပသီထီၣ်အဂီၢ် (USAID) သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂုၢ်တၢ်ကွီၤလၢ လံာ်တဘျီအံၤအပူၤဘၣ်ထွဲဒီးတၢ်ဖဲတၢ် မၤမုၢ်ဒါလၢ ကညီကွီသရၣ်မသကိးတၢ်ကရၢမၤတၢ်ဝဲသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တမ့ၢ် MEC, FCDO, DFAT ကီၢ်ဖုလဲၣ်ထံဂုၤ ကီၢ်ဂၤပုၤဂံၢ်ဝီၤကွီၤ (USAID) မ့တမ့ၢ်ဘီမုၢ်စၢၤဖျိပဒၣ်ပပျီအတၢ်ထံၣ်တၢ်ဟ့ၣ်ကူၣ်ဒီးအတၢ်ဖဲတၢ်မၤသ့ၣ်တဖၣ်ဘၣ်.

တၢ်ဂ့ၢ်ခိၣ်တီၢ်တဖၣ်	Table of Contents
ကိၣ်တၢ်ကစီၣ်အသနၢ် (၄-၇) ၁.တၢ်ကီၢ်ခါတၢ်အိၣ်သးဘၣ်ယးတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့လၢကီၢ်ရၣ် (၇) ဘၣ်အပူၤ ၂. ထံရၢၢ်ကီၢ်သး တၢ်ဘၣ်ယိၣ်ဖဲ တၢ်မၤလိကတီၢ် ၃. ကိၣ်ဖိအါထီၣ်ဃုၤလီၤတၢ်ဂ့ၢ်ဒီး တၢ်လိၣ်ဘၣ်တဖၣ် ၄. ဟီၣ်ကဝီၤတၢ်အိၣ်အသး ၅. တၢ်အိးထီၣ်ကဒါကတၢၢ်တၢ်ရဲၣ်ဖိကွံၤတၢ်ခါသးကိၣ် ဒ်ကီၢ်သုလုၤပဒိၣ်ကိၣ်အသိး (source: KIC) ထံဂုၤကီၢ်ဂၤ	School News (4-7) 1. Current Situation of Education in the seven districts. 2. Political situation during schooling period 3. Student admissibility and the needs 4. The area situation 5. Ta Ree Poe Kwee middle school reopened as a Kawthoolei school
တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့ အသနၢ် (၈-၁၁) ၁. ကီၢ်ဖုလဲန် (Finland) တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့	International EducationNews (8-11) 1.Finland Education
တၢ်ကစီၣ်လီၤဆီ အသနၢ် (၁၀-၁၇) ၁. ကညီကိၣ်သရၣ်မၤသကိးတၢ်ကရၢၢ်ပျဲထီၣ်(၂၅) နံၣ်ဆဲးဆါ ဒီးတၢ်လဲၤခိဖျိ ၂. ခိၣ်နၢ်လၢအမၤတၢ်တဖၣ်အတၢ်ကတီၤ ၃. ၂၅ နံၣ် နံၣ်ဆဲးဆါတၢ်ဆါဂုၤ	Focus Story (10-17) 1.KTWG's 25 th Anniversary and Journey 2.Special talk from former leader 3.KTWG's 25 th Anniversary wishes
ကညီထုၣ်ရၢၢ်ဖဲအံၤ အသနၢ် (၁၈-၂၁) ၁. ပုၤထုၣ်လံၤဖိတၢ်သ့ၣ်ညါ ၂. ကညီလုၢ်လၢထုၣ်သန့တၢ်ကံၢ်စု ၃. ကညီလုၢ်လၢထုၣ်သန့တၢ်ဆဲးတၢ်လၢ တၢ်မၤအိၣ်လၢ ကညီကိၣ်သရၣ် တၢ်သိၣ်လိၣ်ခိလုၣ်ကိၣ်ဖိတဖၣ်	Traditional Knowledge (18-21) 1.Indigenous People's Knowledge 2.Karen Wrist-tying Traditional 3.Karen traditional practices in KTTC student
အဲဒီးထၢၣ် (ပုၤဝဲၣ်ထံလံာ်) အတၢ်ကွဲး(၂၂-၂၃) ၁. ဘျးစဲမၤပျဲကတၢၢ်လီၤဟီၣ်နီၢ်နီၢ်တဖၣ်လၢတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ် သ့ပူၤ-ကညီကလုၢ်အတၢ်လဲၤခိဖျိ (သရၣ်စံၣ်ကပီၤ)	Editorial (22-23) 1.Bridging Critical Gaps in Education: A Karen Experience by Thara Si Ka Paw
ကိၣ်သရၣ်တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့အသနၢ် (၂၄-၂၅)	Teacher Education (24-25)
ကိၣ်သရၣ်အကလုာ် (၂၆-၂၇)	Teacher Talk (26-27)
ထါအသနၢ် (၂၈)	Poems (28)
တၢ်ဂီၤဖျိၣ်အး (၂၉-၃၀)	Photo Gallery (29-30)

| ကိုတက်ကစီ အသနာ

၁. တကိုးခါတစ်အိပ်သားဘဏ်ကုန်ကုန်သုလကီရု(၇)ဘဏ်

စးထိုင်လာ ကိုပယီသုးပဒိတ်ဟံးန့ဆုတ် တစ်တက်ကမိဝံးအလီခံ ပသုဉ်ညါဘဏ် လာဟိဉ်ကဝီကီးဘဏ်ဒီးယဉ်ယဉ်ဘဏ် ကွာဆဉ်မဲဉ်ဒီးတံသဘဉ်သဘဉ်, တံမပျံ မပုးလာကွဲအကလုဉ်ကလုဉ်န့လီ. ၂၀၂၁-၂၀၂၂ တံမလီနံဉ်ကိုပယီပဒိတ်ကွဲ တဖဉ်ပတုဉ်ကွာအသးအါမးဒီး ကွဲမိအါက ဘဏ်ဟးထီဉ်ကွာ ကွဲအိဉ်အယိကွဲလါ အမုာ်တုဉ်ပဒိတ်ကွဲ ဒီး ကွဲဘျးစတနီ ကထီဉ်ကွဲကမုာ် ကွဲအါမးဖဲ တံအိဉ်သးဆါ ကတီ ခုခါခဲအံးန့လီ. ဘဏ်ဆဉ် နုသဝီ ဟိဉ်ကဝီတနီလါ တံသဘဉ်သဘဉ် တဆဉ်အလီတဖဉ်ထီဉ်န့ကီပဒိတ်အကွဲလီ. ကွဲတနီလါအဆဉ်ဘျးဒီးန့ဒါသုး အိဉ်အလီဒီးတံဒုးတံယါ ကထီဉ်အါအလီတဖဉ် ဘဏ်မလိတံလါတံဘဉ်ယိဉ် အပူဒီး တနီဘဉ်ပတုဉ်ကွာ ကွဲအိဉ်စုာ်ကီးန့လီ.ကွဲလါဘဉ်ကွာဆဉ်မဲဉ်ဒီးပယီ သုးကဘီယုးခးလီတံ ဒီးဘဉ်ဟးဂီဝဲ ကွဲတံသုဉ်ထီဉ်တဖဉ်ဘဉ်သုဉ်ထီဉ်ပတြီ ကွဲလါတံလီသလါပုလါကျါ ဒ်သီးကွဲမိသုတလီတံလါ တံမလိအပူတဂုဒီး ကမလိဘဉ်တံဂုလု, ချးဆါချးကတီ အဂီန့လီ.

၂. ထံရံကီသးတံဘဉ်ယိဉ်ဖဲတံမလိကတီ

၂၀၂၂-၂၀၂၃ တံမလီနံဉ်ပထံဉ်ဘဉ်လါ နုဒါတံဟးတံဂဲအိဉ်အါန့ဒီး နံဉ်လါ အပူကွဲလီ. ကွဲတနီထီဉ်ဘဉ်ကွဲ မလိဘဉ်တံဂုလုလါ တံသဘျု အပူဘဉ်ဆဉ် အါတကွဲ ကွဲလါအိဉ်ဘျးဒီး ပယီသုးပုဒိတ်ကွဲ, နုဒါသုးကလါအိဉ်အလီ, ဘျးဒီး ခုဉ်တဖဉ် ဘဉ်ပျံဘဉ်ဖုးဘဉ်ပလီသးထီဉ် ဖဲတံမလိအဆါကတီ ခီဖျိတံဒုးတံယါ ကထီဉ် ခဲအံးခဲအံးအယိန့လီ. နုဒါလါအိဉ်အလီအသးလါ ကီသုလုဟိကဝီပူ

တဖဉ်ခးလီကျိဖးဒိဉ်, ကျိချံသကုးဆးဒီးလါ နုသဝီပူ, သဝီယု, ပုလု, စံဉ်ဖျိပူ, တဘျီတခိဉ် လီတဲဉ်ဘဉ်ကွဲတံသုဉ်ထီဉ်အိဉ်စုာ်ကီးလီ.တကးဒီးဘဉ် သုဝဲကဘီ ယုးခးတံ, Drone သုဉ်တဖဉ်လါ ကဟဲမဟးဂီတံ, တဘျီတခိဉ်ဟဲထီဉ်လါ အနီကစါ, ဟဲဆီလီအလီအကျဲလါ နုသဝီပူအယိ ကွဲလါအိဉ်သုဉ်လီအသး လါဟိဉ်ကဝီ ဒ်သီးအံးအပူတဖဉ် ဘဉ်ပျံဘဉ်ဖုး, ထီဉ်ကွဲတဘျီဘျီ, ပုလုကွဲ တဘျီဘျီ, ယုာ်ထီဉ်ကွဲလါပုလု ဒီး တနီဘဉ်ခုဉ်ယဉ်တံပူ ဒ်သီးကယုာ်အိဉ်ကဒု တစိတလီ ဖဲကဘီယုဟဲခးတံ မုတမုာ်နုဒါခးလီ ကျိဖးဒိဉ်ချံအခါ န့ဉ်လီ. ကွဲတနီထီဉ်ဝဲတသု လီလီဘဉ်ခီဖျိလါ နုဒါတံဟးတံဂဲအါအယိ ကွဲသရဉ် ကွဲမိလီမုာ်ပြု, ကွဲဘဉ်ပတုဉ်ကွာအသးဒီးဟးဂီကွဲအိဉ်န့လီ. အါန့အန့ဉ် ပထံဉ်ဘဉ်လါ နုသဝီဟိဉ်ကဝီတနီတူလီဝဲ CDM လါနုသဝီပူ, အဝဲသုဉ် တနီအကျါ နုလီသိဉ်လိတံလါ ကမုာ်ကွဲအိဉ်စုာ်ကီးန့လီ.

၃. ကွဲမိအါထီဉ်စုာ်လီတံဂုဒီးတံလိဉ်ဘဉ်တဖဉ်

ကီပယီသုးပဒိတ် အတံဟံးန့ဆုတ်တံစိတံကမိအံး မလီပျီကွဲတံကုဉ်ဘဉ်ကွာ သုဒီး တကိုးခါထံရံကီသး တံယံးစုထီဉ်ကွဲကွဲအယိ သရဉ်လါအဆဉ်လါပယီ ပဒိတ်ကွဲတံဟ, ကီသုလုဒီး ကီပယီပဒိတ် တံဟခဲခါအဖိလံတနီ ဟဲတုာ်ကွဲ ကွဲသရဉ်တံမဒီး ကွဲမိတဖဉ်စုာ်ကီး ဘဉ်ဟးထီဉ်ကွဲကွဲ ခီဖျိတံမလိအတီပတီ လါ အဝဲသုဉ်အဂီတဆဉ်ဒီး ကွဲတဖဉ်ပတုဉ်ကွဲအယိန့လီ. ဖိသုဉ်တနီဘဉ်ဟး ထီဉ်လါနုသဝီ လဲအုတံလီအါက, ထံဆါကီဆါလါ ကမလိဘဉ်တံအဂီန့ဉ် လီ. ခီဖျိတံပူတံကလဲထီဉ်ဒီး ကျိဉ်စုတဖဉ်အပူလီ တကးဘဉ်ထံရံကီသး တံအိဉ်သးတဂုအယိ မိပံတနီအသးတဆုဉ်သးတနုဒီး ထံဉ်ဘဉ်တံဂုကီအါမံ လါကဆုဖိလဲလါကွဲ အိဉ်စုာ်ကီးန့လီ. ဖဲတံအိဉ်သး ဒ်သီးအံးကတီလီကဝီ ခိဉ်နံတဖဉ် ထံဉ်ဝဲဒ်လါတံလိဉ်နီနီလါ ကွဲမိတဖဉ်ကဘဉ်မလိတံ အယိအဝဲသုဉ် တဖဉ်ယုန့ကျဲ ဒီးသုဉ်ထီဉ်ကွဲကမုာ်ကွဲ ဒီးကွဲတနီလါအဆဉ်လါ တံဟခဲခါအဖိလံ ဒီး ကွဲလါအပတုဉ်အသးလါတနံဉ်, ခဲနံဉ်အပူဖျဉ်ဘျးစကုးအသးလါ ကညီကုဉ် သုဆးလါတံတိခိဉ်ရိဉ်ဖဲအဖိလံ အိဉ်ဝဲန့လီ. ကွဲအါထီဉ်ဒီး ကွဲမိနီဉ်ဂံအါထီဉ် စုာ်ကီး အယိတံလိဉ်ဘဉ် အိဉ်အါမးလါတံသိဉ်လိဒီး တံမလိအဂီ ဒ်အမုာ်ကွဲ တံသုဉ်ထီဉ်, တံသိဉ်လိပီးလီ, လံလံ, တံကွဲးဘီ, တံလိကွဲပီးလိဒီးလံမိပျံ လါသရဉ်, ကွဲမိအဂီ, ဒီးတံဆိဉ်ထွဲမါစါ ကွဲသရဉ်တဖဉ်အဂီန့လီ. ကွဲတနီ အလံမိပျံ တဆဉ်အယိဘဉ်ယုဟးလီန့ လံမိပျံလါ ကွဲအါအဆဉ် ဒ်သီး အတံသိဉ်လိဒီး တံမလိကလဲသးဘဉ်ဂုဘဉ်ဝဲအဂီန့လီ. တံဂုကီအါတမံမုာ်ဝဲ ကီပဒိတ် ကွဲလါကထီဉ်ကွဲကမုာ် ကွဲတဖဉ်ကွဲးစါ သုဝဲကညီကုဉ်သုဆးလါ အလံညိဉ် သိဉ်ဒိဉ် အယိဘဉ်ကွဲဆဉ်မဲဉ်ဒီး တံဂုကီလါတံသိဉ်လိအပူ ခီဖျိတနု KECD အလံညိဉ်သိဉ်ဒိဉ် ဒီးလံမိပျံတဖဉ်အယိလီ.လါတံဂုဒ်အံးအယိ အဝဲသုဉ်လိဉ် ဘဉ်ဝဲဒ် လံမိပျံတံသုတံဘဉ်တံမလိန့လီ.

School News

1. Current Situation of Education in the Seven Districts

Since from the Myanmar military coup in February 2021, Karen controlled areas have faced the increased conflict. Karen communities are living with increased anxiety. Many children are out of school because MoE schools could not open for the 2021-22 school year. Also, many Karen schools were fully or partially closed due to active armed conflict during this period. The children in the areas that not have conflict are admitted in government schools. The schools that closed to conflict are in trouble and some are closed. The schools that destroyed by air raid are run as temporary in the forest without learning gap.

2. Political Situation During Schooling Period

In 2022-2023 learning period, there are more Myanmar Army movements compared to last year. Schools near the main roads and towns are always on alert because of frequent fighting. The Myanmar military using air raid, that take position, camping in the villages at Kawthoolei

are shellfire to the villages and surrounding area and destroyed the building including schools. Because of that, teachers, students and community are spread out to safe places, some hiding in bomb-proof holes. So the schools cannot operate well and some villages accept the CDM that support teaching in community's schools.

3. Student Admissibility and The Needs

The coup and political crisis have left Myanmar's education system weakest, in shambles. Those years saw many teachers from MoE and mixed schools leave their duties and some students drop out and some head to the Thai – Myanmar border for further study. Due to the political unrest that has pushed up the price and higher inflation, some of the parents faced challenges sending their children to school. Many children drop out from school because of poverty, accessibility and availability.

Regarding this, local authorities and education officers together plan and identify priorities, and try to reopen schools for every child in the village to access to school. Now a few mixed schools that have closed for a year are now registered under KECD or becoming KECD schools. While student numbers are down across the Karen education system, some student numbers are increasing quickly. The quick spike in student numbers in some schools means that, the learning materials, learning spaces, teaching aids, exercise books, writing materials and text books are lacking. Due to the insufficient textbooks, some schools shared their textbooks to another schools to fill the learning needs of students.

Some teachers from government schools which have converted to become community managed schools faced difficulties with KECD curricular content and teaching methods and require training.

| ကိုတက်ကစီ အသနာ

၄. ဟိပ်ကစီတအိဉ်သး

၂၀၂၂ နံဉ် အတၢ်လၢခိဖျိအပူ လီၤကဝိဇုဖိသဝိဖိသ့တဖၣ် ဘၣ်ကွၢ်ဆၢဉ် ဗၣ်ဒီး တၢ်ဂ့ၢ်ကိအကလုာ်ကလုာ်ဒ်အမ့ၢ် တၢ်ဆုးတၢ်ဆါရလၢသး တကးဘၣ် ထံၣ်ကီၢ်သးတၢ်ဂ့ၢ်ကိအယိ ပိာ်ထွဲထီၣ်အခံလၢ တၢ်ဝံတၢ်ကၤ, တၢ်ပူထီၣ်, တၢ်လၢတၢ်ကၤကိ ခိဖျိပယိသးမ့ၢ်ဒိၣ်တဖၣ် အိၣ်ခိးတၢ်လၢ ကျဲးဒီးသံကွၢ်သံဒီး တၢ်အါမးအယိန့ၣ်လီၤ. ခိၣ်ဝံး-၁၉ ဒီးထံၣ်ကီၢ်သးအတၢ်ဘၣ်ဂံၢ်ဂူၢ် မၤဘၣ်ဒီး ဘၣ်ထံး ပုၤကညိဖိသ့တဖၣ်အတၢ်လၢအိၣ်သးသမ့ဒီး တၢ်ဖဲးတၢ်မၤတၢ်ဟဲ နၢ်ဟးထီၣ်, မ့ၢ်ကျိဝဲကွၢ်, တၢ်အိၣ်တၢ်အိၣ်လၢ ဟံၣ်ဖိယိဖိအဂီၢ်ဒီး တၢ်ကူၣ် ဘၣ်ကူၣ်သ့လၢ ဖိသ့ၣ်သ့ၣ်တဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တဘျီတခိၣ်ဟိပ်ကစီတနီၤ အပူဒုၣ်ဒါသးကျိၤ ကအိၣ်ပုၤ (၂၀၀) ဂၤ ယၣ်ယၣ်လၢထီၣ်လၢလိးဒီးဖဲန့ၣ် လီၤဆူ သဝိပူအခါ ကိးဆူၣ်ဝဲဒၣ် သဝိဖိတဖၣ် ဒ်သိးကလဲၤဝဲတၢ်, ဒူးန့ၣ် အကျဲးဒီး တဘျီတခိၣ်ဟးထီၣ်ယုတၢ်လၢ ပုၤဟံၣ်ပူအိၣ်စ့ၢ်ကိးအယိ ဇုဖိသဝိ ဖိအဂီၢ် တၢ်ဘၣ်တၢ်ဘာတအိၣ်ဒီး ဘၣ်အိၣ်လၢ တၢ်ပျံတၢ်ဖုးအပူန့ၣ်လီၤ.

၅. တၢ်အိးထီၣ်ကဒါကတရံးဖိကွံတၢ်ဇာ်သးကွဲးကီၢ်သုလုပဒိၣ်ကွဲး အသိး (KIC news)

တရံးဖိကွံတၢ်ဇာ်သး ကွဲးလၢအအိၣ်ဖဲ ခုၣ်အံၣ်ယုၣ်-ကညိဒီးကလုာ်စာဖျိကရၢ တၢ်ဟဟိၣ်ကဝိ ဖၣ်အၣ်ကီၢ်ရၢၣ်, လုၢ်ပျံကီၢ်ဆၢအပူအံၣ်အပူကွံၣ်အိၣ်ဝဲလၢ ကီၢ်ပယိပဒိၣ် ကူၣ်သ့ဝဲကျိၤအဖိလၢ ဘၣ်ဆၢတနံၣ်အံၣ် တၢ်ဆိတလဲအိးထီၣ် ကဒါကတရံး လၢကီၢ်သုလုပဒိၣ်ကူၣ်သ့ဝဲကျိၤအဖိလၢကွဲး အဂ့ၢ်န့ၣ်ပသ့ၣ်ညါ ဘၣ်အိးန့ၣ်လီၤ.

တရံးဖိတၢ်ဇာ်သးကွဲးအံၣ် အပူကွံၣ်န့ၣ် သိၣ်လိမးဒီးဝဲ ကီၢ်ပယိပဒိၣ်အလံာ်ညိၣ် သိၣ်ဒိၣ် ဒီးကတိၢ်အံၣ် ဆိတလဲသုက့ဝဲဒၣ် လၢကီၢ်သုလုပဒိၣ်ကညိကူၣ်သ့ဆဲး လၢဝဲကျိၤ အလံာ်ညိၣ်သိၣ်ဒိၣ်အဂ့ၢ်န့ၣ် လုၢ်ပျံကီၢ်ဆၢကူၣ်သ့မူဒါခိၣ်ပဒိၣ် စီလဲၣ်စလံးညးစံးဝဲဒၣ်န့ၣ်လီၤ.

အဝဲစံးဝဲလၢ “လၢညါခါန့ၣ် ကွဲးအံၣ် မ့ၢ်ဝဲဒၣ်ခုၣ်အံၣ်ယုၣ်အကိၢ်န့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၢ ဖဲအပူကွံၣ် လုၢ်နံၣ်ယံၢ်နံၣ်အခါန့ၣ် ကဲထီၣ်ကွၢ်လၢ ကီၢ်ပယိပဒိၣ်အကိၢ်မိနီၤ. မ့ၢ်ဝဲ ခိဖျိခိဝံးတၢ်အိၣ်အသးဒီး သးဟံးန့ၢ်တၢ်စိတၢ်ကမိတၢ်အိၣ်အသးအယိ ဖိသ့ၣ်သ့ၣ်တဖၣ် တထီၣ်ဘၣ်ကွဲးန့ၢ် (၂)နံၣ်လံမိနီၤ. ပုၤကွဲးဖိသ့ၣ်တဖၣ်တထီၣ်ဘၣ် ကွဲးယံၢ်ဘျီ လီၤကဝိဖိဒီး ပဝဲဒၣ်သ့ၣ်တဖၣ် ပကူၤတၢ်ပိာ်တဲသကိး တၢ်ဝံ ဒ်အမ့ၢ်တၢ် ကီၢ်သုလု ကွဲးအသိးဒီးပကူၤအိးထီၣ်ကဒါကတရံးဒ်အံၣ်လီၤမိနီၤ” အဂ့ၢ်န့ၣ်စံးဘၣ်ခုၣ်အံၣ်စံးန့ၣ်လီၤ.

ခိဖျိကွဲးလၢအိၣ် လၢကီၢ်သုလုပဒိၣ်ကူၣ်သ့ဆဲးလၢဝဲကျိၤ အဖိလၢတဖၣ်ကွၢ် အိးထီၣ် ကဒါကတရံးလဲအယိ, လံာ်လၢတၢ်သိၣ်လိဝဲလဲလၢအကျါ လံာ်ပယိအံၣ် တၢ်ကသိၣ် လိအံၣ်လၢပယိကျိၣ်ဒီး မ့ၢ်လံာ်ဟိၣ်ခိၣ်ဝဲ, လံာ်တၢ်ဒူး, လံာ်တၢ်စံးစိတဲစိ, လံာ်စံးအုၣ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၣ် ကသိၣ်လိအံၣ်လၢ ကညိဒီး ကီၢ်လၢဝါကျိၣ်အဂ့ၢ်န့ၣ်ပဒိၣ်

စီလဲၣ်စလံးညးစံးအါထီၣ်ဝဲန့ၣ်လီၤ. တရံးဖိကွံတၢ်ဇာ်သး ကွဲးလၢ အဘၣ် တၢ်ကွၢ် အိးထီၣ်ဝဲဝဲ တနံၣ်အံၣ်န့ၣ် ကွဲးဖိန့ၣ်ဂံၢ်လဲလၢ အိၣ်ဝဲ (၁၄၇) ဂၤ, ကွဲးသရၣ် (၂) ဂၤဒီး ကွဲးသရၣ်မုၢ် (၇) ဂၤန့ၣ်လီၤ. ကွဲးအံၣ်လၢ တရံးဖိကွံ သဝိ အမဲာ်ညါသဝိလၢ အအိၣ်လၢတရံး ဖိကွံသဝိအခိၣ်အယၤ ကွဲးဖိတဖၣ် ဖဲထီၣ်မၤလိမးဒီး တၢ်စ့ၢ်ကိးအိၣ်ဝဲအဂ့ၢ်န့ၣ် လုၢ်ပျံကီၢ်ဆၢ ကူၣ်သ့ မူဒါခိၣ်တကယိစံးအါထီၣ်ဝဲန့ၣ်လီၤ.

တနံၣ်အံၣ် (၂၀၂၂-၂၀၂၃) တၢ်သိၣ်လိနံၣ်အပူ ကွဲးလၢအိၣ်ဝဲလၢ ခုၣ်အံၣ် ယုၣ် လုၢ်ပျံကီၢ်ဆၢကညိကူၣ်သ့ဆဲးလၢဝဲကျိၤ အစုတၢ်ဖိလၢဝဲလၢ အိၣ်ဝဲ (၃၈) ဖျၢၣ်ဒီး တနံၣ်အံၣ် ကွဲးကိးဖျၢၣ်ဒီးယၣ်ယၣ် ပုၤကွဲးဖိန့ၣ်ဂံၢ် ဖဲအါထီၣ်ဝဲ အဂ့ၢ်န့ၣ်သ့ၣ်ညါဘၣ်လၢ ကီၢ်ဆၢဘၣ်ထွဲကူၣ်သ့ဝဲကျိၤ ပုၤဘၣ်မူဘၣ်ဒါအအိၣ်န့ၣ်လီၤ.

School News

4. The are Situation

In 2022, the community faced the multiple challenge such as Covid 19, political situation and the currency infliction, the price are getting high and the commerce restriction by military. The COVID-19 pandemic and political crisis impact on people's livelihood, and resulted in loss of job incomes, business, foods security for family and education for children. Moreover, the military convoy forced the villagers to porter, searching in the houses made insecure to in the villagers.

5. Ta Ree Poe Kwee Middle School Reopened Kawthoolei School

The Ta Re Poe Kwee middle school is located in the Karen National Union (KNU) control area of Hpa-An District, Hlaing Bwe Township, and had previously been under the Ministry of Education. This year, the school was reopened under the Karen Education and Culture Department (KECD).

Ta Re Poe Kwee middle school had used the MoE's curriculum but has now adopted the KECD curriculum said Saw Lessly Nyein, Township Education Officer.

"The school was established by the KNU in the past. However, it became a Myanmar government education school four or five years ago. Then, the school could not open for two years due to the COVID-19 pandemic and a military coup. Since the children didn't have a chance to attend the school, with the cooperation of local leaders and village leaders in education, they discussed reopening the school as a KECD school this academic year," Twoship education officer said to KIC about that. Due to the schools reopened under the Karen Education and Cul-ture Department (KECD), all of the subjects, the Myanmar subject we use in the Myanmar language, and the other subjects of Geography, Math, History, and Science we use in the Karen and English languages, said Padoh Lessly Nyein. When Ta Ree Poe Kwee middle school reopened this academic year, there are (147) students, and (9) teachers (2 male and 7 female) present. Ta Re Poe Kwee Middle School benefitted not only the children in the village but also children nearby villages said by Lu Pleh Township Education Officer.

In the 2022-2023 academic year, there are 38 schools registered with KECD's Lu Pleh Township office. Student numbers have increase according to the responsible KECD Township officer.

ထံဂျူကီဂ်ကတိကုဉ်ဘဉ်ကုဉ်သုအသနာဉ်

ကီဖုလန် (Finland) တိကုဉ်ဘဉ်ကုဉ်သု

ဟီဉ်ခိဉ်ဒီဖျဉ် ထံဂျူအါဘဉ်အကျါ ကီဖုလန်ဘဉ်တိဟ်ပနီဉ်အိ အမုၢ်ထံဂျူတဘဉ်လၢအိဉ်ဒီးတိကုဉ်ဘဉ်ကုဉ်သု အပတီၢ်ထံကတိကုဉ်ဘဉ်တဘဉ် ၂၀၂၀ နံဉ် အတၢ်မနီဉ်အပူၤ ဒီးမနုၢ်ဝဲအမးၤ၁၆၃၁ K နံဉ်လီၤ. ကီဖုလန်မုၢ်ထံဂျူတဘဉ်လၢ ကိဖိဖျဉ်ထီဉ်တိထီဉ်အနီဉ်ဂံၢ်အါကတၢ် လၢဟီဉ်ခိဉ် ဒီတဖျဉ်န့ဉ်လီၤ. World Economic Forum's Global Competitiveness အတၢ်ဟ်ဖျါ စံးဝဲဒၣ်လၢကီဖုလန် အိဉ်ဒီးတိကုဉ်ဘဉ်ကုဉ်သုကိၤကျဲလၢ အဂုၤထီဉ်ပသီထီဉ်အနီဉ်တၢ်လၢဟီဉ်ခိဉ်ချါအံၤန့ဉ်လီၤ. ဒ်တၢ်သုဉ်ညါ ဟ်ကဲအိၤလၢအမုၢ် ထံဂျူလၢတၢ်ကုဉ်ဘဉ်ကုဉ်သုကိၤကျဲအပတီၢ်ထံကတိကုဉ်ဘဉ်အသိး. ကီဖုလန်အိဉ် ဒီး တၢ်မလိမၤဒီး အကျါအကျါလီၤတၢ်လီၤဆဲး လၢအပတီၢ် ဒ်သိးဒီးထံဂျူကိးဘဉ်ဒီးယဉ်ယဉ်အတၢ်ကုဉ်ဘဉ်ကုဉ်သုန့ဉ်လီၤ.

တၢ်ဂုၢ် (၁၀) ထံဂျူဘဉ်မနုၢ်မုၢ်ကီဖုလန် Finland အိဉ်ဒီး တိကုဉ်ဘဉ်ကုဉ်သုအကျါအကျါ ပတီၢ်လၢအဂုၤကတၢ်

- ၁. တၢ်တဘဉ်ဟ့ဉ် တၢ်ဘူးတၢ်လဲ (စးထီဉ်တၢ်ဖျဉ်တူထီထီကိ) ဆုကိဖိမၤအမုၢ်ပုၤဖုနံးဖိတဖျဉ်တဘျီယံယဉ်ဒီးပုၤလၢအပလၢ AEU/ EE ထံဂျူတဖျဉ် ဒီဖျဉ်တၢ်ကုဉ်ဘဉ်ကုဉ်သုန့ဉ်တၢ်ကဘဉ်ဒီးန့ဉ်ဘဉ်အိၤအပတီၢ်ခွဲးယဉ်တၢ်သိးသိးန့ဉ်လီၤ.
- ၂. အိဉ်ဒီးတၢ်မလိမၤ အကျါဆိကမိဉ်တၢ် လၢတၢ်သိဉ်လိဒီးတၢ်မလိတတ လၢ အပညိဉ်ဒီး ဟ်ခိဉ်ဟ်ကဲတၢ်တၢ်သိးထဲသိး.
- ၃. တၢ်ဒီးစးတၢ်ဟ်ပနီဉ် အပတီၢ်တအိဉ် ကိဖိတဖျဉ်သရဉ်ဟ့ဉ်အိၤအပတီၢ်လၢ နီၢ်တကတၢ်မဖိခိဉ်. အနီၤအန့ဉ် တၢ်ကုဉ်ဘဉ်ကုဉ်သုအတၢ်လဲထီဉ်လဲထီတဖျဉ် ဘဉ်တၢ် မနီဉ်မၤယါအိၤလၢကုဉ်သုပနီဉ်ဒီဖျဉ် တၢ်ဟ်န့ဉ် ကိတဖျဉ်ဘဉ်တဖျဉ်အတၢ်ကုဉ်ဘဉ်ကုဉ်သု လၢအတၢ်သိးလိာ်အသးတဖျဉ် အဒိအတဲာ်.
- ၄. ပုၤဖုနံးဖိသုဉ်တဖျဉ် စးထီဉ်မလိတၢ်လၢကိပုၤဖုလန်အသးန့ဉ်အါထီဉ်တစး အဒိ. တချုးလၢအသးန့ဉ်ပုၤထီဉ်န့ဉ်ဒီး တနုၢ်လီၤမလိတၢ်ဒီးဘဉ်န့ဉ်အဝဲသုဉ်အိဉ်ဒီး တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်လၢ အကသုတၢ်ဆၢကတီၢ်သုဉ်တဖျဉ်လၢ အနီၤကစၢ်အဂီၢ်န့ဉ်လီၤ.
- ၅. “တၢ်ဟ်ပနီဉ်သရဉ်အပတီၢ် လၢအတူလီၤထီဉ်ဘး” အဒိ. ထဲဒၣ်သရဉ်လၢအဒီးန့ဉ်ဘဉ် မံၤလၢဒိဉ်ခိဉ်ကရံဉ်တဖျဉ် (လီၤဆိဒၣ်တၢ်လၢတၢ်သိဉ်လိတက

- ပၤ) မၤန့ဉ်ဝဲသရဉ်အလီၢ်အလၢသု တကးဒီးဘဉ်ကိခိဉ်တဖျဉ်ကွၢ်ထွဲဝဲ ကိသရဉ်တဖျဉ်အတၢ်ဖးတၢ်မၤဒီးအတၢ်လဲထီဉ်လဲထီ.
- ၆. တၢ်ပုၤဖုနံးဖိတၢ်အယါအဘျဉ်လၢတၢ်မလိအတၢ်ခိဉ်ထီဉ်ထီဉ်အဂီၢ် ကိတဖျဉ်ဒီးတဖျဉ်အဘျဉ်စၢ တၢ်သၢတြီၤလိာ်သးတအိဉ်ဘဉ်.မုၢ်တခီ တၢ်ဟ့ဉ်ဂံၢ်ဟ့ဉ်ဘါ အဝဲသုဉ်လၢကမၤဖျဉ်မၤသကိးတၢ်ဒ်သိးသိး.
- ၇. တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်ဂုၤလၢ တၢ်ကယုထၢတၢ်အါမံၤအကျါတၢ်လၢကျါဒီးန့ဉ် ပုၤလၢကထီဉ်ခိလုဉ်ကိလၢ ကမၤတၢ်ဆုညါအဂီၢ်တဖျဉ် ယုထၢတၢ်လၢအအိဉ်ဒီးမလိဝဲလၢ ခါဆုညါအဂီၢ်သု ဒ်အမုၢ်တၢ်စုသုခိဉ်ဘဉ်တၢ်မလိ. ဖျဉ်စိမိတၢ်မလိ မုတမုၢ်တၢ်မလိသုသး အကလုာ်ကလုာ်.
- ၈. ဟ့ဉ်ဂံၢ်ဟ့ဉ်ဘါတၢ်ဟ်ဖျဉ်မၤသကိးတၢ်, တမုၢ်တၢ်သၢတြီၤလိာ်သး လၢကိအပူၤ ဒီဖျဉ် တၢ်သိဉ်လိသီလိကိဖိတဖျဉ်လၢ ကမၤသကိးတၢ် လၢကရုၢ်. ဟ်ယုာ်မၤသကိးတၢ်ဒီးပုၤအဂုၤ ဒီး ကရုၢ်တၢ်မၤသကိးအသးသဟီဉ် ကအိဉ်လၢကိဖိတဖျဉ်အပူၤ.
- ၉. တၢ်ဟ်ခိဉ်တၢ်သုဉ်ထီဉ်ဂံၢ်ခိဉ်ထံး(တၢ်မဆုဉ်ထီဉ်ဂံၢ်ခိဉ်ထံး ခိဉ်တယာ်) မုၢ်မုၢ်ကိးတၢ်ဂုၢ်အရုၢ်ခိဉ်တမံၤဘဉ်မနုၢ်မုၢ် ဖုလန်အိဉ်ဒီး တၢ်ကုဉ်ဘဉ်ကုဉ်သုကိၤကျဲအဂုၤကတၢ် လၢဟီဉ်ခိဉ်ချါလဲဉ်န့ဉ် ဒီဖျဉ် ကိဖိတဖျဉ်တၢ်ဟ့ဉ်အိၤလၢ တၢ်ဆၢကတီၢ်ဒီး တၢ်ထံဉ်တကိၤလၢကသုဉ်ထီဉ် ဂံၢ်ခိဉ်ထံး ခိဉ်တယာ်လၢအကျါဒီး ခိဉ်ခါတခါဘဉ်တခါဆုညါအဂီၢ်.

၁၀. ကီဖုလန် တိကုဉ်ဘဉ်ကုဉ်သုကိၤကျဲ တမံၤလၢတၢ်ဘဉ်မလိအိၤ ဇုနီဉ်တူအဝံၤ ဒီးအန့ဉ်ဝံၤအလီၢ်ခံ ကိဖိတဖျဉ်တၢ်ဟ့ဉ်ဂံၢ်ဘါအိၤလၢကယုထၢတၢ်လၢအိဉ်ဒီးမလိဝဲဆုညါအဂုၤကတၢ်ဘဉ်ယးကုဉ်သုပိညါတၢ်မလိ ဒီး တၢ်လုာ်အိဉ်နီၢ်ခိဉ်သးသမု.

ကတိဆိ-တၢ်ဖျဉ်တၢ်ကုဉ်ဘဉ်ကုဉ်သု

တၢ်လၢ ECEC မၤဝဲတဖျဉ်မုၢ်စုၢ်ကိး တၢ်အရုၢ်ခိဉ်လၢတၢ်ကုဉ်ဘဉ်ကုဉ်သု အပူၤန့ဉ်လီၤ. ဖဲအကတီၢ်အံၤပညိဉ်ဝဲလၢ ကဟ့ဉ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်ဆု ဖိသုဉ်တဖျဉ်ဒ်သိးအဝဲသုဉ် ကမၤလိတၢ်ဒီး ခိဉ်ထီဉ်လဲထီဆုညါအဂီၢ်န့ဉ်လီၤ. စးထီဉ်လၢ ၂၀၁၅ နံဉ်လဲလဲ, ဖိသုဉ်လၢအိဉ်ဆိးလၢ ထံဂျူဝဲအံၤအပူၤတဖျဉ် ကဘဉ်မလိဝဲကတိဆိ-တၢ်ဖျဉ် ကိတူအဝံၤတစုန့ဉ်လီၤ. ဒ်န့ဉ်အသိးလၢ ကတိဆိ - တၢ်ဖျဉ်ကိတၢ်ကုဉ်ဘဉ်ကုဉ်သုအဖိလၢန့ဉ်ဖုလန်အိဉ်စုၢ်ကိးဒီးတၢ်ကုဉ်ဘဉ်ကုဉ်သုအကျါအကျါ လီၤလီၤဆိဆိလၢပုၤကွၢ်ထွဲကဟ့ဉ်ကယာ်ဖိသုဉ်တဖျဉ် ကဘဉ်သုဉ်ညါဟ်ဖျဉ်မၤသကိးတၢ်လၢ တၢ်ဟူးတၢ်ဂၤအကလုာ်

ကလုာ်အပူၤဖဲအကတီၢ်ဝဲအံၤန့ဉ်လီၤ. ဒ်ကီဖုလန်ကုဉ်သုခါစး ကရၢအတၢ်အာဉ်လီၤ တူၢ်လိာ်အိဉ်ဝဲအသိး. ကီအလံာ်ညိဉ်သိဉ်ဒိဉ် လၢကတိဆိ-တၢ်ဖျဉ်ကိတၢ်ကုဉ်ဘဉ်ကုဉ်သုအဂီၢ် ကထုးစုန့ဉ်ကျဲဝဲ တၢ်မၤရွှံဉ်ကျဲဒီး တၢ်ကဘဉ်သိဉ်လိ ကတိဆိ-တၢ်ဖျဉ် ကိတဖျဉ်ဒ်လဲဉ် အဂီၢ်န့ဉ်လီၤ.

တၢ်ဖျဉ် တၢ်မလိ

လၢကီဖုလန်တၢ်ကုဉ်ဘဉ်ကုဉ်သုအကျါအကျါအပူၤတၢ်ကိအတၢ်မလိမၤဒီးခံပတီၢ်တပတီၢ်မုတမုၢ်တၢ်ဖျဉ်တၢ်မလိန့ဉ်တၢ်ကဘဉ်မလိအိၤလၢဇုနီဉ်အတီၢ်ပုၤဒီး ဖိသုဉ်ကိးဂၤဒီးကဘဉ်စးထီဉ်မလိဝဲဖဲအသးအိဉ် ဂုနီဉ် ဒီး ၁၆န့ဉ် အဘျဉ်စၢန့ဉ်လီၤ. အဝဲအံၤမုၢ်တၢ်ထဲးဂံၢ်ထဲးဘါတခါလၢ အဆိဉ်ထွဲမၤစၢကိဖိအတၢ်ခိဉ်ထီဉ်ဆုညါ ဒ်သိးကကဲထီဉ်ပုၤလၢ အိဉ်ဒီးလုာ်လၢတၢ်ဟ်သုဉ်ဟ်သးလၢအဂုၤ. သုဉ်ညါမုၢ်ဒါလၢပုၤတတပူၤ ဒီဖျဉ်တၢ်ဟ့ဉ်အိၤတၢ်သုဉ်ညါနီၢ်ပုၤဒီး တၢ်သုတၢ်ဘဉ်လၢအဝဲလိဉ်ဘဉ်ဝဲလၢတၢ်အိဉ်မုၢ်သုဉ်တဖျဉ်န့ဉ်လီၤ.လၢန့ဉ်အမိဉ်ညါတၢ်ဖျဉ်တၢ်ကုဉ်ဘဉ်ကုဉ်သု လုာ်ထွဲဝဲကီအလံာ်ညိဉ်သိဉ်ဒိဉ်လၢတၢ်ပညိဉ်ဒီးအိဉ်ထီဉ်အိၤတဖျဉ်.လီၢ်ကဝီၤကုဉ်သုအပူၤဘဉ်မုတမုၢ်ဒါဒီးပုၤလၢအမၤကုဉ်သုတၢ်မၤအကတၢ်ဖျဉ်ပုၤယာ်ဝဲတၢ်ဖျဉ်အတၢ်မလိအံၤဒီးညိဉ်နီၢ်ဒုးအိဉ်ထီဉ်အကစၢ်ဒ်ဝဲအလံာ်ညိဉ်သိဉ်ဒိဉ်လၢအဘဉ်ထွဲလိာ်သးဒီး ဒ်ကလုာ်တၢ်ကုဉ်ဘဉ်ကုဉ်သုအတၢ်ထီဉ်ယုတကိၤသုဉ်တဖျဉ်န့ဉ်လီၤ.

တၢ်ထီ တၢ်မလိ

ဖဲကိဖိတဖျဉ် ဖျဉ်ထီဉ်ကီဖုလန် တၢ်ဖျဉ်တၢ်မလိဝဲအလီၢ်ခံ တၢ်ဟ့ဉ်အိၤတၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်လၢကယုထၢမလိတၢ်ဆုညါ ဒီးတၢ်စုသုခိဉ်ဘဉ်အတၢ်မလိခံခါအံၤအဘျဉ်စၢန့ဉ်လီၤ. တၢ်ကုဉ်ဘဉ်ကုဉ်သုထီဉ်တၢ်မလိအံၤ ညိဉ်နီၢ်တၢ်ကဘဉ်မလိအိၤ (၃) နံဉ်ဘဉ်ဆဉ် တဟ့ဉ်ကံၢ်စိလၢလၢပုၤပုၤလၢ ကိဖိတဖျဉ်လုာ်အိဉ် နီၢ်ခိဉ်သးသမု မုတမုၢ် မၤတၢ်လၢအပၤဘဉ်ဝဲတဖျဉ်ဘဉ်. ဖဲအဝဲသုဉ်ဖျဉ်ထီဉ်တၢ်ထီတၢ်မလိဝဲအလီၢ်ခံ.ကိဖိကဘဉ်န့ဉ်လီၤဒီးသမံသမံးအသးလၢ ကထီဉ်ဖျဉ်စိမိမုတမုၢ် ပတီၢ်ထီဉ်ပိညါတၢ်မလိအဂီၢ်န့ဉ်လီၤ. ကိတူအကတၢ်လၢ ကိဖိတဖျဉ်ယုထၢဝဲသုန့ဉ်မုၢ်ဝဲတၢ်စုသုခိဉ်ဘဉ်လၢတၢ်ထီတၢ်မလိဒီး တၢ်မလိသုသးဒ်အမုၢ် တၢ်ဟ့ဉ်ခိဉ်တယာ် တၢ်သုတၢ်ဘဉ်လၢအဝဲသုဉ်လိဉ်ဘဉ်ဝဲလၢအတၢ်မၤဖျဉ်ပူၤ ဖဲတၢ်မလိသုထီဉ်သးကတီၢ် မုတမုၢ် ဖဲမၤတၢ်အကတီၢ် တၢ်ကရၢကရီ ဟ့ဉ်နုၤတၢ်ပျဲဒီး တူၢ်တၢ်လၢာ်ဘဉ်လၢာ်စုၤလၢနကမၤလိသုထီဉ်သး ဒ်တၢ်အာဉ်လီၤအသိး.ကရုၢ်ကရၢလၢ အရံဉ်ကျဲမၤစၢတၢ်တဖျဉ် လၢတၢ်ကဆိဉ်ထွဲမၤစၢ ကိဖိနီၢ်တကကံၢ်စိအတၢ်ခိဉ်ထီဉ်ထီဉ်အဂီၢ် ရံဉ်ကျဲလီၤဝဲတၢ်ဂုၢ်ခိဉ်တီ ဒ်အမုၢ်တၢ်မလိဆၢကတီၢ်ဒီး ကျိကျဲတဖျဉ်လၢ တၢ်မလိအဂီၢ်န့ဉ်လီၤ. ကိဖိကဘဉ်မၤဝဲတၢ်ပတီၢ်သုဉ်တဖျဉ်အံၤ ဒ်သိးကထီဉ်ဘဉ် ကိဆုညါတပတီၢ်အဂီၢ် မုတမုၢ် န့ဉ်လီၤမလိတၢ်လၢ ပတီၢ်ထီဉ်ညါတၢ်မလိဒ်သိးကအိဉ်ဒီး ကံၢ်စိလၢလၢပုၤပုၤအဂီၢ်န့ဉ်လီၤ.

International Education News

Finland Education

Finland ranks third in the Education Ranking by Countries in 2021, with a total score of 1.631K. Finland has the highest rate of high school completion in the world. According to the World Economic Forum's Global Competitiveness Report, Finland has the best-developed education system in the world.

Revered as the best education system in the world, Finland has meticulously curated an apparatus for academia and learning that is at par with almost all countries around the globe.

Top 10 Reasons why Finland has the Best Education System

1. Free Education Access (from Pre-Primary to Higher) to Finnish Citizens as well as to those coming from EU/EEA countries because education is considered as an equal right for everyone.

2. Implementation of a holistic teaching and learning environment that aims to emphasise equity over excellence.

3. No standardized testing system as students are graded individually with a grading system created by their teacher. Also, overall progress is mapped by the Ministry of Education by sampling groups of varied ranges of schools.

4. Finnish children begin their academic journey at an older age, i.e. only when they turn seven years old they commence their schooling and before that learning is made free flowing.

5. The "bar is higher for teachers", i.e. only master's degree holders (from specialised teaching schools) can opt for teaching positions and even then an individual principal is allotted to every teacher to keep a tab on their progress.

6. Exemption from the Artificial Parameters of Academic Progress by removing any kind of competition between academic institutions but

rather cooperation is made the norm.

7. Better Alternatives to the Sam-Old Degree as those planning for a college education can choose from professional options, be it vocational schools, university education or training classes.

8. Focuses on fostering cooperation over competition in schools by inculcating the skills of team work, collaboration and team spirit in students.

9. Emphasis on foundational basics is an important reason why Finland has the best education system in the world because students are provided with the time and scope to build the best foundation and basics at their own pace.

10. Only 9 years of compulsory education is there in Finland education system and after that students are encouraged to find out what's best for them academically and career wise.

Pre-Primary Education

Playing a vital role in the continuum expanding from ECEC, this stage aims to enhance the children's opportunities for learning and development. For the children in the country, participation in pre-primary education has been made compulsory, since 2015. Also, another significant feature of the Finland education system under the stage of Pre-primary education is that the guardian of the kid must ensure their participation in different types of activities at this level. With the approval of the Finnish National Agency for Education, the National Core Curriculum for Pre-Primary Education guides the planning and implementation of the contents of Pre-Education.

Basic Education

In the Finland Education System, Comprehensive Schooling or Basic Education is where the compulsory education of 9 years begins for all the children aged between 7 and 16. It

strives to support the student's growth towards becoming an ethically responsible member of society as well as imparting them the essential knowledge and skills needed in life. Further, all the schools providing basic education follow a national core curriculum which constitutes the objectives and core fundamentals of varied subjects, and the local authorities, such as municipalities and other education providers, maintain the Comprehensive Schools and often create their own curricula as part of the national framework.

Upper Secondary Education

At the completion of the basic education stage of the Finland education system, students are given the choice between pursuing general and vocational education. General Education usually takes three years to complete and does not qualify students for pursuing any particular profession or occupation. After completing the General Upper Secondary Education, the students have to take the Finnish matriculation examination to be eligible for various educational universities or universities of applied sciences for bachelor's degrees. The other route which students of Finland can choose is Vocational Upper Secondary Education and Training in which students are provided basic skills required in their chosen field by allotting them to workplaces through an apprenticeship agreement or a training agreement. The institution facilitating the program curates a personal capability development plan for its students, drafting the content, schedule, and schemes of study. After concluding this level, the students are eligible to opt for further studies at universities or universities of applied sciences to enter the higher education stage in Finland education system.

International Education News

The Education and Training of Classroom Teachers

Comprehensive school teachers for the lower stage (grade 1 to 6) receive nearly all of their education and training in university departments of teacher education. The main subject for classroom teacher is education, which altogether, consists of about seventy-five credits. The rest of the programme consists of studies in the different subjects to be taught in primary schools and their respective didactic studies (thirty-five credits), specialization in one or two of the primary school subject(thirty to thirty five credits), and finally, general studies, studies, studies in languages and optional studies.

Parent's Evenings

In Finland, schools organise joint parents' evenings for the parents of pupils. They are meant for all parents. At parents' evenings, you will get to know your child's school, teacher and other parents. You will also obtain

information about your child's schooling and what takes place at school. When you are familiar with your child's studies and school matters, you will be able to help and support your child better.

Student Support

Comprehensive school students are supported in their school work. Student counsellors talk to students about study methods and further education. They also provide career selection guidance.

Student psychologists and school social workers help students in problematic situations. Teachers can provide children with-term remedial education.

Children who have difficulty learning and concentrating receive special needs education. Special needs groups are smaller than regular classes.

Teachers maintain contact with parents, they arrange meeting with parents and give parent information on their children's studies. Many schools keep in contact with parents through online system.

တၢ်ကစီၣ်လီၤဆီအသနၢ်

ကညီကိသရၢ်မသကိးတၢ် ကရၢ်ပုၤထီၣ် (၂၅) နံၣ် ဆဲးဆၢဒီးတၢ်လဲၤခိဖျိ

Karen Teacher Working Group: Timeline Infographic

1997

- Scott meets with ABSDF leader and Pu Shwe Ya Hai at NHEC office in Chiang Mai (Sep)
- Agree to focus on teacher training in refugee camps (Oct)
- KNU-ABSDF Joint Teacher Training proposal approved by the Canadian Embassy (Dec)

1998

- Needs Assessment undertaken in Mae Ye Hta refugee camp (Jan)
- Begin development of teacher training curriculum based on existing KECD one (Jan)
- Mae Ye Hta refugee camp In relocated to Mae Kha Khee (Feb)
- 1st SVT held in Section 1 Mae Kha Khee refugee camp (Apr)
- Agreement to continue work and to establish Mae Sariang office (Apr)
- New proposal approved by Canadian Embassy (Oct)

1999

- Teacher Training Curriculum Finalized and Printed
- SVT held in Mae Kha Khee and Mae Ra Ma Luang refugee camps (Mar-Apr)
- Dr. Don McCaskill facilitates ToT (Jun)
- Rename group as Karen Teacher Working Group with ABASDF no longer participating (Jun)
- Continued development of teacher training manual

2000

- Karen Teacher working Group Teacher Training Manual completed (Feb)
- Summer vacation training at Mae Kha Khee refugee camp (March-April)
- Proposal approved by IRC allowing for activities inside Karen State (Month)

2001

- ToT held in Mae Ra Mo refugee camp (Jan-Apr)
- SVT held in Oo Dah, Mutraw District (April)
- 1st Mobile Teacher Training Cycle in 4 northern districts (June)
- 1st edition of Karen Teacher Newsletter PHRU PWGO produced (March)
- 2nd MTT cycle (Oct)

2002

- KTWG opens raft office on Salween near Kho Kay and establishes Training Center of bank of the river (Jan)
- ToT for new MTT for 3 southern districts (Jan-Mar)
- KTWG website launched (May)
- Kawthoolei Education Fund (KEF) was established. (Jul)

2003

- KTWG creates media and advocacy section which becomes Kaw Lah Media (Oct)
- First film "Karen Education Surviving" is produced (Nov)

2004

- Karen Teacher Training College reestablished in Kho Kay, Mu Traw District (Jun)
- "Karen Education Surviving" screened at Film Festival in Pune (Mar)
- "Cease/Fire!" documentary is produced (Oct)
- KTWG's first congress is held. (Sept)

2005-2022

- By 2004, KTWG had established its core programming and organization structure
- Since then, we have seen consistent growth, development and improved quality

KTWG's 25-Year Timelines

ခိၣ်နၢ်လၢအမၤတၢ်တဖၣ်အတၢ်ကတိၤ

တၢ်ကတိၤဖျၢၣ်ကိၣ်ဘၣ်ဃး KTWG အဂီၢ်လၢ ကီၢ်သုလၢကညီကိၣ်သုဆဲးလၢဝဲၤကျိၤကိတိၤလီၤလၢ

တၢ်ဒုးဆိၣ်ထီၣ် ကညီကိသရၢ်မသကိးတၢ်ကရၢ်အတၢ်ပညိၣ်ခိၣ်သုၣ်မ့ၢ် ကယု တၢ်မၤစၢၤလၢကဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤ ကီၢ်သုလၢ ကညီကိၣ်သရၢ်တၢ်မၤ

လိၤခိလၢၣ်ကိၣ် KTTC ဃုၣ်ဒီးကိၣ်, ကယံၢ်မ့ၢ်ကိၣ်, ကိၣ်သရၢ်ခဲလၢၢ်လၢ အမၤတၢ်လၢ ကီၢ်သုလၢဟီၣ်က ဝီၤပူၤသုၣ်တဖၣ် အဂီၢ်လီၤ. တၢ် ကရၢ်ကရိၤလၢ အမၤစၢၤတၢ်တဖၣ် န့ၣ်အါတက့ၢ်တအံၣ်ဒီး ဆိၣ်ထွဲမၤ စၢၤထံၣ်ကိၣ်သဲး အတၢ်ကရၢ်ကရိ မ့တမ့ၢ်သး အတၢ်ကရၢ်ကရိဘၣ် န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်ဂီၢ် ဒ်အံၤအယီၤ KECDတၢ်မၤစၢၤလၢကိၣ်သရၢ်န့ၣ် ကကိၣ်န့ၣ်လီၤ. ကိၣ်သရၢ်အတၢ် သုတၢ်ဘၣ်န့ၣ် လိၣ်အါခိၣ်မးအ ယီၤ KTWG ကဟံၣ်သုၣ်ဟံးသး အါလၢ ကိၣ်သရၢ်အတၢ်သုတၢ် ဘၣ်န့ၣ် ကဂုၤထီၣ်အါထီၣ်အဂီၢ်

ဒီးကဒုးဂုၤထီၣ် ကိၣ်သရၢ် အတၢ်မၤသကိးတၢ်န့ၣ်လီၤ. ခဲအံၤန့ၣ်ခုၣ်ထံၣ် ထံၣ်ခိၣ်ဟ့ၣ်သုၣ်တီၤဒိၣ် လၢလံၣ်အုၣ်သးဆူ ပုၤလၢအဖျိထီၣ်ကိၣ်သုၣ်တ ဖၣ်ဒီးခဲအံၤကျဲးစးလၢ ဟ့ၣ်တၢ်ကုၣ်ဘၣ်ကုၣ်သု တီၤဒိၣ်တၢ် (ဘၣ်အံၤဒံး) ဆူပုၤလၢ အကဖျိထီၣ်ခုၣ်ထံၣ်ထံၣ်ခိၣ် ဆူညါတဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. KTWG တၢ်ကရၢ်ကရိၤကိၣ်ထီၣ်ဝဲဒၣ် KECD အစုၣ်စုတီၤလၢ တၢ်မၤတၢ်ကုၣ်ဘၣ် ကုၣ်သုတၢ်ဖဲးတၢ်မၤအဂီၢ်လီၤ. KTWG န့ၣ်ခဲအံၤမၤ တၢ်လံၣ်တၢ်အိၣ်ဝဲဒၣ်လၢ (၂၅) နံၣ် အတီၢ်ပူၤန့ၣ် မၤဒီးကျဲးစးဝဲ အဂုၤကတၢ်ဒီး လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ် ဝဲဒၣ်န့ၣ်လီၤ. KTWG မၤဝဲဒၣ် တၢ်ကုၣ်ဘၣ်ကုၣ်သု အတၢ်မၤလၢလၢပုၤပုၤ လၢကယံၢ် KECD ဟ့ၣ်အံၤမုၤဒါသုၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဆူညါခိၣ်မးအံၣ်ထံၣ် လၢကမ့ၢ် တၢ်ကရၢ်ကရိၤတခါလၢ အလဲၤလၢညါလၢ တၢ်ကုၣ်ဘၣ်ကုၣ်သု တၢ်ဖဲးတၢ်မၤအပူၤ, ကမ့ၢ် တၢ်ကရၢ်ကရိၤတခါလၢ အမၤတၢ်လၢ ပုၤကညီ ကလုာ် တၢ်ကုၣ်ဘၣ်ကုၣ်သုအဂီၢ်, ဆၢထီၣ်လၢ ကီၢ်သုလၢအဂီၢ်ဒီး တၢ်ဟံၣ်ဂီၢ် ဟံၣ်ဘါအိၣ်သုဝဲန့ၣ်လီၤ. အလီၢ်မ့ၢ်အိၣ်တခါကလုာ်အုၣ်အဂၤတဖၣ်မ့ၢ်လိၣ်ဘၣ် တၢ်မၤစၢၤန့ၣ် မၤစၢၤကသုစ့ၢ်ကိးလၢ တၢ်ကုၣ်ဘၣ်ကုၣ်သု တၢ်ဖဲးတၢ်မၤအကျိၤ အကျဲးတကယၤန့ၣ်လီၤ.

Epilogue on KTWG by Former Kaw Thoo Lei Education Minister

The aims to form the Karen Teacher Working Group is to raise funding to support Karen Teacher Training Collage together with all schools and teachers in Kaw Thoo Lei areas. Due to some funding organizations refused to fund political related organization or arm organization. As standard of Karen education depends on the ability and skills of teachers, the KTWG should emphasize greatly on upgrading the qualification and skills of teachers. At present KTTC can offer only diploma certificate to students who graduate from KTTC and endeavoring to be able to offer education bachelor degree (BED) to KTTC graduate. KTWG

is to become the arms of KECD in performing their many education activities. KTWG has been operating successfully for 25 long years and is doing her best for her people. KTWG is fully performing education activities and trusted to her by KECD. In the future I wish to see that KTWG is a leading education organization, working for Karen people, and stand for Kaw Thoo Lei and trust wealthy and reliable organization. And be ready to provide any help to other ethnic organizations whenever they ask for educational help.

တၢ်ကစီၣ်လၢဆီအသနၢ်

ခိၣ်နၢ်လၢအမၤတၢ်တဖၣ်အတၢ်ကတိၤ

လံာ်ဟ့ၣ်ယုၢ်လၢ ဖုသရၣ်ဝုကး
(ခိၣ်နၢ်လၢသ့ၣ်ထီၣ်တၢ် KTWG တၢ်ကရၢကရိ)

လၢကညီကွၢ်သရၣ် မၤသကိးတၢ်ကရၢ (Karen Teacher Working Group) လီၤကဝီၤကရၢသဘျူ အတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်ဆီလီၤသး ပုၤထီၣ် (၂၅) နံၣ်ဆဲးဆဲးန့ၣ်, လၢတၢ်သးခုဒီး ဟံၣ်ကဖၢလၢသးအပူၤဆၢဂၤဘၣ် (KTWG) ပုၤတီၢ်ခိၣ်ရိၣ်တဲၤဒီး ပုၤမၤတၢ်ဖိကိးဂၤလၢ မံၤယုၤအမဲၣ်ကကွၢ်သ့, အစုစီဆွဲၣ်ကဆၢဘၣ် သုဝဲကိးဂၤလၢ သုတၢ်ဖဲးတၢ်မၤသကိးအပူၤ ကိးဂၤဒီးလီၤ. ဝဲလၢကညီကွၢ်သ့ဝဲၤကျိၤဘၣ်ကွၢ် ဆၢၣ်မိၣ်ဒီး တၢ်ယံးတၢ်စုၤ နးနးကလဲၣ် အဆၢကတီၢ်ဒၣ်လဲၣ်, သုကျဲးစးဟ့ၣ်လီၤနီၢ်ခိၣ်, ဒီးကွၢ်သ့အကီၢ်အစီၤသပုၤပုၤလၢ ကညီမိကွၢ်သ့တၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီ ဆူညါအဂီၢ်စးထီၣ်လၢ ၁၉၉၇ နံၣ် တုၤလီၤလၢ ဆၢကတီၢ်ခဲအံၤအယံၤလၢသးဒီးဖျၢၣ် ယဆၢဂၤသုဒီး ဟံၣ်ကဖၢလၢသးလၢသုတၢ်မၤဖးဒိၣ်အံၤအယံၤလီၤ.

Letter of Felicitation by Pu Win Gate (KTWG Founder)

On the occasion of the 25th year of the establishment of KTWG, with proud and happiness I well wish all the leaders and staff of KTWG. May God be with you and keep his eyes upon all the staff in their working together. During the education department facing severe shortages, you have rendered your energy, effort and skill towards the betterment of Karen since 1997 until now. So from the bottom of my heart and I am proud of your great achievement.

တၢ်လဲၤခီဖျိ ပုၤတၢ်ထံၣ်လၢ ကညီကွၢ်သရၣ်မၤသကိးတၢ် ကရၢအတၢ်အိၣ်သးလၢ (၂၅) နံၣ်အတီၢ်ပုၤ (သရၣ်မၤရးKTWG ကျိၣ်စုပုၤန့ၣ်တၢ်ခိၣ်ကွၢ်)

ကညီကွၢ်သရၣ်မၤသကိးတၢ် ကရၢမၤကညီကရၢမိဆံးဆံး တကရၢဝဲအစးထီၣ် တၢ်မၤသီသီဆၢကတီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၣ်ခီဖျိလၢ အတၢ်ဖဲးတၢ်မၤတဖၣ်လဲၤအသး ဘၣ်ဘျီးဘၣ်ဒါ, ဘၣ်ဂ့ၢ်ဘၣ်ဝိဒိၣ်ကြးဝဲအယံၤတနံၤအံၤ အတၢ်လဲၤခီဖျိတုၤယံၤဆူ (၂၅) နံၣ်လဲၤန့ၣ်လီၤ. ကညီကွၢ်သရၣ်မၤသကိးတၢ်ကရၢ မၤကညီကရၢမိတခါလၢ ကဲဘျူကဲဖျိဒိၣ်မးလၢ ကီၢ်သုလုၤတၢ်ကွၢ်ဘၣ်ကွၢ်သ့ ဝဲၤကျိၤ (ကီၢ်သုလုၤကညီကွၢ်မိ, ကွၢ်သရၣ်ဒီးကွၢ်မိ မိၢ်ပၢ်တနီၤ) အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ကရၢအံၤ ဘၣ်တၢ်စးထီၣ်ဆီကမိၣ် ကွၢ်ထီၣ်န့ၣ်အီၤလၢ ဖါတၢ်ပဒိၣ်ရွၢၣ်ယးဟဲ (ကီၢ်သုလုၤကွၢ်သ့ဆဲးလၢ ဝဲၤကျိၤခိၣ်မၤတၢ်တၢ်) ဝဲအထံၣ်လိာ်အသး ဒီးစကိးအိၣ်တြၢယၢၣ် (ပုၤခဲန့ၣ်သးစၢ်ဖိ)အဆၢကတီၢ်န့ၣ်လီၤ.

တုၤယံၤဝဲ ၁၉၉၇ နံၣ်န့ၣ် ကညီကရၢမိအံၤဘၣ်တၢ်စးထီၣ်သ့ၣ်ထီၣ်အီၤလၢ ပုၤစုၤဂၤန့ၣ်လီၤ. ပုၤလၢအသ့ၣ်ထီၣ်ကရၢအံၤ တနီၤလဲၤဆူ ကီၢ်သုဘၣ်တဘျီတနီၤဆူ မူခိၣ်ဘိမုၢ်, တနီၤအိၣ်မုၢ်ဒီးလၢ မ့ၢ်တုၢ်ပုၤတီၢ် ဆၢကတီၢ်ဒီးထဲဒၣ်စကိးအိၣ်တြၢယၢၣ်တကမိၣ် ဟံးဒီးမူဒါ တုၤဆၢကတီၢ်ခဲအံၤန့ၣ်လီၤ.တၢ်အိၣ်ထံးမ့ၢ် စးထီၣ်အသးလၢ ပုၤစုၤဂၤဘၣ်ဆၣ်ခီဖျိ တၢ်မၤကရၢဝဲအံၤ ကဲထီၣ်တၢ်ဘျူတၢ်ဖျိ, တၢ်မၤစၢၤအါမးအယံၤ တုၤယံၤဆူ (၂၅) နံၣ်ကတီၢ်အံၤပုၤမၤတၢ်ဖိအိၣ် ဝဲဒၣ်လၢ အကယၤတဖၣ်အကယၤလဲၤန့ၣ်လီၤ. အဆီကတၢ်တၢ်ဒီးလဲ ဟံၣ်ဆံးဆံးမိ, အိၣ်ဘၣ်မုၤတဘျီဘျီ, ဘၣ်ဟးအိၣ်မုၤလၢ ပုၤဂၤဝဲဒၣ် တဘျီဘျီအိၣ်စ့ၢ်ကိး ဝဲဒၣ်န့ၣ်လီၤ.ဘၣ်ဆၣ်ခဲအံၤလၢ ကီၢ်သုလုၤအပူၤအိၣ်ရၢလီၤအသးလၢ ကီၢ်ရၢၣ် ကိးဘၣ်ဒီးလၢ (၂၅) နံၣ် အတီၢ်ပုၤန့ၣ်လီၤ.

တၢ်လဲၤခီဖျိဖဲမၤကိးတၢ်လၢကညီကွၢ်သရၣ်မၤသကိးတၢ်ကရၢအသိးအကျါ (သရၣ်စီတိကလုၢ်မု KTWG ပုၤမၤတၢ်တၢ်ဖိ)

တၢ်ကတိၤလၢညါ- အဆီကတၢ် စံးဘျူးဘၣ် တၢ်ထံတၢ်တိကစၢ်လၢ ဟံးမုၢ်ဒီးယၤဒီး ယမၤဘၣ်ဒီးတၢ်လၢယဟံၣ်ဖိယိမိတၢ်လိာ်. နီၢ်ခိၣ်တၢ်လိာ်ဒီး တဘျီယိနီၢ်သးအတၢ်လိာ်န့ၣ်လီၤ. ယစံးဘျူးဘၣ်စ့ၢ်ကိး ပုၤတီၢ်ခိၣ်ရိၣ်တဲၤလၢကညီကွၢ်သရၣ်မၤသကိးတၢ်ကရၢတဖၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤ လၢကမၤလၢကပီၤကညီကွၢ်သရၣ် မၤသကိးတၢ်ကရၢ ပုၤထီၣ် (၂၅) နံၣ်ယုၤဘၣ်လိာ်ဒီး ဟ့ၣ်ယၤတၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်လၢ ကကွဲးဖျါထီၣ် ယတၢ်လဲၤခီဖျိ မၤဘၣ်တၢ်လၢ ကညီကွၢ်သရၣ် မၤသကိးကရၢပုၤန့ၣ်လီၤ.ယစံးဘျူးဘၣ်သရၣ်ရွၢၣ်ယးဟဲဒီးအမၤသးဘိလၢလဲၤပုၤကွၢ်သရၣ်မုၢ်ကမ္ပၢၣ်လၢ အတၢ်ကျဲးစး အယံၤကညီကွၢ်သရၣ်မၤသကိး တၢ်ကရၢအိၣ်ထီၣ်ဝဲဒၣ်န့ၣ်လီၤ. စံးဘျူးဘၣ် သရၣ်ရွၢၣ်ယး ဟဲဒိၣ်မးအဝဲသ့ၣ်ညါယမ့ၢ်ပုၤတၢ်ဂၤလၢ အမၤလိတၢ်ယာ်ဘၣ်ဆၣ်အဝဲကိးယၤသုယၤ တဆီဘၣ်တဆီ အယံၤခဲအံၤယဟံၣ်ဖိယိမိ ဟံၣ်ဂံၢ်ဟံၣ်ဘိယၤ, ယပုၤကလုာ်ဟံၣ်ဂံၢ်ဟံၣ်ဘိယၤဒီး တၢ်ထံတၢ်တိ ကစၢ်သုဒီး ယၤလၢတၢ်အိၣ်ဖျိ ဒီးအတၢ်ဖဲးတၢ်မၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

I would like to thank Scott O'Brien, you are not a Karen, you love Karen people, give your time and abilities to help our Karen people to get a better life. I would like to say thank you so much for helping me to have the skill to drive the motorcycle and car to make my life better. I never forget the best things that you did for me and my people. Hope to see you!

ယစံးဘျူးဘၣ် သရၣ်လီၤလးထုဒီး အမၤသးဘိလၢအလဲၤပုၤကွၢ် သရၣ်မုၢ်မုၢ်ရၢယၢ်န့ၣ် ဝဲပမၤသကိးတၢ်အခါ ပအိၣ်သကိး. အိၣ်သကိးကဲထီၣ်တၢ်မၤစၢၤလၢ ယဂီၢ်ဒီးတၢ်ဘျူတၢ်ဖျိလၢ အဘၣ်ယၤလၢသုယိန့ၣ် ယသးပုၤနီၣ်တသ့ဘၣ်. သရၣ်လီၤလးထုသိၣ်လိယၤလၢ ယကသုဒီးလုၣ်ယီၤ, သိလုၣ်ယီၤ, ကသုဒိလံာ်ကိၤလၢ,ကညီဒီးသုသုခိၣ်ဖျါထီၣ်အယံၤ

| တၢ်ကစီၣ်လီၤဆိအသနၢ်

ခိၣ်နၢ်လၢအမၤတၢ်တဖၣ်အတၢ်ကတိၤ

ကဲထီၣ် တၢ်ဘျးလၢ ယၢ်အါမးလီၤ၊ ခိၣ်လၢ ယမၤ ဘၣ်တၢ်လၢ ကညီၣ်သၢရၣ်မၤသကိး တၢ်ကရၢ်ပူၤ အယံၤ ယမၤန့ၢ်ဘၣ်တၢ်အိၣ်မူ အခိၣ်တယၢ်လၢ ယတၢ်ဟဲအိၣ်မူ လၢကိၢ်အမဲရကၤအပူၤန့ၣ်လီၤ၊ တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်တဖၣ်အံၤ ကဲထီၣ်က့ၤ တၢ်မၤစၢၤ ဖဲလၢ ယဟဲတုၤဆူ ကိၢ်အမဲရကၤန့ၣ်လီၤ၊ယဟဲ တုၤလၢ ကိၢ်အမဲရကၤန့ၣ် ယတမၤဘၣ်တၢ်လၢ တၢ်ကိၢ်၊ တၢ်စူၤဒီး တၢ်ဂီၢ်ကျိၤဘၣ်၊ ယမၤဘၣ် တၢ်လၢ ကိၢ်ဒ်တဘျီခါယမ့ၢ်တၢ် ကိၢ်သရၣ်တကၤ အသိးအယံၤ ယစံးဘျးဘၣ်က့ၤ ပုၤလၢဟ့ၣ်ယၢ် တၢ်သ့တၢ်ဘၣ် တဖၣ်ဒိၣ်မးန့ၣ်လီၤ၊ ယဂ့ၢ်ဒီးတၢ် မၤအတၢ်လၢ ခိၣ်ဖုၣ်ကိၢ်အိၣ်ဖျါ ဒ်လၢအသိးန့ၣ် လီၤ၊

★ နီၢ်ကစၢ်အဂ့ၢ်ဖုၣ်ကိၢ် -ယမံၤလၢ တိကလုာ်မူ ယအိၣ်ဖျါထီၣ်ဝဲဒၣ်လၢ ကိၢ်သုလုၤ၊ မၢ်တြိၢ်ကိၢ် ရၢၣ်၊ လုၤသိၣ်ကိၢ်ဆၣ်၊ စီၢ်မၢ်ဖျါကရၢ်၊ ထံလံာ်ယးခံ သဝီပူၤ ဖဲ ၁၉၆၄ နံၣ် န့ၣ်လီၤ၊ ယမိအမံၤမ့ၢ် နီၢ်လွဲထွေး ယပါအမံၤမ့ၢ် စီၢ်ရံၣ်န့ၣ်လီၤ၊ ယခီ ပုၤဝဲအိၣ်ဝဲ ယးဂၤလၢ အမ့ၢ်ဝဲ-

- ၁. နီၢ်သးဒုၣ်
- ၂. စီၢ်ခိၣ်ကုၢ်ထူ(လဲၤပူၤကွံာ်)
- ၃. စီၢ်အမရၣ်
- ၄. စီၢ်ဘျးဒိၣ်ဟဲ(လဲၤပူၤကွံာ်)
- ၅. စီၢ်သးဂုၤ(လဲၤပူၤကွံာ်)
- ၆. နီၢ်ရံၣ်စီၢ်
- ၇. စီၢ်န့ၣ်သးသိ
- ၈. စီၢ်တိကလုာ်မူတဖၣ်န့ၣ်လီၤ၊

လၢဒ်ပုၤဝဲအကျါ ယမ့ၢ်ပုၤအဆံးကတၢ်န့ၣ်လီၤ၊ ယစးထီၣ်အိၣ် ကိၢ်လၢထံလံာ်ယးခံသဝီ ဖဲ ၁၉၇၄ နံၣ်ဒီး ယဖျါထီၣ် ၁၀ တီၤလၢ ဖျာ်လုာ်တီၤထီ ကိၢ် ဖဲ ၁၉၈၅ နံၣ် န့ၣ်လီၤ၊ ယဖျါထီၣ် ကိၢ်ဝဲယသိၣ် လိတၢ် ၁၀ နံၣ်လီၤ၊ ဖဲ ၁၉၉၈ နံၣ် န့ၣ်ယန့ၣ်လီၤ မၤသကိးတၢ်ဒီး ကညီၣ်ကိၢ်သရၣ် မၤသကိးတၢ်က ရၢ်လၢ တၢ်ဆၢကတိၤ ဖုၣ်န့ၣ်လီၤ၊

ဖဲ ကိၢ်ပုၤအဆၢကတိၤ ကညီၣ်ကိၢ်သရၣ်မၤသကိး တၢ်ကရၢ် ပုၤဘၣ်မုၢ်ဘၣ်ဒါ တဖၣ်ရဲၣ်က့ၤမၤဝဲ တၢ်ကိၢ်ခါ ကညီၣ်ကိၢ်သရၣ်တၢ်မၤလိ ဖဲမဲၢ်ရၢ်မိၢ်ဒဲ ကစီၢ်တလါ ဒီးဖဲန့ၣ် ပုၤကိးယုၣ်စုၢ်ကိးယၢ် လၢယ ကဟ့ၣ်စၢၤ တၢ်သိၣ်လိလီၤ၊ မၤကဒီး လၢခံတနံၣ် ၁၉၉၉ နံၣ် တၢ်ကိၢ်ခါတၢ်ရဲၣ်က့ၤ မၤကဒီးဝဲ တၢ် ကိၢ်ခါ ကညီၣ်ကိၢ်သရၣ်တၢ်မၤလိ ဖဲမဲၢ်ရၢ်မိၢ်ဒဲကစီၢ် ဒီး ယသိၣ်လိစၢၤကဒီး တၢ်ဖဲန့ၣ်တလါလီၤ၊ ၂၀၀၀ နံၣ် ကညီၣ်ကိၢ်သရၣ် မၤသကိးတၢ်ကရၢ် ဒုးအိၣ်ထီၣ် ဝဲ သရၣ်ထၢၣ်ပုၤအကျါအကျါလၢမဲၢ်ရၢ်မိၢ်ဒဲကစီၢ်၊ ကစီၢ်ဒုယံၤ (က) အပူၤန့ၣ်လီၤ၊ ဖဲန့ၣ်အဆၢကတိၤ ယၢ်ဒီး သရၣ်သ့ၣ်စးထီၣ်ပုၤန့ၣ်လီၤသိၣ်လိတၢ်လၢ တၢ်ဆၢကတိၤပုၤလီၤ၊ သရၣ်ထၢၣ်ပုၤအကျါ အဆိက တၢ်တဖုၤလၢအထီၣ် တၢ်မၤလိလၢကလံးစီၢ်ကိၢ်ရၢၣ် လွံာ်ဘျးခါစးတဖၣ်မ့ၢ်ဝဲ-

- ၁. မၢ်တြိၢ်ကိၢ်ရၢၣ်
- သရၣ်စီၢ်လွဲဂုၤ
- သရၣ်စီၢ်ဘျးထူ
- သရၣ်မုၢ်နီၢ်ဘျးထူ
- သရၣ်စီၢ်ထူစု
- သရၣ်စီၢ်ဒုးကိၢ်

- ၂. ချၢၣ်လွံာ်ထူၣ်ကိၢ်ရၢၣ်
- သရၣ်စီၢ်မုၢ်ထံထူ
- သရၣ်စီၢ်လုၤမူ
- ၃. တိအူကိၢ်ရၢၣ်
- သရၣ်စီၢ်ခွၢ်စုၣ်
- သရၣ်စီၢ်ဖျါထူ
- ၄. နုၤသတူၢ်ကိၢ်ရၢၣ်
- သရၣ်စီၢ်သါအူ
- သရၣ်စီၢ်သါအိၣ်
- သရၣ်စီၢ်ထူ တဖၣ်န့ၣ်လီၤ၊
- ★ တၢ်သိၣ်လိ အခိၣ်တိၤလၢပသိၣ်လိ သရၣ် ထၢၣ်ပုၤအကျါ တဖၣ်မ့ၢ်ဝဲ-
- ၁. ဖိသၣ်သးပိညါ (Child Psychology)
- ၂. တၢ်သိၣ်လိအရဲၣ်အကျါ (Lesson Plan)
- ၃. တၢ်သ့ၤဆူတၢ် (Classroom Management)
- ၄. တၢ်သံက့ၢ်တၢ်သ့တၢ်ဘၣ် (Questioning Skill)
- ၅. တၢ်သိၣ်လိအကျါအကျါ (Teaching Method)
- ၆. တၢ်သိၣ်လိအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ် (Teaching Skill)
- ၇. တၢ်သိၣ်လိလိတၢ် (Lecture)
- ၈. တၢ်သမံသမိ (Evaluation)
- ၉. ကိၢ်ဒီးပုၤတတ (School and Community) တဖၣ်န့ၣ်လီၤ၊

၂၀၀၁ နံၣ် ကိၢ်ပုၤတၢ်ကိၢ်ခါ အဆၢကတိၤကညီၣ်ကိၢ် သရၣ်မၤသကိးတၢ်ကရၢ် ပုၤတိၢ်ခိၣ်ရဲၣ်ဝဲတၢ် တဖၣ် ရဲၣ်က့ၤမၤဝဲ တၢ်ကိၢ်ခါ ကိၢ်သရၣ်တၢ်မၤလိဖဲ ယံ ကွၢ်အုၤအိၣ်န့ၣ်လီၤ၊ တၢ်မၤလိဝဲအလီၢ်ခံ သရၣ် ထၢၣ်ပုၤအကျါ အကိၢ်စုၢ်ကိး ဘၣ်တၢ်သးက့ၤအိၣ်ဆူယိၣ် ကွၢ်န့ၣ်လီၤ၊ ဖဲပသုးက့ၤ သရၣ်ထၢၣ်ပုၤအကျါ အကိၢ်ဆူ ယိၣ်ကွၢ် တနံၣ်ဝဲအလီၢ်ခံ ဖဲ ၂၀၀၂ နံၣ် န့ၣ်ပုၤ ဘၣ်မုၢ်ဘၣ်ဒါတဖၣ် ဒုးအိၣ်ထီၣ်က့ၤကဒီး သရၣ် ထၢၣ်ပုၤအကျါလၢကလံးစီၢ် ကိၢ်ရၢၣ်သ့ၣ်ဒီး ပုၤအဆိ ကတၢ်တဖုၤမ့ၢ်ဝဲ-

- ၁. ဖုၣ်အိၣ်ကိၢ်ရၢၣ်
- သရၣ်စီၢ်သးတိ
- ၂. နုၤပုၤယၢ်ကိၢ်ရၢၣ်
- သရၣ်မုၢ်နီၢ်တုၣ်လုၤမ့ၢ်
- သရၣ်စီၢ်ရဲၣ်ခိၣ်စီ
- ၃. ဘျးဒဲဝဲကိၢ်ရၢၣ်
- သရၣ်မုၢ်နီၢ်ဖိဆံးဖိတဖၣ်န့ၣ်လီၤ၊

★ ဖဲ ၂၀၀၄ နံၣ် န့ၣ် ပုၤတိၢ်ခိၣ်ရဲၣ်ဝဲ တၢ်လၢ ကညီၣ်ကိၢ်သရၣ်မၤသကိး တၢ်ကရၢ်တဖၣ်ဒုးအိၣ် ထီၣ်ကဒီး ကညီၣ်ကိၢ်သရၣ်တၢ်သိၣ်လိခိၣ်လုၢ်ကိၢ် ဖဲယိၣ်ကွၢ်ဒီးဖဲန့ၣ် ယသိၣ်လိကဒီး ကိၢ်ဖိတဖၣ် လၢခိၣ်ဖျါထီၣ်ဂီၢ်ခိၣ်ထံး တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ၊ ယမၤသကိးတၢ်ဒီး ပုၤမၤတၢ်ဖိလၢ ကညီၣ်ကိၢ်သရၣ် မၤသကိးတၢ်ကရၢ်ပုၤထီ (၁၀) နံၣ် န့ၣ်လီၤ၊ ဖဲယမၤ တၢ်လၢ ကညီၣ်ကိၢ်သရၣ်မၤသကိး တၢ်ကရၢ်ပုၤအခါ တၢ်မၤလၢယမၤတၢ်တဖၣ် မ့ၢ်ဝဲယသိၣ်လိသရၣ်ထၢၣ် ပုၤအကျါတဖၣ်လၢ ကိၢ်သရၣ်အတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်၊ ကညီၣ် ကိၢ်သရၣ်တၢ်သိၣ်လိ ခိၣ်လုၢ်ကိၢ်ဖိတဖၣ်လၢ ခိၣ် ဖျါထီၣ်ဂီၢ်ခိၣ်ထံး တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်တဖၣ်၊ ဒိစၢၤ လံာ်တၢ်ကစီၢ်၊ လဲၤသမံသမိကွၢ် သရၣ်ထၢၣ်ပုၤ အကျါတဖၣ် အတၢ်မၤလၢ ကိၢ်ရၢၣ်တဖၣ်အပူၤ၊ မၤစၢၤ အဝဲသ့ၣ်လၢ တၢ်ဟ့ၣ်ကိၢ်သရၣ် အတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်

ဖဲ ကိၢ်ထီၣ်န့ၣ်ဖုၣ်တၢ်မၤလိ မ့ၢ်ဂုၤဒီး ဖဲတၢ်ကိၢ်ခါ ကိၢ်ပုၤကတိၢ်န့ၣ် ဖုၣ်တၢ်မၤလိမ့ၢ်ဂုၤန့ၣ်လီၤ၊ယမၤ သကိးဘၣ်တၢ်ဒီး ပုၤမၤသကိးတၢ်လၢ ကညီၣ်ကိၢ် သရၣ်မၤသကိး တၢ်တဆိဘၣ်တဆိ မ့ၢ်ဒိၣ်မးလီၤ၊ ယစးထီၣ်န့ၣ်လီၤ မၤတၢ်လၢ ကညီၣ်ကိၢ်သရၣ်မၤ သကိးတၢ်ကရၢ်ပုၤ လၢတၢ်ဆၢကတိၤ တပျဲဖဲ ၁၉၉၈-၁၉၉၉ နံၣ်ဒီး ယစးထီၣ်မၤတၢ်လၢ တၢ်ဆၢ ကတိၢ်ပုၤ ဖဲ ၂၀၀၀ နံၣ်ဒီး ယဟးထီၣ်တၢ်မၤဖဲ ၂၀၀၈ နံၣ် ခိၣ်ဖျါ ယပတံထီၣ်လၢ တၢ်သးလီၤသး ကျဲအူကိၢ်သ့ၣ် တဘျီန့ၣ်လီၤ၊

★ လၢခံကတၢ် ယအဲၣ်ဒီးစံးဘျးက့ၤ ကညီၣ်ကိၢ် သရၣ်မၤသကိးတၢ်ကရၢ် ပုၤမၤတၢ်ဖိကိးဂၤယုၣ်ဒီး ကိၢ်သရၣ်၊ သရၣ်မုၢ်ကိးဂၤလၢ အဟ့ၣ်လီၤအသး လၢပုၤလၢ အဟဲလၢခံတဖၣ် ကကဲထီၣ်ပုၤကွၢ်ဘၣ် ကျဲသ့အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ၊ အဝဲအံၤမ့ၢ် ယတၢ်ကွဲးဖျါထီၣ် ယတၢ်မၤအတၢ်လၢခိၣ်ဖျါလၢ ကညီၣ်ကိၢ်သရၣ်မၤသကိး တၢ်ကရၢ်အပူၤန့ၣ်လီၤ၊

တၢ်ကတိၤဖုၣ်ကိၢ်လၢ သရၣ်လီၤလးထူ (KTWG ပုၤမၤတၢ်တဖၣ်)

တၢ်ဒိၣ်ထီၣ်ထီၣ်လၢ အဆိၣ်ထီၣ်လၢကိၢ်ရၢၣ်အပူၤ တဖၣ်မ့ၢ်ဝဲ ကိၢ်သရၣ်ကိးဂၤဒီး အိၣ်ဒီးတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ် ဒ်သိးသိး ခိၣ်ဖျါ ထၢၣ်ပုၤအကျါအကျါတၢ်ကျဲလၢ ကိၢ် သရၣ်ကိးဂၤဒီး ကမၤလိန့ၣ်အါထီၣ်ဘၣ် ကိၢ်သရၣ် အတၢ်သ့တၢ်ဘၣ် ဒ်သိးကသုမၤ အမူအဒါလၢ အဆိၣ်ဒီး အကံၢ်အစီၢ်ဒီးဟ့ၣ်နီၤတၢ် အဂုၤကတၢ် ဆူပုၤအဂုၤကတၢ် အဆိၣ်န့ၣ်လီၤ၊ အါန့ၢ်အန့ၢ် ကိၢ်သရၣ်ကိးဂၤဒီး အိၣ်ဒီး တၢ်ထံၣ်လီၤက့ၤအနီၢ် ကစၢ်ဒ်ဝဲအလုၢ်အပူၤလၢ အမ့ၢ်ပုၤလၢအဆိၣ်ဒီး အကံၢ်အစီၢ် ဒ်အတၢ်ကျဲၣ်ဘၣ်ကျဲၣ်သ့အတိၤပတီၢ် ဒ်ဝဲအသိးဒီး အိၣ်ဒီး တၢ်သးဆူၣ်တၢ်သး ခုတလုၢ် လၢအတၢ်မၤ အပူၤန့ၣ်လီၤ၊

တၢ်လၢယအဲၣ်ဒီး ထံၣ်လၢခါဆူညါတၢ်ကအိၣ်ဒီး တၢ်တိၢ်ကျဲလၢ တၢ်ကဆူၣ်ဝဲ ကိၢ်ဖိလၢအဖျိးစိ နီၢ်နီၢ်တဖၣ် ဆူကိၢ်ဒိၣ်ကိၢ်ထီၣ် ဒ်သိးကကဲထီၣ်တၢ် တခူထီၣ်န့ၢ် ကိၢ်ဖိအသးသဟီၣ်တခါဒီး အါန့ၢ် အန့ၢ် မၤလဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်က့ၤ အပုၤကလုာ်အပုၤ တတၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ၊ ဒ်သ့ဘၣ်တၢ် တၢ်န့ၢ်န့ၢ်သုလၢသု ပုၤကလုာ်အသိး မၤအိၣ်တုၤ အပျဲထီၣ်တက့ၢ်၊

“သ့ၣ်ညါတၢ်လၢ သုမၤအိၣ်ဒီး မၤတၢ်လၢသုသ့ၣ် ညါအိၣ်တက့ၢ်”

“တၢ်ကလိကလိ အတၢ်ကလိကလိန့ၢ်မ့ၢ်တၢ် ကလိလိလီၤ”

တၢ်ကစီၣ်လီၤဆီအသနာ်

ကညီကွံသရၣ်မၤသကိးတၢ်ကရၢ်ပွၤထီၣ်(၂၅)နံၣ်ဆဲးဆၢဒီးတၢ်လဲၤခီဖျိ

ကညီကွံသရၣ် မၤသကိးတၢ်ကရၢ်အတၢ်ဒိၣ်ထီၣ်ထီၣ်လၢ ယထံၣ်ဘၣ်ဒီး ခီဖျိဘၣ်တနီၤ (MTT) ပျၢန့ၣ်တၢ်ဝဲၤဒုဒိၣ်

လၢအခိၣ်ထံး (Mobile) တၢ်သိၣ်လိအံၤဘၣ်တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်ဆီလီၤဆီအဆီကတၢၢ်ဖဲမံၤရၢမိၤဒဲကဝီၤအပူၤ ပျၢမၤတၢ်ဖိ (MTT) အိၣ်ဒၣ်စ့ၤဂၤ ၂၀၀၁ ပထီၣ်တၢ်မၤလိသၢလၢအတီၢ်ပျၢန့ၣ်လီၤ. ပျၢဒဲလၢၢ်လၢကီၢ်ရၣ် ဒ်အမၤချၢၣ်လွံၤထီၣ်, မၤတြီၢ်, တီၤအူ, ဒူသထူၣ်အိၣ်ဒၣ်ထဲ (၁၂) ဂမၤမ့ၢ်လၢဒူပျၢၣ်ယၢ်, ဖၣ်အၣ်တခီအိးထီၣ် တၢ်မၤလိသၢဘဲကျိး (မံၤလးဒဲကဝီၤ)န့ၣ်လီၤ.

မ့ၢ်ဘျးဒဲပၣ် တခီတန့ၢ်ဒီးဘၣ် ခီဖျိလီၤကဝီၤဝဲန့ၣ်အါတက့ၢ် မ့ၢ်ဒၣ်ကီၢ်ပယိပဒိၣ် ကိုအယိကလီၤဟူးဂဲၤအဂီၢ် တသ့တညီဘၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ကရၢကရိခိၣ်သ့ၣ်တခီ ဆီလီၤဝဲလၢမၤယုၢ်, ဒီးလဲအိၣ်ဝဲပုၤဟံၣ် တဖျၢၣ်န့ၣ်လီၤ. ပခိၣ်ပနၢ်ဒ်အမၤသရၣ်ဝုၤက့ၤ, သရၣ်စကိး, သရၣ်လိဖျးတဖၣ်အိၣ်လၢမၤယုၢ် ပျၢဘၣ်ဆၣ် တၢ်အိၣ်တၢ်အိၣ်ပျၢတအိၣ်ဘၣ်. တဘျီတခိၣ်ဘၣ် ဟးအိၣ်မ့ၢ်လၢ ပျၢဝဲဒးအိၣ်ဝဲန့ၣ်လီၤ. ခီဖျိပဝဲပ (MTT) တၢ်မၤလိအိၣ်လၢ ဒဲကဝီၤပျၢဒီး တၢ်လဲၤထီၣ်က့ၤလီၤကိၣ်ဒိၣ်မးအယိဝဲ (၂၀၀၂) နံၣ်န့ၣ်ခိၣ်န့ၣ်ရဲၣ်က့ၤဟဲက့ၤဆီလီၤက့ၤအသး ဖဲယိၣ်န့ၣ်ခိၣ် တၢ်လိၤတတိၤန့ၣ်လီၤ. ပခိၣ်ပနၢ် ပျၢန့ၣ်ပျၢထီၣ်ဒဲယးသံတဖျၢၣ်, လၢခိခိၣ်တခီတန့ၢ် ပျၢဒဲဖးထီၣ်တဖျၢၣ်န့ၣ်လီၤ ထီၣ်တဖျၢၣ်တခီတန့ၢ်တီၢ်ပျၢ ပဘၣ်ဝဲကွံၣ်ကပံၣ် သဘျီပမ့ၢ်တဝဲကွံၣ် ပဘၣ်ယိၣ်လၢ ကလီၤဘျီန့ၣ်ပျၢဒီး ပအိၣ်အဖိခိၣ် တဖိဘၣ်အယိန့ၣ်လီၤ. ပမၤဒ်အံၤ တဘျီဘၣ်တဘျီ တုၤ ၂၀၀၄ နံၣ်ပဟဲက့ၤသးထီၣ်ဆီလီၤကဒီးသး ဖဲကသးသးရၣ်တဆီလီၤတုၤသးအလီၢ် ပကိးအီၤလၢ ဝုၤလုၢ် န့ၣ်လီၤ. ပဟဲက့ၤအိၣ်ဆိးဒၣ်ပျၢ သးဖိအဒဲလီၤလဲၤ ခီဖျိအဝဲသ့ၣ်သးလီၤသးကျဲ တအိၣ်လၢဝဲအယိပအိၣ်ဆိးက့ၤဒီး မၤဂ့ၤထီၣ်က့ၤအီၤ တနံၣ်ဘၣ်တနံၣ်တစဲးဘၣ်တစဲးန့ၣ်လီၤ. ခီဖျိ ခိၣ်န့ၣ် အတၢ်ဂုၢ်ကျဲးစးသပျၢပျၢအယိလၢ တၢ်ဆိၣ်ဂ့ၤဆိၣ်ဝါ အပူၤပဟဲဖျိမၤသကိးဘၣ်တၢ်ဒီး လီၤကဝီၤခိၣ်န့ၣ်လၢအပတီၢ်ဒၣ်ဝဲစုၣ်စုၣ်လၢ တၢ်သးတဖျၢၣ်ယိန့ၣ်လီၤ. လၢယနီၢ်ကစၢ်တဂၤ တၢ်လဲၤခီဖျိအပူၤသးအိၣ်ဆၢဂ့ၤဆၢဝါဘၣ် ကညီကွံသရၣ် မၤသကိးတၢ်

ကရၢ ပျၢဘၣ်မူဘၣ်ဒါဒီး ပျၢမၤတၢ်ဖိကိးဂၤလၢဆၢကတီၢ်ခဲအံၤ ပပျၢမၤတၢ်ဖိလၢ အပူၤကွံၣ်ဒီးခိၣ်န့ၣ်လၢ အပူၤကွံၣ်တဖၣ် မ့ၢ်တအိၣ်လၢလၢတၢ်ကရၢကရိခိၣ်အပူၤဘၣ်ဆၣ် ယအိၣ်ဒီးစံးဘျီးစံးဖျိ က့ၤသ့ခီဖျိ သုတၢ်တုၤဆါ ခိၣ်ဆါသး, သုတၢ် ကျဲးစး ဟ့ၣ်လီၤသး, ယုၤသကိးကျဲမၤသကိးဆူၣ်ဆူၣ် တဂၤလၢ လီၤကျဲသနာ်အယိကညီဖိ အတၢ်ကျၢ်ဘၣ်ကုသုတဖၣ် လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်ချဲမးန့ၣ်လီၤ. ယဆၢမၤလၢဒီးဆၢထံၣ်ဘၣ်ဒီးလၢခိၣ်န့ၣ်, ပျၢမၤတၢ်ဖိ, ထံဖိကီၢ်ဖိ, နူဖိသဝီဖိ, လီၤကဝီၤခိၣ်န့ၣ်, ကိုသရၣ်သရၣ်မုၢ်, ကိုကမံးတံၢ်, ကိုပျၢဘၣ်မူဘၣ်ဒါ စးထီၣ်လၢလီၢ်ခါသး တုၤလီၤလၢ ဒူသဝီ ကိုတဖၣ်မံပကကွၢ်ကဟံးလိၣ်န့ၣ်သး ပတၢ်လီၤတုၤလီၤကကံၢ်, ပတၢ်ဂံၢ်ဆဲးဘါစၢ်ဒီး မံပကယုၤသကိးကျဲ တဂၤလၢပသနာ်လၢ ပဖိပလံၤ တၢ်ကျၢ်ဘၣ်ကျၢ်သ့အဂီၢ်န့ၣ်တက့ၢ်.

ယုယုသကိးဆူကျၢ်သ့ဖိတၢ်

Scott O'Brien (Program Director)

25 years seems like yesterday. Weren't we just in the garden deciding on our organisation's name? We didn't really mind about the name, we were just thinking of any and every way to reach Kawthoolei teachers and students. Back then, we could never have imagined what would come of our efforts.

My life has been framed and blessed by KTWG. I am forever grateful for all your passion, creativity, and commitment. Congratulations to every KTWG member past and present on our 25th anniversary! Amazing!

Happy 25th Birthday KTWG. Beginning from zero and after 25 years of tireless hard work made you a full grown, fully functioning, well established, well recognized as a Karen Education Community Based Organization that is now operating throughout the land of Karw Thoo Lei. You are a blessing to Karen people and we expect you to continue your good work with full energy and enthusiasm and giving your very best to your Karen people. May God guide you and bless you. We are pleased and satisfied with your work. Wish you all the best of success, Long live KTWG.

Best regards,
Pu Pu Shwe Ya Hai

Naw Ler Htu (Director)

We started with a few but now we are many not only in numbers but also in talents and creativity. 25 years of supporting our Karen education and 25 years of sharing our hardship together. The achievements of an organization are the results of combined efforts of every individual. Happy 25th Anniversary to all of you...

| တၢ်ကစီၣ်လီၤဆိအသန့ၣ်

(၂၅)နံၣ် နံၣ်ဆဲးဆၢတၢ်ဆၢဂ့ၤဆၢဝါလၢကညီၣ်ကွၢ်သရၣ်မၤသကိးတၢ်ကရၢ်ပုၤမၤတၢ်ဖိတဖၣ်

Saw Ko Lo Htoo (Deputy Dierctor)

Remember your tears, discouragements, disappointments, arguments, painfulness, dedications and your times were for your children's education. There are multiple obstacles that KTWG has to face before it gets a very good taste of success. You all have done really great job to contribute the successfulness of KTWG. Without your efforts and contributions, KTWG will not be coming to this place. We all are great teams, together tomorrow we do better than today. Congratulations and Happy 25th Anniversary to KTWG!!

Naw Eh Hser Ku

KTWG has been successfully and diligently serving her Karen people for 25 long years promoting Education of her people and we wish her continued success in the years to come. God Bless KTWG

YOU ARE THE PRIDE OF KAREN PEOPLE

Naw Paw Kolo Htoo @ Na Na

My warmest greeting to KTWG on its 25th Anniversary. It has been 25 years since its founding and the KTWG will not be what it is today without the cooperation of its talented members and support of its leaders. Indeed, I am proud to be a member of the KTWG. 25 years togetherness, 25 years of happiness, 25 years of making dream come true, 25 years of sharing, 25 years of trust, 25 beautiful years.

Naw Hser K'Mwee Shee

*Happy 25 Anniversary to KTWG
Wishing you all the best on this day! During the 25 years of your journey, you have done amazing work and faced many challenges for our Karen future generations to access inadequate education but you made this journey possible. May this journey continue and bring you more achievements to come and success in the coming years.*

နီၣ်ဒၢဝါရ (ဒါဒါ)

သးခုလၢ KTWG ချူးန့ၣ်ဘၣ် (၂၅) နံၣ် အနံၣ်ဆဲးဆၢန့ၣ်လီၤ. ဆၢဂ့ၤဘၣ် တၢ်ကရၢ်ကရီ အတၢ်ဖဲးတၢ်မၤကလဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်ဆူညါဒီး ကကဲထီၣ်တၢ်ဘျူးတၢ်ဖိၣ်လၢ ထံလီၤကီၢ်ပုၤ တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့အဂီၢ်ဒိၣ်ထီၣ်အါထီၣ်န့ၣ်လီၤ. ဆၢဂ့ၤဘၣ် ပုၤဖဲးသကိးမၤသကိးတၢ် ကိးဂၤကအိၣ်ဒီး တၢ်ဃုတၢ်ဖိး တၢ်တိၤမၤမၤလီၤသးလၢ တၢ်ဖဲးတၢ်မၤအပူၤန့ၣ်လီၤ. (၂၅) နံၣ် အနံၣ်ဆဲးဆၢ တဘျီအံၤ ကဟဲစီၣ်န့ၣ် ပုၤမၤသကိး တၢ်ဖိကိးဂၤလၢ တၢ်သ့ၣ်ခု သးခုတၢ်သ့ၣ်မံသးမ့ၢ်လၢ အတၢ်မၤဘျူး မၤစၢဘၣ် အပုၤကလုာ်န့ၣ်လီၤ.

Narin

Happy 25th anniversary of KTWG may God bless the organization and all its members. I wish the organization grow stroger and more successful. God bless you all with great love.

| ကညီထူရုၵ်းအသနာၣ်

ကညီလုၢ်လၢ်ထုသနု တၢ်ဆဲးတၢ်လၢတၢ်မၤအိၤလၢ ကညီကွၢ်သရၣ် တၢ်မၤလိၤနီၤလုၢ်ကွၢ်ဖိတဖၣ်

ဒ်ပမုၢ်ကညီကလုၢ်အသး ပအိၣ်ဒီး ပတၢ်ဆဲးတၢ်လၢပလုၢ်ပလုၢ်ထုသနု လုၢ်ဒိၣ်ပုၤဒိၣ်လၢ မိၢ်ပၢ်ဖဲဖုဟ့ၣ်သိတၢ်ပုၤတဖၣ် ဒ်သုတလိၤမၤကွၢ်တဂ့ၤ အဂီၢ် ပစိၣ်ဒီး မၤစၢပပုၤမၤလိၤတၢ်လၢ အမုၢ်ကွၢ်ဖိတဖၣ် ဒ်သးကသုၣ်ညါဒီး အိၣ် မူမၤထွဲ စၢဖိလံၤလၢခံတစၢ် အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဒ်န့ၣ်အသး ပုၤသးစၢ်တဖၣ်စ့ၢ် ကိးကသုၣ်ညါဒီး မၤထွဲလုၢ်လၢ်ထုသနု လၢခံတစၢ် ကသုအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. လုၢ်လၢ်ထုသနုလၢပမၤအိၤ ဒ်အမုၢ်လၢခးကံၢ်စု, တၢ်တုတၢ်ဖျိ, တၢ်အိၣ်ယး အိၣ်ဘုး န့ၣ်လီၤ. ကညီလုၢ်လၢ်ထုသနု ဒ်အမုၢ်တၢ်ကံၢ်စု အမုၢ်ကိးန့ၣ်ဒီး ဖဲလၢခးအဆၢ ကတီၢ်ပမၤလဲ လၢခးကံၢ်စု အမုၢ်ဒီး ပကွဲမုၢ်ခိၣ်န့ၣ်, မိၢ်ပၢ်, သရၣ်သမၤ, ကွီဖိမုၢ်ခါဒီး ပုၤထုလံၤဖိတဖၣ်လၢ ကဟံးဟံးယုၢ်ဟံးဂီၢ်လၢ ပတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲးအမုၢ်ဒီး တဲန့ၢ်ပၢ်ဖိလံၤကွီဖိမုၢ်ခါ, သုၣ်ဘိၣ်သးစၢ်တဖၣ် ဒီးမၤစၢအိၤလၢ တၢ်ကံၢ်စုအကွၢ်အဂီၢ် ဒ်ကညီဖိမၤတၢ်ဝဲလၢ ဖဲဖုအစၢ်လၢ အဘၣ် တၢ်မၤအိၤန့ၣ်လီၤ. လၢခးတၢ်ကံၢ်စု အမုၢ်အိၤမုၢ်တၢ်ကံၢ်စုအဆၢ ကတီၢ်, တၢ်ဆုးတၢ်ဆါအိၤဒီး တၢ်စုအါ တၢ်တတးတနါ ကထီၣ်သးဆူၣ် အယိ ဘၣ်တၢ် ကိးကွၢ်ကွၢ်ဖိလံၤအကလၢ ဒ်သးကပူၤဖျဲးဒီး တၢ်သုၣ် တဖၣ်အံၤ အယိဘၣ် တၢ်ကံၢ်စုကွၢ်ကလၢ ဒ်သးကဘၣ်မုၢ်ဘၣ်ခုၣ် အိၣ်ဆူၣ် အိၣ်ချ့ အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. လၢလၢခးကံၢ်စု အမုၢ်အဆၢကတီၢ် ပအိၣ်စ့ၢ်ကိးဒီး တၢ်ပြဘၣ်ယး တၢ်ဒုးန့ၣ် ကညီတၢ်ဆဲးတၢ်လၢန့ၣ်လီၤ. ပမၤကွၢ်တၢ်ပြဘၣ် ယး တၢ်ဒုးန့ၣ်ကညီလုၢ်လၢ် ထုသနုအံၤ မုၢ်ဒ်သး ပုၤမၤလိၤတဖၣ်က သုၣ်ညါဒီး ဟံးဒိၣ်ဟံးထီဟံးလၢ ဟံးကပိၤကွၢ် မိၢ်ပၢ်ဖဲဖုလၢညါတဖၣ် အတၢ် မုၢ်တၢ်လိၤစၢလိၤသ့ၣ် တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ပြုလၢ အဘၣ်တၢ်ဒုးန့ၣ်အိၤတဖၣ် မုၢ်ဝဲကညီဖိ ဒီး အတၢ်ကူတၢ်ကလိၤ. ပဘၣ်ယုၢ်န့ၢ် ကညီဖိ အကူအသး တဖၣ်ကဘၣ်ဟံးဖျါထီၣ်ဝဲ အခိပညီဒီးတၢ်သုအိၤအကတီၢ်ဒီး အကူအကျဲ တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ပမၤစ့ၢ်ကိး ကွီတၢ်ပြဘၣ်ယး တၢ်ဒုးန့ၣ် ကညီဖိလၢညါတဖၣ် တၢ်တုတၢ်ဖျိအမုၢ်ဒီး ဘၣ်တၢ်မၤအိၤအကွၢ်အဂီၢ်အိၣ်ဒီး အတၢ်ဒုၣ်တၢ်ထု တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ကညီဖိလၢ ကဖျိအသးမူမူနီၢ်နီၢ် ကသုအဂီၢ်ကဘၣ်မုၢ် ပုၤစိစိဆဲၣ်သ့ၣ်ဂ့ၤဂ့ၤန့ၣ်လီၤ. မုၢ်ပုၤလၢ အဘၣ်ဒုးဘၣ်ဒုၣ်လိၤလံၤအသး

တဖၣ်လုၢ်တက့ၤ တၢ်ဖျိအိၤတသုလၢ, ကဘၣ်တၢ်မၤဝဲအိၤဒီးဟ့ၣ်အိၤတၢ်မဲၣ် ဆုး ဒ်အမၤကမုၢ်တၢ် အသးန့ၣ်လီၤ. တၢ်ပြုအကတၢ် ဘၣ်ယးတၢ်အိၣ် ယးအိၣ်ဘုးအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. လုၢ်လၢ်ထုသနုတခါအံၤ မုၢ်တၢ်အဆၢကတၢ်လၢ ကညီဖိအလုၢ်လၢ် အကျါ တမံးန့ၣ်လီၤ. လုၢ်လၢ်တခါအံၤ တၢ်မုၢ်မၤကမုၢ်အိၤဒီး ကထီၣ်ပုၤအပျါသု ဝဲန့ၣ်လီၤ. ဟံၣ်ပုၤယိပုၤတၢ်ဘၣ်တဖၣ်ဖိ မုၢ်ကထီၣ်တၢ်ဟးဂီၢ်ဒီး တၢ်ကဘၣ် မၤဂ့ၤကွၢ်အိၤ တဘျီယိန့ၣ်လီၤ. တၢ်မုၢ်တမၤဘၣ်ဒီးမၤဘၣ်ဒီးကွၢ်ဟံၣ်ဖိယိဖိ သုဝဲန့ၣ်လီၤ. ပအိၣ်စ့ၢ်ကိးဒီး တၢ်ဂဲၤကလံၣ်ဒ်အမုၢ် ဒ်တၢ်ဂဲၤကလံၣ် မုၢ်ဝဲ ကညီဖိတဖၣ် ဒုးန့ၣ်ဖျါအတၢ်သုတဘၣ် တၢ်ဂဲၤကလံၣ်လုၢ်လၢ်လၢ အလိၤဆိ န့ၢ်ကလုၢ်ဂၤ တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဒ်တၢ်ဂဲၤကလံၣ်အံၤ မုၢ်တၢ်ဒုးန့ၣ်ဖျါထီၣ်ကညီဖိ အတၢ်မုၢ်တၢ်, ဒီး တၢ်အိၣ်မူအပတီၢ် လၢအထိဒီး လိၤဆိန့ၢ် ကလုၢ်ဂၤ တ ဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဒ်တၢ်ဂဲၤကလံၣ်အံၤ မုၢ်တၢ်ဒုးန့ၣ်ဖျါထီၣ်ကညီအတၢ်ယုတၢ်ဖိး တၢ်သုၣ်မုၢ်သးစု တၢ်သုၣ်မံးမုၢ်ဒီး တၢ်ဆိၣ်လိၤသး, အိၣ်ပုၤလၢအယၤ တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ပအိၣ်စ့ၢ်ကိးဒီး တၢ်စံၣ်ကျိၣ်အတၢ်ဂဲၤ ကလံၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်စံၣ်ကျိၣ်အံၤန့ၣ် မုၢ်ကညီဖိ (ထဲဒုၣ်မိၢ်လုၢ်ပၢ်လၢ) အလုၢ်အလုၢ် ထုသနုတခါ ဖဲလၢပုၤသံ အဆၢကတီၢ် အဝဲသုၣ်စံၣ်ကျိၣ်အုမိန့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၣ်တုၤလိၤလၢ ပဆၢကတီၢ် ခဲအံၤတၢ်မၤကွၢ်အိၤ ဒ်ကညီဖိ အတၢ်ဆဲးတၢ်လၢတခါန့ၣ်လီၤ. ကျိၣ်ဆုဘု အလီၢ်န့ၣ် တၢ်သုဝဲဝဲဘိဘျီ တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂဲၤကလံၣ်အံၤ မုၢ်တၢ်ဂဲၤ ကလံၣ်လၢ အမံၤဟ့ၣ်သုၣ်ဖျါဒီး အဂ့ၤကတၢ်တခါန့ၣ်လီၤ. တၢ်စံၣ်ကျိၣ်အံၤ ဒုးန့ၣ်ဖျါထီၣ် ကညီဖိတၢ်ဟံးသးတဖျါယိ, တၢ်သုၣ်ဒုးသးန့ၢ် တၢ်ပုၤတၢ်ဆါ အပနီၣ်န့ၣ်လီၤ. ပမုၢ်တအိၣ်ဒီး တၢ်ပုၤတၢ်ဆါပဂဲၤ ကလံၣ်တၢ်စံၣ်ကျိၣ်အံၤ တဘျီဘၣ်. တၢ်စံၣ်ကျိၣ်အံၤ မုၢ်တၢ်မၤချ့ထီၣ် မၤဂ့ၤထီၣ်ကညီဖိ အတၢ်ဟံး သုၣ်ဟံးသးဒီး တၢ်သးသဟံၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. မုၢ်စ့ၢ်ကိး တၢ်ဂဲၤကလံၣ်လၢ အလိၤဆိန့ၢ် ကလုၢ်ဂၤ အတၢ်ဂဲၤကလံၣ်န့ၣ်လီၤ.

Traditional Knowledge

Karen Traditional Practices in KTTC Student

It is very important for our new generation students to learn about our Karen's treasured traditional practices which we have been practicing to generations to generations. As we practice the cultures are waist tying festival, wedding ceremony and formation of animism. As we are Karen, we have to preserve our traditional practices and cultures who have been heritage from our ancestors. Annually, when we hold our Karen traditional waist tying festival usually takes place at the time of the August full moon, we invite our leaders, parents, teachers, students and native people join the festival and help the student and young generation understand about our Karen culture of practicing waist tying event which have been passed from our previous generation. The festival has been held to ward off the illness mostly raining season when karen people having a difficult time of being ill so that they reunion and tie waist to receive blessing for their well-being and peaceful life. We also organize theater performance competition towards Karen traditional practices and cultures. The aim is to help the students or learners understand about how to respect and value our cultures which we have been passed through on us from previous generation. During theater competition, we also have to present our traditional clothes which have different meanings, time of dressing and ways of using it to the audients who come to the show. We also present about Karen wedding ceremony and how the ceremony was held

with traditional practices. Karen couple who will get married with graceful ceremony have to keep their virginity till marriage. For those who do not keep their virginity will definitely not be able to hold wedding ceremony and they will be punished as they are breaking the customary practices. We also hold competition about formation of animism. This practice has been one of the most harmful beliefs in our culture because this can drive people into mental illness, if the rituals were not performed appropriately. If the rituals are braking out inside in the home, the correction must be done immediately. If not, the family members will be punished in harmful way. We also have traditional beautiful Don Dance to show our talent of dancing which is different than other ethnics. Don Dances symbolize unity, strength, caring and loving to others. This pestle dance is a Karen (solely animist) traditional dance and is specifically performed during funeral occasion. But now a day it is transformed into as a cultural Karen dance. Bamboo poles are used instead of pestles. Karen bamboo dance which is the most beautiful and famous among the Karen's dances. The dance shows Karen people's symbol of unity, braveness and speediness. The dance move gracefully while stepping in and out the bamboo formations. Without quick move, we dare not to perform the bamboo dance. This dance promotes beautiful mindset and positive attitude among Karen people and it also shows the dance is diverse than others.

| ကညီထူရရှိစေဖို့ အသနာနာ

ကညီထူရရှိစေဖို့

ပျူလူလံဖိတဖန်အတတ်ရရှိတတ်နာအတတ်သုဉ်ညါဒီး တာ်ဒးအိဉ်ထီဉ်တတ်အသိလၢ လီၤကဝီၤပျူ တကးဒီး ဘဉ် ဆုဟီဉ်ခိဉ်ဒီးဖျဉ်အံၤ ဘဉ်တတ်မၤဂုးဒီးအိဉ်ထီဉ် ဝဲခိဉ်ဖျါအဝဲသုဉ်တဖန်အတတ်လၢခိဉ်ဖျါအါန့ဉ်အါ လါအပျူဒီးဆိတလဲမၤဘဉ်ဘျီးဘဉ်ဒါ ကျဲအံၤဆု ဟီဉ်ကဝီၤတတ်အိဉ်သးဒီး န့ဆဉ်တတ်အိဉ်သးန့ဉ် လီၤတတ်ပဲလီၤစၢလၢ မိၤပံၤဖဲပု အတတ်သုဉ်ညါဒီး တတ်နာတဖန် ဘဉ်တတ်စိၣ်ခိဉ်ယဲၤအံၤ တဆိဘဉ် တဆိဆု စၢသ့ဉ်သိတဖန် အအိဉ်န့ဉ်လီၤဒီးအမ့ၢ် ဝဲ ပျူကလုာ်တဖုယီ အတတ်န့ဉ်သါအသိးဘဉ်တတ်ဟ် ဖျါစိၣ်ခိဉ်အံၤလၢ ကွၢ်ဂီၤအါမံၤ ခိဉ်ဖျါတတ်ပုၤတၢ်သး ဝဲဉ်, တတ်စိၣ်ယဲၤတဲယဲၤလၢပျူ, တတ်ကတီၤဒီး, တတ် ဆဲးတတ်လၢဒီး တတ်ဟ်လုာ်ဟ်ပျူ, တတ်ရုာ်တတ်နာ, ထူသန့, ပျူတတၢ်အတတ်သိဉ်တတ်ဘျးသဲး, လီၤကဝီၤ တတ်ကတီၤကျိဉ်ဒီး တတ်သုဉ်တတ်ဖျးတတ်ဖဲး တတ်မၤတ ဖန်လၢ အမ့ၢ်တတ်ကတီၤကတီၤ မၤဂုၤထီဉ်တတ်မ့ၢ် တတ်ဘိအကလုာ်ကလုာ် ဒီး တတ်မၤအါထီဉ်ဆဉ် ဖိကီၤဖိတဖန်န့ဉ်လီၤ. မိၤပံၤဖဲပုအတတ်ပဲလီၤစၢ တတ်သုဉ်ညါအံၤ အါဒဉ်တတ်ကတီၤ မ့ၢ်ဝဲတတ်ဘဉ် ထွဲဒီး န့ဆဉ်န့ဉ်လီၤ. လီၤဆိဒဉ်တတ်လၢတတ်သုဉ်အိဉ် ဖျးအိဉ်, တတ်ဘျဉ်အိဉ်ညဉ်, တတ်အိဉ်ဆုဉ်အိဉ်ချ့, တတ်သုဉ်တတ်ဖျး အတတ်ဖဲးတတ်မၤ, တတ်ကွၢ်ထွဲကတီၤ သုဉ်ပုၤ, ဒီးခိဉ်ယၢၤန့ဆဉ် တတ်ပၤဆုရဲဉ်ကျဲၤအက လုာ်ကလုာ်တဖန်လီၤ.

ပျူလူလံဖိတဖန်အတတ်သုဉ်ညါ

ပျူလူလံဖိတဖန်ဆိးကါဝဲ တတ်ပဲလီၤစၢလၢမိၤပံၤ ဖဲပုအတတ်သုဉ်ညါတဖန်လၢ အဘဉ်ယးဒီး ခိဉ်ယၢၤ န့ဆဉ် မ့တမ့ၢ်တတ်မံၤလၢ (အဒိ, မုခိဉ်မုလါတတ် ကိတ်တၢ်စုၤ, သံဉ်ဖိဖိတိဉ်ထီဉ်ဖးထီဉ် အဆၢ ကတီၤ, တတ်မံၤလၢတဖန် ဟဲအိဉ်ထီဉ်အက တိၢ်, အိဉ်ယုာ်ဆိးယုာ် အဆၢကတီၤ, ဒီးတတ်ဖိ ယၢ်တဖန် ဟဲလီၤမၤပားဂီၤတၢ် အကတီၤသုဉ် တဖန်အံၤ ဒီးသိးကဆၢတဲာ်ဝဲဒဉ်လၢ ကဘဉ်သုဉ် တတ်မ့ၢ်တတ်ဘိအကတီၤ ဖဲလဲဉ်ဒီး ကဘဉ်ထၢဖျိဉ် ကျဲဝဲ အကတီၤဖဲလဲဉ်န့ဉ်လီၤဒီးန့ဉ်အသိး ပျူလူလံ ဖိတဖန်ကွၢ်ထံသမံသမံဝဲ ကလံၤသီဉ်ဂီၤ, မုခိဉ် မုလါ, တတ်အါဉ်ဒီးဆဉ်တဖန်ဒီး ဆၢတဲာ်စုာ်ကိးဝဲလၢ တတ်မ့ၢ်တတ်ဘိ ကလုာ်မနုၤတဖန် လၢကသုဉ်ဝဲဒီး

တတ်ဆၢကတီၤ, တတ်လီၤတတ်ကျဲဝဲလဲဉ်န့ဉ်လီၤ. ပျူ လူလံဖိတဖန်အိဉ်စုာ်ကိးဒီး တတ်သုဉ်ညါန့ဉ်ဟ်လၢ အဘဉ်ထွဲဒီး တတ်မ့ၢ်တတ်ဘိ, ဆဉ်ဖိကီၤဖိတဖန် ဒီး န့ဆဉ်အတတ်လၢတရံးအသး အတတ်အိဉ် မ့တတၢ်တဖန်ဒီး အခိဉ်ယၢၤသုဉ်တဖန် န့ဉ်လီၤ. တတ်သုဉ်ညါ ထွဲတီးလုာ်ဒီးပျူဒီးတဖန်အံၤပာ် ဖျိဉ်ယုာ်အသး ဘျးဘျးတတ်တၢ်လၢ အဝဲသုဉ် အတတ်ဘဉ်ထွဲဒီး ဟီဉ်ခိဉ်ကပံာ်ဒီး မၤစၢအဝဲသုဉ် လၢ ကအိဉ်မ့ဘဉ်လိာ်ဖိးဒုယုာ်ဒီး န့ဆဉ်န့ဉ်လီၤ.

ပျူလူလံအတတ်သုဉ်ညါအတတ်ကဘျး တဖန် မ့ၢ်မနုၤတဖန်လဲဉ်.

ပျူလူလံ အတတ်သုဉ်ညါန့ဉ်ဟ် မ့ၢ်ဝဲတတ်လၢ အရဲဒိဉ် ဒိဉ်မးလၢ တတ်ဂုၤအါမံၤအါကလုာ်န့ဉ်လီၤ. တတ်အဆိ ကတတ်တမံၤ မ့ၢ်ဝဲတတ်သုဉ်ညါဘဉ်ယးဒီး လီၤက ဝီၤတဖန် တတ်အိဉ်သး မ့ၢ်တတ်မၤစၢအဝဲသုဉ်လၢ ကယုထၢတတ်အစၢ အဂုၤကတတ်လၢ ကဒးအိဉ်ထီဉ် တတ်လၢထီဉ်လဲၤထီ, တတ်ဂုၤထီဉ်ပသီထီဉ် အကျိ အကျဲတဖန်န့ဉ်လီၤ. ခံမံၤတမံၤ, တတ်ညီနီၤလိာ်သး (မ့တမ့ၢ်) တတ်ဘျးဘျးတတ်တၢ်မ့ၢ်တတ်လၢ မၤစၢပျူ ယုထံတၢ် (Researcher) တဖန်လၢ ကနီၤဟ် အါထီဉ်, အိဉ်ဒီး တတ်ဘဉ်ထွဲလိာ်သးလၢ အဂုၤဒီး ပျူဟီဉ်ကဝီၤဖိ တဖန်န့ဉ်လီၤ. သၢမံၤတမံၤ, ပျူလူ လံဖိ အတတ်သုဉ်ညါ မ့ၢ်တတ်လၢဒုးန့ဉ်ဖျါထီဉ်ဝဲ တတ်မၤန့ၢ် အကျိအကျဲတဖန်လၢ ပျူတကဘဉ်တက အတတ်ဘဉ်ထွဲလိာ်သးဒီး အဝဲသုဉ်အခိဉ်အယၢၤန့ဉ် လီၤ. တကးဒီးဘဉ်, ပျူလူလံတဖန်အတတ်သုဉ်ညါ ဒုးဟ့ဉ်ထီဉ်ဝဲ တတ်ထံဉ်အရဲဒိဉ်နီၤနီၤလၢ တတ်သ မံသမံးယုသုဉ်ညါ တတ်အဖုမ့ၢ်, တတ်မၤဘဉ်ဘျီးဘဉ် ဒါကတၢ်, ဒီးတတ်မၤစၢလီၤကျဲမုခိဉ် ကလံၤသီဉ်ဝီၤ တတ်ဆိတလဲအတတ်ပိာ်ထွဲထီဉ်အခံတဖန်န့ဉ်လီၤ.

ဘဉ်မနုၤပျူလူလံအတတ်သုဉ်ညါတဖန် ဘဉ်ဟ်လုာ်ဟ်ပျူလဲဉ်

ပျူလူလံ အတတ်သုဉ်ညါန့ဉ်ဟ် တတ်ကပျူကကလံၤ တဖန်အံၤ ကဆုဝဲဆုတတ်နီၤဟ် ကညီကလုာ်အတတ် စံဉ်စိတဲစိလၢ အကွၢ်အဂီၤလီၤဆိ, ကသုဉ်ညါအါ ထီဉ် ပျူလူလံအတတ်သုဉ်ညါန့ဉ်ဟ်, ဒီးကသုမၤလဲ ဟံးန့ဉ်တတ်လၢ ပျူလူလံတဖန် အတတ်ထံဉ်ဒီး အတတ် လဲၤခိဉ်ဖျါ တဖန်န့ဉ်လီၤ. ပျူလူလံအတတ်သုဉ်ညါန့ဉ် ဟ်ဟ့ဉ်ထီဉ်ဝဲ တတ်ထံဉ်အကလုာ်ကလုာ်ဒီးဟ့ဉ်ထီဉ် စုာ်ကိး တတ်အစၢလၢ ကလုာ်တနီၤလၢ အဘဉ်တတ် ဆိဉ်တတ်အံၤန့းန့းကလံၤလၢတတ်ဂုၤကိတဖန်န့ဉ်လီၤ. ဟ်ဖျါထီဉ်စုာ်ကိး ပျူလူလံတဖန်အတတ်ဟ်လုာ် ဟ်ပျူ တဖန်ဟီဉ်ခိဉ်ဒီးဖျဉ် အတတ်ထံဉ်, ဒီးဆု တတ်ကျဉ်ဘဉ်ကျဉ်သ့န့ဉ်လီၤ. လၢန့ဉ်အမဲဉ်ညါ, ပျူလူလံ အတတ်သုဉ်ညါန့ဉ်ဟ် မၤစၢပျူတတၢ်လၢ

ဆၢတဲာ်တတ်ဘဉ်ထွဲဒီး တတ်ဟုးတတ်ဂဲၤ အကလုာ် ကလုာ် ဒီးအမ့ၢ်ဝဲတတ်သုဉ်တတ်ဖျးဒီး တတ်ကျဉ်ဘဉ် ကျဉ်သ့လၢ တတ်တူၢ်လိာ်အံၤသ့ ဝဲန့ဉ်ဝဲလၢတတ်အိဉ်မ့ အကျိအကျဲန့ဉ်လီၤ. ပျူလူလံ အတတ်သုဉ်ညါ န့ဉ်ဟ်မၤစၢဒုးအိဉ်ထီဉ် တတ်ဂုၤထီဉ်ပသီထီဉ်အစၢ လၢ ကဲထီဉ်တတ်ဘျးတတ်ဖျိဉ်ဒီး တတ်တူၢ်လိာ်အံၤ သ့ဝဲလၢ ပျူတကလုာ် တတ်ဆဲးတတ်လၢအတတ်မ့ၢ် တတ်န့ဉ်လီၤ

ကညီလုာ်လၢထူသန့တတ်ကံၢ်စု

ကညီလုာ်လၢ ထူသန့တတ်ကံၢ်စုန့ဉ် ခိဉ်ဖျါတတ်ဟ် ပနီဉ်အခိဉ်ပညိဒီး တတ်အိဉ်အသး အလုာ်ကလုာ် အယီ ဘဉ်တတ်ကိးအံၤ လီၤဆိဒဉ်န့ဉ်လီၤ. လၢကညီ စုာ်ကျိဉ်န့ဉ် ဘဉ်တတ်ကိးအံၤလၢ “တတ်ကံၢ်စု”, လၢ ကညီပျူမ့ၢ်ထီဉ်တခိ “ခဲၤစု”ဒီး မ့မ့ၢ်ကညီပျူမ့ၢ် န့ဉ်တခိကိးဝဲလၢ “ခဲဉ်စု”န့ဉ်လီၤ. စးထီဉ်လၢ လါဒုးလါထီဉ်မ့ၢ်ဂုၤ, လါဒုးလါပျဲမ့ၢ်ဂုၤ, လါဒုး ဒီးတလါအတိၢ်ပျူ ဖဲမ့ၢ်န့ဉ်လၢ အကြးဝဲတနံၤန့ၢ် န့ဉ် တညီနီၤမၤလၢကပီၤအံၤ သ့ဝဲ အယီ ကညီ ပျူမ့ၢ်ထီဉ်တဖန်ကိးဝဲလၢ “ခါခါခဲၤစု”ဒီး ကညီပျူမ့ၢ်န့ဉ်တဖန် တခိကိးဝဲလၢ “ခါခါခဲဉ်စု” န့ဉ်လီၤ. ကညီကျဲသရဲဉ်ခိလုဉ် (KTTC) ကွီဖိ တဖန်ဒီး ယိဉ်ကွၢ်သဝီဖိလၢ မ့ၢ်တြီၢ်အပျူတဖန် မၤလၢကပီၤ ကညီလုာ်လၢထူသန့ တတ်ကံၢ်စုအမ့ၢ် လၢ ကွီန့ဉ်လီၤ. ခိဉ်ဖျါ တတ်စံဉ်စိတဲစိတတ်မၤ နီဉ်မၤလါ တတ်ပနီဉ်အံၤ လီၤတတ်လီၤဆဲးတဆိဉ် ဘဉ်အယီတတ်လီၤ, လီၤကဝီၤအပျူတိခိဉ်ရဲဉ်မဲ တတ်တဖန်တကအတတ်ထီဉ်, တတ်တူၢ်ခိဉ်ပာ်သး ဒီး တတ်ဆၢကတီၤမ့ၢ် လီၤဆိလိာ်သးဘဉ်ဆဉ်သနာ် ကု ဒီးအမ့ၢ်လုာ်လၢထူသန့တတ်ရုာ်တတ်နာ်ဒီး ကလုာ် တတ်ပာ်ပနီဉ်အသိး တတ်မၤလၢကပီၤအံၤ အသိ အလါ လီၤဆိဝဲန့ဉ်တမ့ၢ်တတ်အကါဒိဉ်ထဲန့ဉ်ညါ ဘဉ်ဒီး တတ်လၢ အကါဒိဉ်နီၤနီၤတခိမ့ၢ်ဝဲတတ်မၤအံၤ တုၤလီၤတီးလီၤထဲလဲဉ်န့ဉ်လီၤ. ကညီလုာ်လၢထူသန့ တတ်ကံၢ်စုအမ့ၢ်အံၤမ့ၢ်လုာ်လၢတခါလၢပမၤတုၢ်အံၤလၢ အပျူကွၢ်အနံဉ်သၢကထဲအခိဉ်အယၢၤလံလုၤဒီး တတ်ဟံးယာ်ပၤအယာ်အံၤတုၤခဲအံၤတဖန်န့ဉ်လီၤ.

Traditional Knowledge

What is the Traditional Knowledge?

Knowledge, innovations, and practices of indigenous and local communities around the world. Developed from experience gained over the centuries and adapted to the local culture and environment, traditional knowledge is transmitted orally from generation to generation. It tends to be collectively owned and takes the form of stories, songs, folklore, proverbs, cultural values, beliefs, rituals, community laws, the local language, and agricultural practices, including the development of plant species and animal breeds. Traditional knowledge is mainly of a practical nature, particularly in such fields as agriculture, fisheries, health, horticulture, forestry, and environmental management in general.

Indigenous Peoples' Knowledge

Indigenous peoples' knowledge refers to the knowledge and know-how accumulated across generations and tested and adopted through millennia, which guide indigenous societies in their interactions with their surrounding environment. The inherent dynamism of indigenous people's knowledge systems lies at the heart of their ability to adjust and modify their actions in response to environmental change. The diversity of resilience systems and capacities to adapt to climate change directly corresponds to the diversity of indigenous peoples and the different contexts they inhabit.

Indigenous peoples use their traditional knowledge about the environment and wildlife (e.g. frequency of rains, flowering of certain plants, appearance of certain animals, mating of animals, the incidence of pest infestation, etc.) to determine when to plant and when to harvest. Similarly, indigenous peoples monitor the wind, snow,

clouds, and stars to determine what species to plant and when and where to plant them. Indigenous peoples are knowledgeable about plants, animals, and natural phenomena of the ecosystems and their surroundings. This rich knowledge, coupled with their closed relationship with their lands, has enabled them to live in harmony with nature. Distinctive expressions of indigenous peoples' practices are the diversity of their crops and their farming, herding, fishing, hunting, and gathering systems. Indigenous peoples around the world diversify their livelihood systems in order to cope with climate and environmental changes.

What are the benefits of Indigenous Knowledge?

Indigenous knowledge is important for several reasons. First, local knowledge can help find the best solution to a development solution. Second, familiarity can help extensionists and researchers understand and communicate better with local people. Third, indigenous knowledge represents the successful ways in which people have dealt with their environment. In addition, Indigenous peoples' knowledge can provide important insights into the processes of observation, adaptation, and mitigation of climate change consequences.

Why value Indigenous knowledge?

The value of Indigenous knowledge will lead to an understanding of how Karen history was shaped, remember Indigenous knowledge, and to learn from Indigenous perspectives and stories. Indigenous knowledge offers diverse perspectives and provides solutions for some of the nation's most pressing problems. It gives insights into Indigenous values, worldviews, and education. Indigenous knowledge is the knowledge

that helps society make decisions about activities, such as agriculture and education, that are acceptable to their lifeways. Indigenous knowledge helps create development solutions that are culturally acceptable to the society being helped.

Karen Wrist-tying Traditional

Karen Wrist-Tying traditional was referred by several names and with various meanings. Sagaw Karen refers to it as Thar Kee Suu, Eastern Karen refers to it as Khaing Suu, and western Karen refers to it as Khaing Suu. Karen Wrist-Tying traditional are held on certain days, such as the first of every August until the full moon days of the August or on any other days as Lar Kaung Khaing Suu and Western Karen Refer to it as Lar Kaung Khaing Suu. Karen Teacher Trainer College (KTTC) students are celebrating the Karen Wrist-Tying tradition at their school with the people in the Mutraw areas. Although the date of Karen wrist-tying traditional is not specified by the historical records but is depended on the leader's discretions and time zone variances, the impact of the tradition is what matters, not the discrepancies in the date because Karen wrist-tying traditional is about traditional belief and national unity. Since it began around three thousand years ago to this day, the Karen traditional wrist-tying tradition has been preserved throughout history.

|အဲဒီထာ် (ပုၤဝဲၤထံၤလံာ်) အတၢ်ကွဲး

ဘူးစဲ မၤပျဲၤကွၢ်တၢ်လီၤဟီၤနီၤတဖၣ်လၢ တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့ပုၤ - ကညီကလုာ်အတၢ်လဲၤခီဖျိ ကွဲး - သရၣ်စံာ်ကမီၤ

ဖဲပစံးကတိၤ တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့အခါ.လီၤဆီၣ်တၢ် ကီၢ်ပယီၤအပူၤကညီၣ်သ့တဖၣ်လၢ ဘၣ်တၢ်ခးလီၤအိၣ်လၢကတိၤယုၤဒီး စုကတဲၤဘၣ်ကံာ်ကူၣ် အိၣ်ထီၣ်ဝဲၤအဲၤအဲၤအလီၤတဖၣ်န့ၣ် တၢ်လိာ်ဘၣ်တဖၣ်ဒီး တၢ်ဘၣ်ယိာ်ဘၣ်ဘျီတဖၣ်အိၣ်ထီၣ်ဝဲၤဒုးနးနးကလံာ်လၢတၢ်လီၤကိးပုၤဒီးလီၤတၢ်ဟ့ၣ်ဒီဟ့ၣ်နီၤ တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့ ဆူသ့ၣ်ဘီၣ်သးစၢ်လၢအအိၣ်အဆိးဝဲလၢ တၢ်ဘၣ်ကံာ်ကူၣ်လိာ်သးအလီၤအံၤတဖၣ်တၢ်လၢ အညီၣ်လၢတက့ၤဘၣ်အမဲၣ်ညါ ကဲထီၣ်ဝဲၤတၢ်သ ဘၣ်သဘၣ် တၢ်ကိာ်ခဲဒိၣ်ဒိၣ်မုၢ်မုၢ်သ့ဝဲန့ၣ်လီၤ. တၢ်အဲၤမုၢ်တၢ်အရူၤဒိၣ်ဒိၣ်မးလၢပကဘၣ်သ့ဒီးသ့ဒီး သုးလိာ်ထီၣ်ကဲထီၣ်တၢ်လၢတၢ်မၤတမံၤမံၤအိၣ်န့ၣ်လီၤ. တကးဒီးဘၣ်အရူၤဒိၣ်နီၤနီၤလၢ ပကဘၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်သ့ၣ်ညါနီၤပုၤလၢ ပမၤစၢၤအိၣ်တဖၣ်အတၢ်အိၣ်သး. တၢ်တူၢ်ဘၣ်ခိၣ်ဘၣ်ဒီးသးအဂ့ၢ်ဝီၤညါတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ပၤကြးဟံးကဲစၢ်ကိး အဝဲသ့ၣ်တဖၣ်အတၢ်လဲၤခီဖျိ. အါဒၣ်တက့ၢ် အဝဲသ့ၣ်တဖၣ်မုၢ်ပုၤလၢအဘၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲၣ်ဒီး တၢ်ဘၣ်တၢ်တၢ်နးနးကွၢ်န့ၣ်လီၤ. ပုၤကွဲး လံာ် အနီၤကစၢ်ဒဲၣ်ဝဲ လဲၤခီဖျိသကၢ်ဘၣ်ဝဲဒီး (တၢ်မုၢ်ဒီးတၢ်သံ) တၢ်မၤအသးလၢ တၢ်ဆၢကတိၤတကတိၤ အပူၤန့ၣ်လီၤ. အပူၤကွၢ် နံၣ်ဖဲနီၤဝါ (တမုၢ်မံၤနီၤကီၢ်) မၤစၢၤအမိၤလၢ ဟံၣ်ပုၤအဆၢကတိၤ ပယီၤသးမုၢ်ပုၤခးလီၤ ကတိၤယုၤဆူ အဝဲသ့ၣ်အအိၣ်အဆိး အလီၤန့ၣ်လီၤ. နီၤဝါယုၤဟးထီၣ်ဝဲ ချဲချဲ ဆူဟံၣ်အရူၤဒီးလၢ အိၣ်သးအဝဲသ့ၣ်ဆူ သ့ၣ်ပဒိၣ်အလီၤခဲဘၣ်ဆၢၣ် အကတိၤဖဲန့ၣ် အဝဲနီၤဟ့ၣ်ဘၣ်သိၣ်ဒိၣ်ဒိၣ်ကလံာ်လၢ တၢ်ဖးဖိဒီးမုၢ်ဝဲဒၣ် ကတိၤယုၤတၢ်လီၤမုၢ်ပီၤဒီး ဘၣ်ဒီးအိၣ်န့ၣ် လီၤ. တနံၣ်ညါအံၤ အဝဲဆိကမိၣ်ဝဲလၢ တမုၢ်ကဆဲးမၤလိာ်ဘၣ် တၢ်ဆူညါဘၣ်. ဘၣ်ဆၢၣ်နီၤဝါဒီးန့ၣ်ဘၣ်တၢ်ပျဲလၢ အမိၤအအိၣ် ဒ်သိးကဆဲးမၤလိာ်ဘၣ်တၢ်ဆူ ညါ ဖဲယိာ်လိာ်န့ၣ်လီၤ.

အဒိ, ပရဲၣ်ကွၢ်ဒီး ဟံးပနီၣ်တၢ်ဆၢကတိၤတကတိၤလၢ ပကအိးထီၣ်ကွဲးမုၢ်န့ၣ်သိးဒီး လါအဝဲန့ၣ်ဘၣ်ဆၢၣ် ခီဖျိလၢ တၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢဒီးတၢ်အိၣ်သး တဖၣ်အယိ ဒ်ပသးကွၢ်တၢ်အသိး တကဲထီၣ်လိာ်ထီၣ်အမဲၣ်ညါ ဖဲခဲဝဲန့ၣ်လီၤ. ခီဖျိလၢ တၢ်အိၣ်သးသ့ၣ်တဖၣ်အယိ တဘျီတခိၣ်ဖဲတၢ်ဆၢကတိၤကဆူးကတူၤ အပူၤ ပဘၣ်တၢ်မၤဆူပုၤ ဒ်သိးပကဆိတလဲ တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကွၢ်တဖၣ်ဒီး တၢ်ယုၤထၢလၢ ပအိၣ်ဒီးမၤအိၣ်တဖၣ်ပဘၣ်မၤဝဲန့ၣ်လီၤ. တၢ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲၣ်လၢ အလီၤဘၣ် ယိာ်ဘၣ်ဘျီဒီး တၢ်ဟးဂုၢ်ဟးဂီၤလၢ ကဟဲအိၣ်ထီၣ်သး သ့သ့ၣ်တဖၣ် မုၢ်ဘၣ်တၢ်ထီၣ်ဒုးတယာ်တၢ်ဆိ. ကတိၤဆိဟံးစၢၤအိၣ်သးန့ၣ်ကလံာ်ကဝီၤလၢ ဘၣ်ကွၢ်ဆၢၣ် မဲၣ်ဝဲဒီး တၢ်ဘၣ်ကံာ်ကူၣ် တဖၣ်အဂီၢ် တၢ်ဘၣ်ဒီးဘၣ်ထံးလၢ ကဟဲအိၣ်ထီၣ်သးတဖၣ်န့ၣ် တၢ်တယာ်ဆိ. ဝဲဟံးဆိအဂီၢ်တညီဘၣ်. ဒ်လဲၣ်ဂုၤပုၤ ပကကွဲးစး သပုၤကတၢ်ဆူညါကွၢ်ကွၢ်လၢ ပကဟ့ၣ်မၤစၢၤ တၢ်အရူၤဒိၣ်နီၤနီၤလၢ တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့ အတၢ်မၤ, အဂ့ၢ်ဒ်လဲၣ် ပန့ၣ်ဝဲဒၣ်လၢ တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့ မုၢ်အဝဲသ့ၣ် တဖၣ်အဆဲးအယာ် (Right) ဒီး တမုၢ်တၢ်အဆဲးအယာ် (Opportunity) ဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

ကညီကူၣ်သ့ဆဲးလၢဝဲကွၢ်ဒီး ကညီကူၣ်သ့ရဲၣ်မၤသကိးတၢ်ကရၢမုၢ်ဝဲ တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့ကရၢမုၢ်ပုၤခဲဖုလၢ အဟ့ၣ်နီၤလီၤ တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့အတၢ် မၤစၢၤဆူ ကညီကီၢ်စံာ် (ဘၣ်တၢ်သ့ၣ်ညါစၢ်ကိးလၢ) ကီၢ်သုလုၤန့ၣ်လီၤ. ကညီကူၣ်သ့ဆဲးလၢဝဲကွၢ် မုၢ်စၢ်ကိးဝဲကွၢ် တဆဲးလုၢ်ဘိအကျါ မုၢ်ဝဲဝဲကွၢ်တဘိလၢ ကညီကလုာ်စၢ်ဖျိကရၢအပူၤလၢ အဟ့ၣ်နီၤလီၤတၢ်ကူၣ်ကူၣ်သ့ အတၢ်ဟ့ၣ်မၤစၢၤတဖၣ်ဆူ ကီၢ်သုလုၤဒီးတဘျီအပူၤလီၤ. ကညီကလုာ်စၢ်ဖျိကရၢ မုၢ်ပဒိၣ်တ ဖုလၢအဘၣ်တၢ်ဟံးပနီၣ်အိၣ် လၢပုၤလၢအအိၣ်လၢကီၢ်ရဲၣ်ကီၢ်ဆၢၣ်တဖၣ် အပူၤန့ၣ်လီၤ.ကညီကလုာ်စၢ်ဖျိကရၢအပူၤ ကီၢ်ရဲၣ်ပတီၢ်ပုၤပၤလီၤဆုၣ်နီၤတဖၣ်ဘၣ် တၢ်ကိးအိၣ်လၢ ကီၢ်ရဲၣ်ခိၣ် မုတမုၢ်ပဒိၣ်လၢကညီစၢ်ကွၢ်, ဒီးကီၢ်ဆၢၣ်ပတီၢ်ပုၤပၤ လီၤဆုၣ်နီၤတဖၣ် ဘၣ်တၢ်ကိးအိၣ်လၢ ကီၢ်ဆၢၣ်ခိၣ် မုတမုၢ်ကီၢ်ဆၢၣ်ပုၤပၤဆုၣ် တၢ်န့ၣ်လီၤ. ကယံၤတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့ဂံၢ်ခိၣ်ထံး ကွဲးလၢလၢ အအိၣ်သ့ၣ်လီၤအသး လၢကီၢ်သုလုၤမုၢ်ဂုၤဝဲကဝီၤသ့ၣ်တဖၣ်မုၢ်ဂုၤလၢ အအိၣ်လၢယံၤကီၢ် ဒီး ကီၢ်ပယီၤကီၢ်ဆၢၣ် အပူၤခဲလၢကဘၣ်လုၤပိာ်ထွဲ တၢ်သိၣ်တၢ်ဘျီကွဲးသ့ဒီး တၢ်န့ၣ်ကွဲးလၢ ကညီကူၣ်သ့ဆဲးလၢဝဲကွၢ် ဒုးအိၣ်ထီၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

ကညီကူၣ်သ့ရဲၣ်မၤသကိးတၢ်ကရၢ မုၢ်ဂံၢ်ခိၣ်ထံးပုၤတတၢ်အတၢ်ကရၢကရိတခါလၢ ကမၤဂုၤထီၣ်ဒီး မၤန့ၢ်ဂံၢ်ခိၣ်ထံးတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့အကံၢ်အစီလၢ အပတီၢ်ထီၣ်ဘးလၢ ကညီကလုာ်န့ၣ်ဖဲသ့ၣ်လၢ အအိၣ်အဆိးလၢကညီဟံၣ်ကဝီၤအပူၤန့ၣ်လီၤ. ကညီကူၣ်သ့ရဲၣ်မၤသကိး တၢ်ကရၢဒုးအိၣ်ထီၣ်ကညီကူၣ်သ့ရဲၣ်တၢ်မၤလိ ခီလုာ်ကွဲး ခံဖျါဝဲမုၢ်တြီၢ်ကီၢ်ရဲၣ်ဒီး နုပျီယာ်ကီၢ်ရဲၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ. တချးလၢ တၢ်ဟံးပနီၣ်ဟ့ၣ်လၢကဝီၤအိၣ် ဒ်ကီၢ်သုလုၤကညီကူၣ်သ့ရဲၣ်တက့ၤဘၣ်န့ၣ်ကဘၣ် ထီၣ်ဆိ ကညီကူၣ်သ့ရဲၣ်တၢ်မၤလိ ခံနံၣ်ဝဲအလီၤခံ ကဘၣ်ဒီးမၤကွၢ်သိၣ်လိတၢ် သးနံၣ်န့ၣ်လီၤ. ကညီကူၣ်သ့ရဲၣ်မၤသကိးတၢ်ကရၢဟ့ၣ် တၢ်မၤစၢၤဆိထွဲဆူ ကွဲး သရၣ်ဒီး ဟ့ၣ်စၢ်ကိးတၢ်မၤလိလၢ အကကဲဘျးဆူ ကွဲးအပူၤပဆူတၢ်ကမံးတံာ်တဖၣ် ယုာ်ဒီးဟံၣ်ကဝီၤလၢ တၢ်လဲၤကွၢ်တၢ်အိၣ်တဖၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်ကရၢ ကရိအမိထီၣ်မုၢ်ဝဲဒၣ် တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့န့ၣ် ကဘၣ်မုၢ်ပုၤခဲလၢအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

ကညီကူၣ်သ့ဆဲးလၢဝဲကွၢ်ဒီး ကညီကူၣ်သ့ရဲၣ်မၤသကိးတၢ်ကရၢအတၢ်ဆိထွဲမၤစၢၤ ကွဲးတဖၣ်အပူၤ ကွဲးနီၢ်ဂံၢ်နီၢ်ဒုးတဖၣ်ပဲအါထီၣ်ဂီၢ်ထီၣ်ဝဲအပူၤ ကွဲးအနံၣ်န့ၣ်လီၤ. ကညီကူၣ်သ့ရဲၣ်မၤသကိးတၢ်ကရၢအပူၤန့ၣ်တၢ်ခိၣ်ကျါ သရၣ်မုၢ်လၢထူ ဟံးဖျါထီၣ်ဝဲလၢ ကွဲးနီၢ်ဂံၢ်နီၢ်ဒုးအါထီၣ်ခီဖျိ ကီၢ်ပယီၤသးမံၤစီရိးဟံးန့ၣ်ဆုၣ် တၢ်စိတၢ်ကမိးဒီး တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့အတၢ်ဖဲတၢ်မၤ အကျါအကျဲတဖၣ်လီၤပျီဒီး ကွဲးလၢအအိၣ်လၢ တၢ်ပတၢ်ဆူလၢ ကီၢ်သုလုၤဒီးကီၢ်ပယီၤခံခံအဘၣ်စၢၤ ကွဲးတဖၣ် ဟဲကွၢ်န့ၣ်လီၤမၤလိကွၢ်တၢ် အယိန့ၣ်လီၤ. အကတမံၤ ကွဲးမိၢ်ပတၢ်ဆူတၢ်ဝဲလၢ တဆူအမိတဖၣ်ဆူသးမံၤစီရိးအတၢ်ပတၢ်ဆူ ကွဲးတဖၣ်အဖိလၢ ဘၣ်. သရၣ်မုၢ်လၢထူခဲး “အဝဲသ့ၣ်အိၣ်ဒီး တၢ်ဘၣ်ယိာ်လၢ ကဆူအမိတဖၣ်ဆူ ခုဝဲတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

တနံၣ်အံၤ ကညီကူၣ်သ့ဆဲးလၢဝဲကွၢ် ကွဲးလၢအမုၢ်ထီၣ်လုၢ်ဝါတီထီၣ်ကွဲး. တီၢ်အူကီၢ်ရဲၣ်ကွဲးထဲတဖျါအပူၤ ကွဲးနီၢ်ဂံၢ် ဟဲအါထီၣ်ဝဲ (၉၀) မျးကယၤ န့ၣ်လီၤ. ဖဲ၂၀၂၁ နံၣ် ကွဲးနီၢ်ဂံၢ်အိၣ်ဒၣ်ထဲ (၆၄၄) ဂၤ ဘၣ်ဆၢၣ်တနံၣ်ညါအံၤ ကွဲးနီၢ်ဂံၢ်ထီၣ်ဘး (၁,၁၅၅) န့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၢၣ် ပတအိၣ်ဒီးလၢပဖိပလဲသ့ တဖၣ် ကဘၣ်အိၣ်ကလံာ်ကလီၤ. တထီၣ်ဘၣ်ကွဲး မုတမုၢ်တဒီးန့ၣ်ဘၣ် တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့ ဒ်န့ၣ်ဘၣ်. ပကဘၣ်မၤသကိး ဒ်ပမၤသ့, ပမၤန့ၢ်အသိးလီၤ. ကညီ ကူၣ်သ့ဆဲးလၢဝဲကွၢ်ဒီး ကညီကူၣ်သ့ရဲၣ်မၤသကိးတၢ်ကရၢအိၣ်ဒီး တၢ်လဲၤခီဖျိအါမးလၢ တၢ်ဟ့ၣ်တၢ်မၤစၢၤဆိထွဲကွဲးလၢ အအိၣ်လၢ တၢ်ဘၣ်ကံာ်ကူၣ်အဟီၣ် ကဝီၤန့ၣ်လီၤ. ဒီးတၢ်ကရၢကရိခိၣ်သ့ၣ်ခဲဖုအံၤ သ့ၣ်လီၤဆိလီၤအသးဂုၤဂုၤလၢ ကမၤအါထီၣ်လဲၤထီၣ် တၢ်ဖဲတၢ်မၤန့ၣ်လီၤ. “ပသ့ၣ်ညါစၢ်ညါကိး လၢပကဘၣ် ပဆူရဲၣ်ကျဲၤတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့ ဒ်လဲၣ်ဘၣ်ဆၢၣ်ပလိာ်ဘၣ် ထံးဂီၢ်ဂီၢ်တၢ်ဆိထွဲမၤစၢၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ”. တၢ်တၢ်အါမံၤအကျါ တၢ်အိၣ်ကတၢ်တမံၤလၢ ကူၣ်သ့ပုၤမၤတဖၣ်တဖၣ် ဘၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲၣ်ဝဲန့ၣ် မုၢ်ဝဲတၢ်ဟံးပနီၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. လံာ်ညိၣ်သိၣ်ဒိၣ်အိၣ်ဝဲ လီၤတၢ်လီၤဆဲးဒီး တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့အတၢ်လဲၤ ခီဖျိအိၣ် ထဲလဲၣ်ဘၣ်ဆၢၣ်သန့ကွဲး တၢ်တဟံးပနီၣ်အိၣ်လၢ ယံးပဒိၣ်မုတမုၢ်ထံးဂီၢ် ကီၢ်ဂၤအပဒိၣ်ပပုၤတဖၣ်စၢ်ကိးဘၣ်. ဒ်လဲၣ်ဂုၤဂုၤ ခီဖျိလၢ ကညီကူၣ်သ့ဆဲးလၢဝဲကွၢ် အတၢ်ပဆူန့ၣ်ကျဲၤအယိ ကညီကူၣ်သ့ရဲၣ်မၤသကိး တၢ်ကရၢဒုးအိၣ်ထီၣ်ဝဲ ကွဲးသရၣ်အတၢ်သ့တၢ်ဘၣ် အတၢ်ထီၣ်ယုအတက့ၢ်လၢ အဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘၣ်ကွဲးသရၣ် တဖၣ်ဒ်သိး ကသ့ဆိကမိၣ်တၢ်လၢ အဘၣ်ဂုၢ်ဘၣ်ဝီလၢ အတၢ်ဖဲတၢ်မၤအပူၤဒီး မၤလဲၤန့ၢ်တၢ်လၢ အတၢ်လဲၤခီဖျိဒီး လၢတၢ်ဖဲတၢ်မၤလၢ အပဘၣ်ဝဲတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်အကတဖၣ်မုၢ် “တၢ်မၤဘၣ်လိာ်ဖိးဒီး တၢ်ကွၢ်ထံးသမံးမံးကွဲး အတၢ်မၤလိ ခီဖျိတၢ်မၤကွၢ် တဘျီဘၣ်တဘျီ. တၢ်မၤလိဖျါ တၢ်သမံးမံးဒီး နံၣ်ကတၢ်တၢ်သမံးမံးလၢ အမၤစၢၤနီၢ်ကစၢ်တၢ်ကွၢ်ထံးလီၤကွၢ်သးဒီး နီၢ်တက့ၢ်အတၢ်မၤလိန့ၣ်လီၤ”.

လၢတၢ်သးသပုၤအပူၤ ပုၤကွဲးလံာ်ဟံးဖျါထီၣ်ဝဲဒ်အံၤ ကယံၤတၢ်လဲၤခီဖျိလၢအဘၣ်ထွဲဒီး တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့တဖၣ်ကြးဒီး တၢ်ဟံးပနီၣ်န့ၣ်လီၤ. အရူ ဒိၣ်ဝဲဒၣ်လၢ ပကဟံးပနီၣ် ဟံးလုၢ်ဟံးပုၤကယံၤတၢ်မၤလိ အတၢ်လဲၤခီဖျိလၢ ခုလၢဝဲမုၢ်ဂုၤလၢ ခီခိၣ်ပုၤလၢကျါမုၢ်ဂုၤန့ၣ်လီၤ. ဒ်န့ၣ်အသိး ပကဟံးပနီၣ်ဟံးလုၢ်ဟံးပုၤ သရၣ်သိၣ်လိတၢ်တဖၣ် စၢ်ကိးန့ၣ်လီၤ. ကွဲးသရၣ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤ မုၢ်ပုၤလၢ အဟ့ၣ်လီၤအတၢ်သ့ၣ်အိၣ်သးအိၣ်ဒီး ဂုၢ်ကျဲးစးဒီး ဟ့ၣ်လီၤအသးလၢ အတၢ်မၤ အပူၤလီၤ. မုတမုၢ်လၢအဝဲသ့ၣ်တဖၣ် အတၢ်ဂုၢ်ကျဲးစးဟ့ၣ်လီၤသးဘၣ်န့ၣ်ဒီး စံးဆၢကတိၤ ကညီဖဲသၣ်ခဲလၢကတိးန့ၣ်ဘၣ် တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့ဘၣ်. ကညီ ကူၣ်သ့ဆဲးလၢဝဲကွၢ်ဒီး ကညီကူၣ်သ့ရဲၣ်မၤသကိး တၢ်ကရၢသ့ၣ်တဖၣ် တမုၢ်ထဲဆိထွဲမၤစၢၤတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့ဘၣ် မုမုၢ်တခီသ့ၣ်ထီၣ်စၢ်ကိးဝဲတၢ်ကူၣ်ဘၣ် ကူၣ်သ့ အတၢ်ဖဲတၢ်မၤအကျဲးအကျဲးလၢ တၢ်အိၣ်သးကိးဝဲအကတိးဒီး ဖဲပုၤအါဂၤလဲၤတတုၤညီညီဘၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ကရၢကရိမုၢ်ပုၤ ခဲဖုအံၤသ့ၣ်ထီၣ်ဝဲ တၢ်အိၣ် တယာ်လၢ ပဆၢဒီး မိၢ်န့ၢ်သးလီ ထံးကီၢ်အသိးလၢ ပကသ့ၣ်ထီၣ်အဂီၢ်န့ၣ် တမုၢ်တၢ်တဲဒိၣ်တဲသ့ၣ်ဘၣ်.

Editorial

Bridging Critical Gaps in Education: A Karen Experience - By Si Ka Paw

When it comes to education, particularly in the country like Myanmar, where frequent airstrikes over the Karen villages and armed conflicts on the ground are common, needs are both ubiquitous and treacherously serious. Educating young people in the conflict zone, of course, is never easy and can be complicated at best. It is important for us to be as flexible and creative as possible in designing the programs. And, it is essential that we are sensitive to the emotional and psychological state of the people we serve. We should also be respectful of their experience since most of them, at some points in their lives, have gone through some of the most traumatic experiences. A couple of them that this author encountered even experienced a “life and death” situation and almost did not make it to this point. When the Burmese Sit-Tut conducted an airstrike in Mutraw District last year, Naw Wah (not her real name) was helping her mother in their house. She ran outside of her house to take cover behind a nearby tree, but by the time she heard the loud noise above, she already got hit by a splinter from a bomb dropped from the fighter jet above. She thought we would not be able to continue her education this year, but luckily, her mother allowed her to come to the school on the bank of Salween River and continue her education.

It is simply very difficult to not think about the hardship they have endured and stick strictly to our own requirements and deadlines. For example, we planned to open our schools during a certain month or week but the security situation isn't always in our control, thus we had to delay the school starting date. Sometimes, we are forced to make last minute changes and settle with less desirable options. Although we did calculate potential risks we may encounter, the turn of events is simply unpredictable in this kind of conflict-affected area. And yet, we must continue to strive to provide them with some of the most essential education services, because we believe that education is their right, not an opportunity. Karen Education and Culture Department and Karen Teacher Working Group are the two main organizations working to provide education in the Karen State, also known as Kawthoolei. The KECD is one of the 14 departments of Karen National Union with a mandate to provide essential basic education services all throughout Kawthoolei. The KNU, of course, is considered like a government, especially by the people in the districts and township. District level KNU chairpersons are called Kaw-Ray-Kho, or governor in Sqaw Karen; the township KNU chairpersons are called Kaw-Sar-Kho, or township administrator. All basic education schools in Kawthoolei and the refugee camps along the Thailand-Burma border are required to follow the policies and guidelines established by the KECD.

KTWG, on the other hand, is more like a community-based organization with a mission to improve access to and quality of basic education in Karen State. It has also played a very important role in training young people in Karen State to become teachers. It operates two Kawthoolei Teacher Training Colleges, one in the south in Dooplayar District and one in the north in Mutraw District. It is a two-year pre-service teacher training program that requires three years of practicum in teaching before the Kawthoolei teaching credentials can be awarded. KTWG also provides support for teachers and school management training for some of the hard-to-reach areas. Their services are quite comprehensive and motto is: education must be for all. Last year alone, there was a significant increase in the number of students in the schools that KECD and KTWG service. The sudden increase, as explained by Tharamu Ler Htoo, the head of KTWG, was due to the closure of many schools in the mixed-control areas and the overall collapse of the education system under the Myanmar military regime. Many Karen parents decided to not send their children to schools run by the military regime. “They are afraid to send their kids to the cities,” Tharamu Ler Htoo said. Hto Lwe Wah High School, a KECD school in Taw-Oo District, alone saw 90% increase in its student population this year. In 2021, there were only 644 students, but this year the number has reached to 1155 students. But, “we cannot let our people go on without any school or education at all, so we have to do what we can. With several decades of experience in providing educational services for children in conflict-affected areas, organizations like KTWG and KECD are well-positioned to expand their works. “We know how to do this but we need support from the international community.” One of the biggest challenges these education providers encounter is recognition issue. Despite the rigorous curriculum and years of experience they have, educational authorities Thailand and elsewhere do not recognize their credentials. But, with the guidance from KECD, the Karen Teacher Training College establishes their own Competency Framework for Teachers that encourages the teachers to “think systematically about their practice, learn from experience, and model professionalism.” Other competencies include “matching and monitoring student learning through frequent, on-going, and cumulative assessment that promotes student self-reflection and independent leaning.” In the humble opinion of this author, every educational experience deserves recognition. It is important that we recognize every learning experience, whether they take place in the cities or in the jungles. The same is true for the teachers as well. These teachers volunteer in good spirit and they work very hard sacrificing the security of their families. Without them, the whole generation of Karen people would have grown up without any education. In fact, not only are the two organizations – KECD and KTWG – providing essential education services but they are building critical education system in the areas that others could not easily reach. It would not be an exaggeration to say that they are building the foundation needed for a new nation that we want to build.

ကိုသရဏ်တၢ်ကုၣ်ဘၣ်ကုၣ်သ့အသနာၣ်

ကိုသရဏ်တၢ်ကုၣ်ဘၣ်ကုၣ်သ့ မ့တမ့ၢ်ကို သရဏ်တၢ်မၤလိ

ကိုသရဏ် တၢ်ကုၣ်ဘၣ်ကုၣ်သ့ မ့တမ့ၢ် ကိုသရဏ် တၢ်မၤလိဒုးသ့ထီၣ်ဘၣ်ထီၣ်သရဏ်လၢ၊ ကံၤစိတၢ်သ့ တၢ်ဘၣ်ခိဖျိ တၢ်သ့ၣ်ညါန့ၣ်ဟံၤ၊ တၢ်ဟံၤသ့ၣ်ဟံၤသး၊ လုၢ်လၢၤသကံၢ်ပဝး၊ တၢ်မၤအကျိၤအကျဲၤ၊ တၢ်သိၣ် လိကျိၤကျဲၤတဖၣ်ဒီး တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်တဖၣ်လၢ၊ က အိၣ်ကတၢ်တၢ်အသးလၢ၊ တၢ်မၤပူၤဒီးဟံၤဖျါထီၣ် တၢ် ဖဲးတၢ်မၤလၢ၊ အတုၤလၢၤတၢ်လၢၤလၢ၊ တၢ်အးပူၤ၊ ကိုပူၤဒီး လၢပူၤတတၢ်အသးအကျါ အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ။ ကိုသရဏ် တၢ်မၤလိမ့ၢ်ဝဲဒၣ်လၢ၊ ကိုသရဏ်အဂီၢ် ဒ်သးအဝဲသ့ၣ် ကဆိမိၣ်စိထံလီၤက့ၤ၊ အနီၢ်ကစၢ် တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်၊ သ့တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လၢ၊ အချးစိ၊ ခုခါခဲအံၤဒီး မၤဒိၣ်ထီၣ်ထီၣ်ထီၣ် အဝဲသ့ၣ်ဆူညါ အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ။ KTWG တၢ်ကရၢကရီ မၤဆူၣ်ထီၣ် ကညိကမ့ၢ် သရဏ်တဖၣ်လၢ၊ ကံၤစိတၢ်သ့တၢ်ဘၣ် တၢ်ဒိၣ်ထီၣ် ထီၣ်ထီၣ်တၢ်မၤလိ ခိဖျိ လံာ်မိၢ်ပုၤ (Modules) ၆ ဘၣ် ဒ်အဆိၣ်ဖျါလၢ၊ လံာ်အသး-

- သ့ၣ်ညါ နပူၤကိုဖိဒီး ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤ အတၢ်ဒိၣ်ထီၣ်ထီၣ်
- သ့ၣ်ညါ ဘၣ်သိၣ်လိ တၢ်မၤနုၤလဲၣ်
- ကညိကိုသရဏ်တၢ်မၤ အလုၢ်အပူၤဒီး အရၢ အသးတဖၣ်
- သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ရုၤလိာ်ဘၣ်ထွဲလၢ၊ မိၢ်ပုၤဒီးပူၤတတၢ်
- အၢၣ်လိမၤတၢ်လၢ၊ ကမၤဒိၣ်ထီၣ်မၤလဲၤထီၣ် လဲၤထီၣ်တၢ်

ကညိကိုသရဏ် တၢ်ကုၣ်ဘၣ်ကုၣ်သ့ တၢ်မၤလိအံၤ တၢ်မၤအိၣ်တန့ၣ်ခံၣ်ဘျီန့ၣ်လီၤ။ KTWG တၢ်ကရၢ ကရီပညိၣ်ဝဲလိလၢလၢ၊ ကဒုးသ့ထီၣ်ဘၣ်ထီၣ် သရဏ်သ့ၣ်တဖၣ်ဘၣ်သး တၢ်သိၣ်လိအကျိၤအကျဲၤ၊ တၢ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤ၊ ဂံၢ်ခိၣ်ထံး တၢ်သ့ကွဲးသ့ဖးဒီး တၢ်သ့ဂံၢ်သ့ဖး၊ တၢ်မၤလိအတၢ်မုၢ်လၢ၊ ထီၣ်ရီၤဝဲ ဂံၢ်ဂီၢ်အူ တၢ်အိၣ်သးအကတီၢ်၊ တၢ်သိၣ်တၢ်သိ တၢ်ဘျုးလၢ၊ အဂ့ၤ၊ တၢ်ဟ့ၣ်မၤစၢၤဘၣ်သး သးဂံၢ်ဝိ ပိညါဒီး အဂ့ၤအဂၤတဖၣ်လီၤ။

အါန့ၢ်အန့ၢ် တၢ်ဟ့ၣ်စ့ၢ်ကိး လံာ်မိၢ်ပုၤတၢ်သ့တၢ် ဘၣ် တၢ်မၤလိဆူ သရဏ်အဆိၣ် လံာ်မိၢ်ပုၤလၢ၊ အဟံၤယုၣ်ဝဲလံာ် ကညိ၊ လံာ်ကိၤလၢ၊ လံာ်ဟံၣ် ခိၣ်ဂီၤ၊ လံာ်တၢ်ဒုး၊ ပုၤဂံၢ်ဝိ၊ တၢ်စံၣ်စိဒီး ဝဲအူၣ် သ့ၣ် တဖၣ်လီၤ။ လံာ်မိၢ်ပုၤ တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်တၢ်မၤ လိအံၤ ဘၣ်တၢ်သိၣ်လိအံၤလၢ၊ ကညိကုၣ်သ့ဆဲး လၢဝဲကျိၤ အသရဏ်န့ၣ်တၢ် သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ။

တၢ်ဟ့ၣ်ကုၣ်ဟ့ၣ်ဖးမၤစၢၤသရဏ်

တၢ်ဟ့ၣ်ကုၣ်ဟ့ၣ်ဖး မၤစၢၤသရဏ်မ့ၢ်တၢ်ဟ့ၣ်တၢ်ဆိၣ် ထွဲမၤစၢၤ၊ ထုးစုန့ၣ်ကျိၤဒီး ဟ့ၣ်ကုၣ်ဟ့ၣ်ဖးသရဏ် လၢ၊ ကဒုးသ့ထီၣ်ဘၣ်ထီၣ် မၤဂ့ၤထီၣ် အတၢ်သ့တၢ် ဘၣ်လၢ၊ တၢ်သိၣ်လိအပူၤဒီး မၤဂ့ၤထီၣ်ပသိထီၣ် ကံၤစိ တၢ်သ့တၢ်ဘၣ် သ့ၣ်တဖၣ်လီၤ။ တၢ်ဟ့ၣ် ကုၣ်ဟ့ၣ်ဖး သရဏ်ကံၤစိ တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်သ့ၣ်ထီၣ် ကိုတတၢ်လၢ၊ အဂ့ၤ ခိဖျိဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤ သရဏ်သ့ၣ် တဖၣ်လၢ၊ ကံၤစိ တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်တၢ်မၤလိဒီး နီၢ်သး ဂံၢ်ဝိတၢ်ဒိၣ်ထီၣ်ထီၣ်ထီၣ်လၢ၊ အတၢ်မၤဒိကတီၢ်ညါ အပူၤန့ၣ်လီၤ။

တၢ်အးပူၤတၢ်သမံသမိး

တၢ်သမံသမိး တၢ်အးပူၤ တၢ်လိၤက့ၢ် ကိုသရဏ် အတၢ်မၤလၢ၊ တၢ်အးပူၤ မ့တမ့ၢ်တၢ်မၤလိ ခိၣ်ယၢ၊ သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ။ တၢ်သမံသမိး တၢ်အးပူၤတၢ်မၤ နီၣ်မၤယါဒီး ထီၣ်တံၢ်သရဏ်အလုၢ်လၢၤသကံၢ်ပဝး ဒီး အတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်အပတီၢ် အိၣ်ထဲလဲၣ်လၢ၊ အဆိၣ်ဒီး တၢ်မၤနီၣ်မၤယါ အကျိၤအကျဲၤလိတၢ် လိဆဲးန့ၣ်လီၤ။ တၢ်သမံသမိး တၢ်အးပူၤညိၣ်ဝဲတၢ်ဂံၢ် (၅) ထံၣ်လၢ၊ အမ့ၢ်ဝဲ - တၢ်သိၣ်လိကျိၤကျဲၤ၊ တၢ် သိၣ်လိအရၢၣ်အကျိၤ၊ ကံၤစိ တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လုၢ် ပူၤ၊ သ့ၣ်ညါဘၣ်သိၣ်လိ တၢ်မၤနုၤဒီး သ့ၣ်ညါဘၣ် သိၣ်လိတၢ် ဒ်လဲၣ်သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ။ ကညိကို သရဏ်မၤသကိးတၢ်ကရၢလီၤ သမံသမိးတၢ်အး ပူၤတန့ၣ်တဘျီဒီး ပူၤလၢအလိၤသမံသမိး တၢ်တဖၣ် မ့ၢ်ဝဲ KTWG အပူၤမၤတၢ်ဖိလၢ၊ ပျီပူၤသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ် လီၤ။

တၢ်အးပူၤတၢ်သမံသမိးတၢ်ဟ့ၣ် ကုၣ်ဟ့ၣ်ဖးလၢတုၤလိၤတၢ်လိၤ

ဝဲတၢ်သမံသမိး တၢ်အးပူၤဝဲအလီၢ်ခံ သရဏ်လၢဘၣ် တၢ်သမံသမိးအိၣ် တၢ်ကလၢလၢ တၢ်ဟ့ၣ်ကုၣ်အိၣ် တၢ်ဒိအဘၣ်သး တၢ်ကဲထီၣ်လိၣ်ထီၣ်လၢ၊ အဝဲ သ့ၣ် မၤတုၤဝဲသ့ၣ်တဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ။ တၢ်ဟ့ၣ်ကုၣ်ကဒါ က့ၤ တၢ်ဒိအဘၣ်အတၢ် ပညိၣ်မ့ၢ် ဒ်သးကမၤစၢၤသရဏ်

လၢ၊ အတၢ်သိၣ်လိပူၤ ခိဖျိမၤဂ့ၤထီၣ် တၢ်သ့တၢ် ဘၣ်၊ ဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါလၢ၊ ကမၤတၢ်အဂ့ၤကတၢ်၊ ဒီး မၤအါထီၣ်တၢ်ဟံၤဖျိမၤသကိးတၢ်ဒီး ပူၤအဂၤ သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ။ တၢ်ဂံၢ်လၢ၊ တၢ်တၢ်ပိၣ်ဝဲသကိး အိၣ်တဖၣ်ဘၣ်တၢ်မၤနီၣ်ဒီး ထၢဖျိၣ်အိၣ်လၢ၊ ပူၤလိၤ ကုၢ်သမံသမိးတၢ် (MTTs ကညိကိုသရဏ် ပူၤန့ၣ်တၢ်) သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ။ ဝဲတၢ်ထံၣ်လိာ် အိၣ်သကိး ဟ့ၣ်ကုၣ်တၢ်ဒိအဘၣ်ဒီး တၢ်တၢ်ပိၣ်ဝဲသကိးအခါ ပူၤသမံသမိး တၢ်ကွဲးနီၣ်ကွဲးယါတၢ်ဂံၢ်တၢ်ကျိၤလၢ၊ အဝဲသ့ၣ်ခံခိ ခံကပူၤလၢၤ ဝဲသကိးဝဲ ဘၣ်သး တၢ်ကဲထီၣ်လိၣ်ထီၣ်၊ တၢ်လၢကြး မၤဂ့ၤထီၣ်ဒီး ခါဆူညါတၢ်ဟံၤလိတၢ်မၤအကျဲၤလၢ၊ ကမၤစၢၤမၤဂ့ၤ ထီၣ်အဝဲသ့ၣ်အတၢ်သိလိလၢ၊ ခါဆူညါအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ။

တၢ်လဲၤအိၣ်သကိးကို

ကိးမ့ၢ်န့ၣ်ဒီး KTWG သရဏ်န့ၣ်တၢ်တဖၣ် လဲၤအိၣ် သကိး ကမ့ၢ်ကိုလၢ၊ အိၣ်သ့ၣ်လိၤအသးလၢ၊ ကီၢ်သု လၢ၊ အပူၤတဖၣ်အါန့ၢ်ဒီးအဖျါ ၁,၀၀၀န့ၣ်လီၤ။ တၢ်လဲၤအိၣ်သကိး ကိုအတၢ်ပညိၣ်မ့ၢ် ဒ်သးပက သ့ၣ်ညါဘၣ် ကိုအတၢ်ဂံၢ်ဆူၣ် ဒီး တၢ်ကိတၢ်ခဲ၊ တၢ်လၢအတၢ်တၢ်ဒီး အဝဲသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ။ ကျဲ အဝဲအံၤမ့ၢ် ဒ်သးပကသ့ၣ်ညါဘၣ် ကိုခိဖျိတၢ်သိၣ် လိအကံၢ်အစိ၊ ကိုတၢ်ပိးတၢ်လိ သ့ၣ်တဖၣ်၊ ကိုဖိ တၢ်ဟံၤယုၣ်မၤသကိးတၢ်၊ တၢ်ရုၤလိာ်ဘၣ်ထွဲဒီး တၢ်ယုးယိၣ်ဟံၤကလၢ၊ ကိုခိၣ်၊ ကိုသရဏ်ဒီး ကိုဖိ အဘၣ်စၢၤအိၣ် ဒ်လဲၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ။

Teacher Education

Teacher Education or Teacher Training

Teacher education or teacher training empowers the capacity to equip teachers with the knowledge, attitudes, behaviors, approaches, methodologies, and skills they require to perform their tasks effectively in the classroom, school, and wider community. Teacher training is for teachers to reflect upon their competencies, keep them up-to-date, and develop them further. KTWG organization empowers the Karen Community Teachers through professional development with the following training modules:

- Know your students and support Their Development
- Know How to Teach
- Know What to Teach
- Professional Values and Dispositions of a Karen Teacher
- Build Partners with Parents and the Community and
- Commitment to Professional Growth and Development

The Karen community teacher education training is provided twice a year. KTWG organization is focusing on the delivery of Teaching Methodology, Literacy and Numeracy Boost, Learning Well-being in an Emergency, Positive discipline, Psychological First Aid, etc. Moreover, subject skills are also delivered to teachers, including Karen, English, Geography, Mathematics, Social Studies, History,

and Science. The subject skill training is delivered by KECD (Karen Education and Culture Department) subject trainers.

Mentoring Teachers

Mentoring teachers is to provide support, guidance, and advice to teachers to enable them to enhance their teaching skills and develop professionally. Professional teacher mentoring builds school culture by supporting educators' professional growth and psychosocial development across their careers.

In-Class Observation

A classroom observation is an act of watching a teacher's performance in their classroom or learning environment. Classroom observations are a quantitative way of recording and measuring teacher behavior and mastery by systematically watching and recording them in action. A classroom observation focuses on five domains such as teaching strategies, lesson planning, professional value, what to teach, and how to teach. KTWG conducts classroom observations once a year by the KTWG field staff as part of a teacher's formal assessment.

Effective Classroom Observation Feedback

Constructive feedback is provided to each and every teacher that is

observed after classroom observation. Feedback aims to improve teacher performance by enhancing ability, encouraging effort, and promoting engagement. All the evidence collected from the observation and the observer's notes mediate the feedback and discussion session between the MTT (Mobile Teacher Trainers) and the teacher. Throughout this conversation, MTTs and teachers choose examples from the recorded behaviors and discuss them together as they relate to what they both understood and the interactions appropriate to a culturally responsive pedagogy. Following this discussion, it discusses a plan to support the teacher to continue to develop culturally responsive practice.

School Visits

Every year, KTWG trainers visit Community School in Kaw Thoo Lei for more than 1,000. School visits aim to identify a school's strengths and challenges. It's the way to get a feel for schools like the quality of the teaching, school facilities, engagement of the students, quality of communication and respect between students, teachers, administrators, and parents, and the overall sense that the school offers a safe and inspiring learning environment.

| ကိုသရဉ်အကလုာ်

နီၢ်သုသုခဲး-ဖုၣ်ယၢ်ကီၢ်ရၣ်

ယၢ်မ့ၢ်ဝဲ နီၢ်သုသုခဲးဒီး ယၢ်ဟံၣ်ဖိယိဖိအိၣ်ဝဲ (၄) ဂၤန့ၣ်လီၤ. ယၢ်ဖျိထီၣ်ကွီၣ်ဝဲ ယၢ်သးအိၣ်မၤစၢၤတၢ်လၢ ပုၤတၢ်အပူၤဒီး လီၤဆိခၣ်တၢ်လၢ တၢ်ကွီၣ်ဘၣ်ကွီၣ် သုတကၤပၤန့ၣ်လီၤ. ယၢ်ဟံးန့ၢ်မုၢ်ဒါ ဒ်ကွီၣ်သရဉ်မုၢ်တၢ်ကၤအသိးလၢ ယၢ်သဝီဒီး လၢဖိသၣ်သ့ၣ်တဖၣ် အတၢ်ကွီၣ်ဘၣ်ကွီၣ်သု ကဒိၣ်ထီၣ်ထီၣ်အဂီၢ်န့ၣ် လီၤ. တၢ်ကွီၣ်ဘၣ်ကွီၣ်သုန့ၣ် အရူၤဒိၣ်သပုၤကတၢ်လၢ ဖိဒ်ဖိသၣ်ဒီး ပပုၤကညိကလုာ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဒိဖျိလၢ ကီၢ်ပယီၤသုးပဒိၣ်တဖု ဟံးန့ၢ်ဆူၣ်တၢ်စိ

တၢ်ကမိၤဒီးဆိၣ်တၢ်ပုၤလၢ ကွဲအဘိဘိအယိ ပမ့ၢ်အိၣ်ဒီး တၢ်ကွီၣ်ဘၣ်ကွီၣ်သု, တၢ်ထံၣ်လၢ အထိ, တၢ်ဆိကမိၣ် လၢ အယိၣ်န့ၣ်ပကကွၢ်ဆၢၣ်မဲၣ်ဒီး ထီၣ်သတြီၤ ပဖဲဘၣ်ခိၣ်လၢ ပုၤဂၤကသုန့ၣ်လီၤ. ပမ့ၢ်တသ့ၣ်ထီၣ် ပတၢ်ကွီၣ်ဘၣ်ကွီၣ် သုလၢ ပကစၢ်ဟီၣ်ကဝီၤပုၤဘၣ်န့ၣ် ပပုၤကလုာ်ဒီး သ့ၣ်ဘိၣ်သးစၢ်တဖၣ် ကအိၣ်လီၤထုးလၢ ပုၤဂၤအလီၢ်ခံန့ၣ် လီၤ.လၢတၢ်န့ၢ်အယိ ပကကွၢ်ကျဲးစး သ့ၣ်ထီၣ်ပတၢ်ကွီၣ်ဘၣ်ကွီၣ်သုလၢ ပနီၢ်ကစၢ်ဒၣ်ဝဲယုာ်ဒီး ပခိၣ်ပနၢ်တဖၣ် အတၢ်ဟ့ၣ်ကွီၣ်ဟ့ၣ်ဖးဒီး ပတၢ်ကရၢကရိတဖၣ် အတၢ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤလၢ အသနၢ်ဒၣ်ဝဲ စုၣ်စုၣ်န့ၣ်လီၤ.ဒိဖျိလၢ ထံၣ်ရၢ်ကီၢ်သး တၢ်ဂၢ်တၢ်ကျၢၤတအိၣ်အယိ ပဆၢထၢၣ်ဟူးဂၤလၢ ပနီၢ်ကစၢ်န့ၣ် မ့ၢ်တၢ်ကဲဘျုးကဲဖျိၣ်ဖးဒိၣ်လၢ ပပုၤတၢ် အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. အဂၤတကၤပၤန့ၣ်ပဒီးန့ၢ်ဘၣ် တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်လၢ ပကပၤဆၢ ကရၢကရိဘၣ်ကွၢ် ပပုၤတၢ် ဒီး လီၤဆိခၣ် ပတၢ်ကွီၣ်ဘၣ်ကွီၣ်သုအကဝီၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲမ့ၢ်အိၣ်ထီၣ်လၢ ပကဒဲကဒဲအကျါန့ၣ်သက့ပဘျါ ရဲအီၤလၢ တၢ်ဆဲၣ်တၢ်ကွီၣ်န့ၣ်လီၤ. ဒိဖျိလၢ ပတၢ်ကရၢကရိသ့ၣ်တဖၣ် အဂီၢ်တဆူၣ် ဒ်ဘၣ်အယိလၢ ပတၢ်မၤသကိးအပူၤ တၢ်ဂၢ်ဆံးဘါစၢ်အိၣ်ဝဲ အကလုာ်ကလုာ်လၢ ပတၢ်ကွီၣ်ဘၣ်ကွီၣ်သု အကဝီၤအပူၤန့ၣ်လီၤ. ပဂုၢ်ကျဲးစး ဖဲးမၤသကိး လၢတၢ်ယုာ်ဖိးအပူၤ တသ့ဖဲအသ့ယုာ်ဒီး ပခိၣ်ပနၢ်, ကွီၣ်ဖိမိၢ်ပၢ်ဒီး န့ၣ်သဝီဖိတဖၣ်လၢ ဖိသၣ်အတၢ်ကွီၣ်ဘၣ်ကွီၣ် သုကဒိၣ်ထီၣ် လၢထီၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

နီၣ်ဒါစိ-မုၢ်တြီၢ်ကီၢ်ရၣ်

တချုးလၢ ယကတဲဘၣ် သုယတၢ်လဲၤဒိဖျိဒီးဘၣ်န့ၣ် အဆိယစံးဘျုးကစၢ်ယုၤလၢ အဟံမူယၤ, ဟ့ၣ်ယၤတၢ်ခွဲးဂ့ၤယၢ် ဘၣ်လၢ ကဒုးသ့ၣ်ညါဘၣ်သုလၢ ယတၢ်လဲၤဒိဖျိတဆံးတက့ၢ်န့ၣ်လီၤ. ယတၢ်လဲၤဒိဖျိ အိၣ်ဝဲလၢ နီၢ်သးတကၤပၤဒီး ယဖျိထီၣ် L.Th ကွီၣ်ဝဲ (၂၀၁၇) နံၣ်န့ၣ်လီၤ. ယဖျိကွီၣ်ဝဲ ယမၤစၢၤတၢ်ဖဲ ဘုသိၣ်တၢ်ဖဲပး ကွီၣ်လွံၢ်နံၣ်ဒီး ခဲအံၤယဟဲက့ၤမၤ စၢၤက့ၤတၢ်ဖဲယကစၢ်သဝီ ဒ်သရဉ်တကၤအသိး အိၣ်လဲဝဲခံန့ၣ်လဲၤန့ၣ်လီၤ. စးထီၣ်ဖဲ ယဟဲက့ၤသိၣ်လိက့ၤတၢ်လၢ ယကစၢ်အသဝီန့ၣ် ယဘၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲၣ်ဒီး န့ၣ်ဒါအတၢ်ဟူးတၢ်ဂၤတဖၣ် တုၤဒၣ်လဲၣ်လၢ ဖိသၣ်တဖၣ်ဘၣ်မၤလိက့ၤတၢ်လၢ ကွီၣ်အဖိလၢန့ၣ်လီၤ. ပမ့ၢ်မၤလိတၢ်လၢ ကွီၣ်ပုၤန့ၣ်ပဘၣ်ယိၣ်လၢ န့ၣ်ဒါတဖၣ်မ့ၢ်ကွီၣ်လီၤမ့ၢ်ပိၢ်ဒီး မ့ၢ်ခးလီၤတၢ်ဒီးကဘၣ်ပုၤ န့ၣ်လီၤ. ထီဘိန့ၣ် ပဘၣ်အိၣ်ဒီး တၢ်ပလီၢ်ပဒီးန့ၣ်လီၤ. ကွီၣ်သ့ၣ်တဖၣ် မ့ၢ်ဘၣ်မၤလိတၢ်လၢ ကွီၣ်ဖိလၢန့ၣ်သက့တတုၢ်စၢ်လီၤ အဂီၢ်အဘါဒီး တသးဟးဂၤလၢ အတၢ်မၤလိအပူၤဘၣ်. ယထံၣ်ဘၣ် ယကွီၣ်ဖိတဖၣ်မၤလိတၢ်လၢ တၢ်သ့ၣ်ဆူၣ်သးဆူၣ် ထီဘိန့ၣ်လီၤ.ဖဲယထံၣ်ဘၣ်တၢ်ဒ်အံၤအခါယသးတမ့ၢ်ဘၣ်ဘၣ်ဆၢၣ်သန့က့ထီဘိယအိၣ်ဒီးတၢ်ထုကဖၣ်လၢအဝဲသ့ၣ် အဂီၢ်လီၤ. ယအိၣ်ဒီး တၢ်မုၢ်လၢကွီၣ်စိထီဘိလၢ ယကွီၣ်ဖိတဖၣ် အဖိခိၣ်န့ၣ်လီၤ. ပမ့ၢ်ဘၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲၣ် တၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲထဲ လဲၣ်ဘၣ်ဆၢၣ်သန့က့ ပတတုၤလၢတၢ်ဟးဂၤဒီးဘၣ်အယိ ပစံးဘျုးဘၣ်က့ၤ ကစၢ်ယုၤအဘျုးအဖျိၣ်ဒိၣ်မးလီၤ.

နီၢ်ဘုဘၣ်ထု-ဘျုးဖဲၣ်ကီၢ်ရၣ်

တချုးလၢ ယဒီးန့ၢ် ကွီၣ်သရဉ်တၢ်မၤလိဒီးဘၣ်န့ၣ် ယသိၣ်လိတၢ်ဘၣ်ဆၢၣ်ယသုအါဒၣ်ထဲသရဉ်ကွီၣ်ဒိၣ်လီၤ. မ့မ့ၢ် ကွီၣ်ဖိကွီၣ်ဒိၣ်တၢ်သိၣ်လိကျိၤကျဲၤလၢ ကွီၣ်ဖိကဘၣ်ဟူးဂၤဝဲလၢ အနီၢ်ကစၢ်န့ၣ်ယတမၤလိဘၣ်နီတဘျီဒီးအယိ ယသု ယဲတဘၣ်ဘၣ်. ဘၣ်ယးဒီး ကွီၣ်သရဉ်တၢ်မၤစၢၤတခါ ဖဲပဒီးန့ၢ်ဘၣ်အခါ ပသးခုဒိၣ်မးလီၤ. ဒိဖျိပသိၣ်လိတၢ်ဒိ တနံၣ် တၢ်မၤစၢၤအဂၤတအိၣ်အယိ တုၤမ့ၢ်ပန့ၢ်ဘၣ်တၢ်မၤစၢၤလၢ(KECD,KTWG) ဒီး ကဲထီၣ်ဝဲတၢ်မၤစၢၤလၢ ပဝဲကမ့ၢ် သရဉ်မုၢ်တဖၣ်အဂီၢ် အါမးလီၤ. တၢ်ကီၢ်ခါန့ၢ်ဖုၣ် တၢ်မၤလိလၢ ပဒီးန့ၢ်တုၤလံအီၤသ့ၣ်တဖၣ်ကဲဘျုး လၢ ပတၢ်သိၣ်လိအပူၤ အါမးလီၤ. တၢ်သိၣ်လိကျိၤကျဲၤလၢ ပမၤလိဘၣ်သ့ၣ်တဖၣ် ပက့ၤသုက့ၤအီၤဒီးပထံၣ်ဘၣ် လၢ တၢ်သိၣ်လိအကျဲ သ့ၣ်တဖၣ်အံၤ လီၤထုးန့ၢ်သ့ၣ်ထုးန့ၢ်သးလၢ ကွီၣ်ဖိအဂီၢ်အယိ ကွီၣ်သ့ၣ်တဖၣ် သးစဲဝဲဒီး မၤလံာ်ဘၣ် အါထီၣ်န့ၣ်လီၤ. တဘျီဘျီ ယသိၣ်လိတၢ်မုၢ်လီၤကၢၣ်လၢ အဝဲသ့ၣ်အဂီၢ်န့ၣ် ယသးဝံၣ်စၢၤအဝဲသ့ၣ်လၢ Action Song ဖိသ့ၣ်တဖၣ်, ယတဲပုးစုၢ်ကိး အဝဲသ့ၣ်ပုဖိတဖၣ်ဒီး ယဒုးန့ၢ်စုၢ်ကိး တၢ်ဂီၤသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်သိၣ်လိလၢ ယဒီးန့ၢ်ဘၣ်လၢ န့ၢ်ဖုၣ်တၢ်မၤလိကတီၢ်န့ၣ် ကဲဘျုးလၢ ယတၢ်သိၣ်လိန့ၣ်လိအပူၤအါမးဒီး ကဲဘျုး စုၢ်ကိးလၢ ဖိသ့ၣ်တဖၣ်မၤလိန့ၢ်တၢ် ညီထီၣ်အါမးန့ၣ်လီၤ. မ့မ့ၢ်လၢ ကတီၢ်ခဲအံၤ တၢ်အိၣ်သးဘၣ်ယးလၢ တၢ်ကွီၣ် ဘၣ်ကွီၣ်သုတခါ ယနီၢ်တကၤအတၢ်ထီၣ်န့ၣ် ဖိသ့ၣ်တဖၣ်လီၤတီၢ်ဝဲလၢ တၢ်ကွီၣ်ဘၣ်ကွီၣ်သုအါမး ဒိဖျိထံကီၢ်တၢ်အိၣ် သးအယိ ကွီၣ်သရဉ်မုၢ်တဖၣ်တအိၣ်လၢ အိၣ်ပုၤဘၣ်အမဲၣ်ညါ ကွီၣ်တဖျါမး ကွီၣ်သရဉ်မုၢ်အိၣ်ဒၣ်ထဲတကၤအယိ ဖိသ့ၣ်တဖၣ်တမၤလိန့ၢ်ဘၣ် တၢ် လီၤတၢ်လီၤဆဲးဘၣ်. ဘၣ်ဆၢၣ်န့ၣ်သဝီတနီၤလၢ အဒုးအိၣ်ထီၣ်က့ၤဝဲ (ကွီၣ်ထုက့ၢ်ထီၣ်) ကွီၣ်တဖၣ်ဒီးလဲန့ၢ်ဝဲ သရဉ်မုၢ်အယိ ပထံၣ်ဘၣ်လၢဖိသ့ၣ်တဖၣ်မၤလိန့ၢ်ဘၣ် တၢ်ဂုၤဒိၣ်ထီၣ် တစဲးန့ၣ်လီၤ. မ့မ့ၢ်န့ၣ်သဝီလၢ အိၣ်ဒၣ်ထဲပယီၤပဒိၣ် ကွီၣ်တခါတၢ်သိၣ်လိ တတုၤလီၤထီၣ်ဘးနီတပူ ဒိဖျိသရဉ်မုၢ်တလၢပုၤအယိလီၤ. အဘျးကတၢ် ဖဲသညိၣ်ဆၢၣ်ဟီၣ်ကဝီၤ ပယီၤပဒိၣ် ကွီၣ်သ့ၣ်တဖၣ်ဘၣ် ပတုာ်ကွီၣ်အသးခဲလၢ ဒိဖျိထံကီၢ်ဖိတဟ့ၣ်တၢ်ပျဲအယိလီၤ. ထံကီၢ်ဖိတနီၤစံးဝဲလၢ ပယီၤပဒိၣ် ကွီၣ်တဖၣ်အပူၤ ပယီၤသုးတဖၣ် ဟံးန့ၢ်အိၣ်ဆိးဝဲဒီး တၢ်အံၤဘၣ်ဒိစုၢ်ကိး ပဖိပလံာ်တၢ်ကွီၣ်ဘၣ်ကွီၣ်သု သ့ဝဲန့ၣ်လီၤ.

| ကိုသရဉ်အကလုာ်

စီးအံင်နံသီထု-ဖုာ်အံင်ကီာ်ရုာ်

ယဟံာ်ဖိယိဖိ အိာ်ဝဲလံာ်ဂု ယဟံအမံမုာ်ဝဲ စီးဂုရံမိ, ယမိမံမုာ်နီာ်ခရံာ်စတုာ်လုဒီး ယဟံအမံစီးအံင်သီဂုထု န့ာ်လီာ်. ယမိယဟံတံာ်ဖဲတံာ်မုာ်ဝဲဆါတံာ်ပွာ်တံာ်, ယဟံပိာ်ခါန့ာ် အိာ်ကွဲဒီး ယနီာ်ကစာ်ကဲဝဲ ကိုသရဉ်လီာ်. တချုးန့ာ် ဘာ်ကိုသရဉ်တံာ်မုာ်အခါ ယဆိကမိာ်ထီာ်ယဲလုာ် တံာ်ကီာ်တံာ်ခဲသ့ာ်တဖုာ် တဘျီတခီာ် တံာ်ကီာ်တံာ်ခဲသ့ာ်တဖုာ် မုာ်အိာ်ထီာ်ဘာ်ဖုးန့ာ် ယကဘာ်ဘျီရဲလုာ် ကျဲမနုးလဲာ်န့ာ် ယတသုာ်ညါဘာ်. ဖဲယဒီးန့ာ်ဘာ် တံာ်မုာ်လီာ်ဝဲယသုာ်ညါန့ာ်ပာ်အါထီာ်ဘာ်ယး ဖိသုာ်အဂုာ်အကျိးသုာ် တဖုာ်န့ာ်လီာ်. တံာ်မုာ်လုာ်ပဒီးန့ာ်ဘာ်တဖုာ် ကဲဘျုးလုာ် တံာ်လုာ်အိာ်နီာ်ခိသးသမုာ်အဂီု တကးဘာ် ကဲထီာ်စုာ်ကီာ် တံာ်သုာ်မံသးမုာ်လုာ် ယဂီုန့ာ်လီာ်. ယသုာ်ညါအါထီာ်ဘာ်စုာ်ကီာ်ခါဆုညါ မိာ်ပာ်သုာ်တဖုာ်ပကဟ့ာ်ဂံာ်ဟ့ာ်ဘါ အဝဲသုာ်လုာ် ဖိလံာ်တံာ်ကျဲာ်ဘာ်ကျဲာ်သု ကလဲာ်ထီာ်လဲာ်ထီာ်အဂီုပကဘာ်ဟ့ာ်ဂံာ်ဟ့ာ်ဘါ မုာ်စီးအါလုာ် ကျဲာ်လဲာ်န့ာ်လီာ်. ယစံးဘျုးဘာ်ပုာ်လုာ် ဟ့ာ်ပုာ်တံာ်မုာ်လီာ်ဒီး ပုာ်လုာ်ဆိာ်ထွဲမုာ်စီးသုာ်တဖုာ်ကီာ်န့ာ်လီာ်.

နီာ်မုာ်ကဒါဖိ-တီအုကီာ်ရုာ်

ဒ်ကိုသရဉ်မုာ်တကအသီး ယဘာ်ထွဲ စုာ်ကီာ်ဒီး လီာ်ကဝီတံာ်ကျဲာ်ဘာ်သုသနာ်လီာ်. (၂၀၂၂-၂၀၂၃) တံာ်မုာ်လီာ်န့ာ် ပစးထီာ်သိာ်လီမုာ်လီာ်ဘာ်တံာ်ဂုာ်ဘာ်ဘာ် တုာ်လီာ်လုာ်န့ာ်ဖဲလဲာ်န့ာ်လီာ်. ထံလီာ်ကီာ်ပုာ်လီာ်ကဝီတနီာ် ခိဖျိထံကီာ်တံာ်အိာ်သးတဘာ်လီာ်ဘာ်စးအယိ တံာ်မုာ်လီာ်တဖုာ်ကဲထီာ်တံာ်ဘာ်ယိာ်ဒီး တံာ်ပျံးတံာ်ဖုးအလီာ်အိာ်စုာ်ကီာ်လီာ်. ဘာ်ဆုာ် ပလီာ်ကဝီဝဲအံပန့ာ်သိာ်လီမုာ်လီာ်ဘာ် တံာ်ဖဲအကြး ဒ်တံာ်အိာ်သးဟ့ာ်သုာ် အသီးန့ာ်လီာ်. ခိဖျိလုာ်ကီာ်ပယိသးပဒိာ်သုာ်တဖုာ် ဟံးန့ာ်ဆုာ်တံာ်စိတံာ်ကမိဒီး ဟံပတုာ်ကွဲာ်ကီာ်ပယိပဒိာ်ကွဲာ်အယိ တနံာ်အံလုာ် ပသဝီတံာ်ထီ ကိုန့ာ်ကိုဖိနီာ်ဂံာ်အါထီာ်ဝဲဒီး ကဲထီာ်တံာ်ဂုာ်ကီာ်လုာ် ကိုသရဉ်သရဉ်မုာ်တအိာ်လုာ် ပျဲဘာ်န့ာ်လီာ်. တကးဒီးဘာ်တံာ်လီာ်ဘာ်အိာ်ဝဲလုာ် လံာ်မိာ်ပုာ်မုာ်ဂုာ်, သရဉ်မုာ်သရဉ်တဖုာ်အဂီုစာ်လုာ် ကသိာ်လီကညီစုာ်ကျိာ် အဂီုမုာ်ဂုာ်အယိကဲထီာ်စုာ်ကီာ် တံာ်ဂုာ်ကီာ်တမံန့ာ်လီာ်. လုာ်ပလီာ်ကဝီအံ ပပုာ်ကွဲာ်ဖိလုာ် အဖျိထီာ်တံာ်ဖုာ်ကွဲာ်လုာ် သဝီပုာ်တဖုာ်အဝဲသုာ်ကနုာ်လီာ်တံာ်ခါသး ကိုအဂီုကဲထီာ်ဝဲတံာ်ဂုာ်ကီာ်ခိဖျိလုာ် ပတီထီ ကိုအံ ကိုဖိနီာ်ဂံာ်အါထီာ်အယိလီာ်. အဝဲသုာ်ကဆဲးထီာ် ကိုဆုညါအဂီု ဘာ်ကီာ်ဘာ်ဂီတံာ်လုာ် လီာ်အိာ်လီာ်ဆိးအဂီု တကးဒီးဘာ်မိာ်ပာ်တဖုာ်ဘာ်ကီာ်ဘာ်ဂီလုာ် ထံကီာ်တံာ်အိာ်သး, ကမုာ်သးခဲအံခဲကံာ် ဒ်လဲာ်အဂုာ်န့ာ်လီာ်. လုာ်တံာ်န့ာ်အယိတနံာ်အံ ပလီာ်ကဝီပုာ်သုာ်တဖုာ် အံာ်ဒီးမုာ်ခိာ်ထီာ်တံာ်မုာ်လီာ်တံာ်ဒီး အံာ်ဒီးသုာ်ထီာ်ဆိလီာ်စုာ်ကီာ် တံာ်ခါသးကိုန့ာ်လီာ်. ဒ်တံာ်ကျဲာ်သုာ်မုာ် တံာ်အရုဒိာ်လုာ် ပဖိပလံာ်ပုာ်မုာ်လီာ်တံာ်ဖိအဂီုအသီး, မုာ်မဆါတနံာ်အံ ထံကီာ်တံာ်အိာ်သးပခိာ်ပယိတံာ်မုာ်အသး မုာ်ဂုာ်မုာ်တံာ်ဆိာ်သနံးတဖုာ်လုာ် အမုာ်တံာ်တုာ်ပုာ်ဒီး မုာ်တံာ်အရုဒိာ်စုာ်ကီာ်လီာ်. ပတံာ်မုာ်လုာ်အခိာ်တယာ် မုာ်ပခိာ်ပန့ာ်ဒီးပဟံဂံာ်ပဟံဘါအါ အခိာ်အအါလီာ်. လုာ်ပတံာ်သိာ်လီအပုာ် တဘျီတခီာ်ပတုာ်ဘာ်လုာ် ပဖိပလံာ် ပုာ်မုာ်လီာ်တံာ်ဖိတဖုာ် သံကွဲာ်စုာ်ကီာ်ပုာ်လုာ် “မုာ်တနံာ်လုာ်အဝဲသုာ် မုာ်ဖျိထီာ်ကွဲာ်အဂုာ်” ဒီး “ကနုာ်လီာ်မုာ်တံာ်ဖဲလဲာ်ဖဲလဲာ်အဂုာ်” မုာ်တံာ်သးဒုဒီးလုာ် အဝဲသုာ်အဂီု စုာ်ကီာ်လီာ်. ပကျဲးစးဟ့ာ်ခိဟ့ာ်နီာ် ပုာ်မုာ်လီာ်တံာ်ဖိတဖုာ်လုာ် တံာ်ကျဲာ်ဘာ်ကျဲာ်သု, တံာ်ဆိကမိာ်, တံာ်ထံာ်ဒီး တံာ်ကမုာ်အသးလုာ် စီးခဲအံဒီးစီးလုာ် အကဟဲတဖုာ်လီာ်. ဒ်အဝဲသုာ်မုာ်စီးသုာ်သိအသီး ခါဆုညါတံာ်ခဲးတံာ်ယာ် တံာ်သဘျုးလုာ် အဝဲသုာ်အဂီု အိာ်တအိာ်န့ာ် မုာ်တံာ်သးဒုဒီးလုာ် အအိာ်လုာ်ပုာ်စုာ်ကီာ်လီာ်.

Naw Paw Gay - Doo Tha Htu District

My name is Daw Paw Gay. I'm a teacher at Htee Poe Neh primary school. I have 28 years teaching experience and continue my teaching until now. My goal is very simple and I want my students to become educated people.

Beginning teaching isn't a smooth road, but the journey becomes a lot smoother when you have supportive leaders, friends who are happy to share their insights, expertise and experience with you. The 28 years journey hasn't been an easy one, but it has helped form me into passionate to become who I am today. Due to the Coup, Conflict and Covid -19 pandemic, both teachers and students faced enormous challenges including security, travel restriction, political unrest has pushed up the price, etc. The school can't keep running properly for 2 years and sometimes students have to learn in a forest to be safe from Military airstrike/ attack.

As an educator I realized that no matter what I have gone through and a child goes through in life, no matter how angry and exhausted they can make you feel one day, each of your students deserve the best education they can get. You may not have the skills, knowledge or enough supplies; so be creative even if it takes a little extra time. Your students are worth it. Each child has so much potential in life and it is an educator's job to help that student find their potential.

During my teaching practice, my students taught me that each one learns differently and has different capacity to process and apply information. Therefore, different activities and methods should be used during class time. Finally, I would like to say that Karen education must be better and stronger than before. The future is in our hands. I will serve my children to the best of my ability.

I ထီးနီကမ္ဘာ့အသနာ

၂၅ နံနံ နံနံဆေးဆာ

- စးထီၣ်လၢ ၁၉၉၇ အိၣ်ဖျၢၣ်ထီၣ် KTWG ထဲစ့ၤကဟံၣ်ဖျၢၣ်ထီၣ်သး တုၤခဲအံၤပတၢ်လီၤဖး
- ဆာကတီၢ်ဒံၣ်ယံၣ်ဒံၣ်အါ ပတၢ်ဖဲတၢ်မၤအိၣ်ဖျၢၣ် မ့ၢ်ကီၢ်ခဲဖျၢၣ်နးဘၣ်ဆၣ် ဟံးလီၤစုၤမၤသုၤပျၢၣ်
- ၁၉၉၇ တုၤခဲအံၤ အိၣ်ဖျၢၣ်ထီၣ်ဝဲဒုအါခဲၤ ဝဲဒုခဲလၢတၢ်လဲၤကွဲၤ ဆုၤကီၢ်ပုၤကဘၣ်လဲၤဝဲ
- EAO ပုၤမတၢ်ဖိ ကိးနံၣ်ဒံၣ်လဲၤလီၤဆုၤကီၢ် တၢ်ဂ့ၢ်လၢဘၣ်ယးဒီးကီၢ် မၤနီၣ်မၤမၤဝဲထီၣ်ဘိ
- ခုၣ်ထံၣ်ထံၣ်စံၣ်ခီလုၣ်ကီၢ် အိၣ်ဖျၢၣ်ထီၣ်သရၣ်သိၣ်လိ ဖိသၣ်တၢ်ကုၣ်သုၤအဂီၢ် ဟ့ၣ်လီၤသးဒီးမၤနီၣ်ကီၢ်
- MTT ပုၤမတၢ်ဖိ ဟ့ၣ်ကီၢ်သရၣ်တၢ်မၤလိ ဝဲလီၤကွဲၤသမံၤသမိး ဟ့ၣ်ကုၣ်ဟ့ၣ်ဖးဖဲအလိၣ်
- မိၢ်ပံၤကသုၣ်ညါမုၢ်ဒါ ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤဖိအါအါ ဟ့ၣ်ကုၣ်ဟ့ၣ်ဖးဒုးသုၣ်ညါ မ့ၢ် MTT အမုၢ်ဒါ
- လၢကီၢ်လၢစုတကယ ကီၢ်စုဝဲဒုမၤဝဲဒု မ့ၢ်လီၤဘျးလီၤတီၢ်ဘၣ်ဆၣ် တတုၤစၢၤလီၤဂံၢ်ဘါဘၣ်
- ပုၤနီၣ်သိလုၣ်ဖိတဖၣ် ကိးနံၣ်ဒံၣ်ဘၣ်လဲၤဝဲဒု တၢ်စုၤတၢ်ကီၢ်တစံးဘၣ် ဟ့ၣ်လီၤသးဒီးမၤဝဲဒု
- တကလၢလီၤကွဲၤသနာၣ် ဂုၢ်ကွဲးစးဒီးဂၤဆာထၢၣ် ပပုၤကလုၢ်ကဖျိးစိ မ့ၢ်နုၤယၢမုၢ်ဒါထီၣ်ဘိ
- ခံဆံၤယံၣ်နံၣ်တၢ်လဲၤကွဲၤ ကီၢ်ခဲအါမးခီဖျိၣ် ဆုၤညါဆုၤညါတၢ်လဲၤကွဲၤ ကမၤဝဲဒီးလဲၤဒီးဝဲ
- ခံဆံၤယံၣ်နံၣ် နံၣ်ဆေးဆာ ဆာဂုၤနုၤ မံၤနုၤယၢကၢ ခံဆံၤယံၣ်နံၣ် နံၣ်ဆာဂုၤ မံၤအိၣ်ဂၢ်အိၣ်ကွဲၤနုၤသု

လၢ.....နီၣ်ပျၢၣ်
(ယိၣ်လီၤနံၣ်)

လုၢ်လၢ်ထုၤသနုဆေးလၢ

- ☐ လၢဟီၣ်ခိၣ်ခါကလုၢ်ဖျၢၣ် မံၤကညီအိၣ်ဝဲတဖျၢၣ် မံၤဖျၢၣ်လၢကလုၢ်အက လီၤဆီထုၤသနုဒီးဆေးလၢ
- ☐ ကလုၢ်ကညီဖိတဖိ အိၣ်ဒီးထုၤသနုလီၤဆီ ထုၤသနုလုၢ်လၢ်ပံၤလၢ ကျိၣ်ဒီးကွဲၤမ့ၢ်တၢ်န့ၢ်သါ
- ☐ ဆုးကွဲၤနံၣ်အုဆုဘၣ် မၤလိဟံးယၢကွဲၤကွဲၤဆု မိၢ်ဝါဒီးဆုမၤဂီၤ သုတလီၤမၤယၢနုၤ
- ☐ ကလုၢ်ကဆေးလၢပိညါ သုတဂုၤတုၤတုၤဘၣ် အလုၢ်လၢ်ဒီးထုၤသနု ထိးဘျးတဂုၤတထဲသု
- ☐ ကလုၢ်ကကျိၣ်သုတဂုၤ ဒ်နုၣ်ဒုပတြိတသု ကလုၢ်ကကျိၣ်ကညီကျိၣ် ဟံးဒိၣ်ဟံးယၢကညီကျိၣ်
- ☐ သုၣ်နီၣ်ကွဲၤကညီလုၢ်လၢ် ယုယုဖိးဖိးဟဲကွဲၤမၤ ဟံးဖျါထီၣ်သနုလုၢ်လၢ် ဟံးဖျါထီၣ်ကွဲၤဆုမိၢ်ဝါ
- ☐ ကညီဖိမုၢ်မုၢ်ခါခါ ကျိၣ်လုၢ်လၢ်သနုဆေးလၢ ဒ်သုတလီၤမၤန့ၢ်ပုၤ ဟံးဒိၣ်န့ၢ်ဒီးကလုၢ်က
- ☐ ကျိၣ်လံၢ်လံၢ်ပတၢ်န့ၢ်သါ မ့ၢ်လီၤမၤကလုၢ်လီၤမၤ ဆိမိၣ်ထံလီၤကွဲၤပသး ဟံးဒိၣ်ကလုၢ်ကဘၣ်ဒး
- ☐ ကညီဖိအတၢ်ဆေးလၢ ဒ်သိးကဖျါပံၤဖျါလၢ ပဝဲကိးကသုပယၢနုၤ ကညီကဖျါပံၤဖျါလၢ
- ☐ လုၢ်လၢ်သနုဒီးဆေးလၢ မ့ၢ်တၢ်လၢစိကဖိပုၤ ကညီအမံၤကအိၣ်ဖျၢၣ် လုၢ်လၢ်ထုၤသနုဆေးလၢ

ပျၢၣ်ဖိ-KTTC

ဝံသးစုၤ ဟဲကွဲၤနဲမိၣ်

- ♥ ဆုယပုၤကလုၢ်ကညီ မံၤယုဒီးတၢ်ထံတၢ်တီၢ် ကဆိၣ်ဂုၤဒီးကွဲၤကွဲၤသု လၢသုတၢ်ဖဲတၢ်မၤပုၤ
- ♥ လၢကလုၢ်ကအထံကီၢ် အိၣ်အိၣ်မံးမၤနဲဒ်လီၣ် သုၣ်ညါသုကွဲးစးနီၣ်ကီၢ် တမ့ၢ်အိၣ်ဝဲစုဝဲခိၣ်
- ♥ ယပုၤကလုၢ်လၢယအဲၣ် ထဲတမံၤယမုၢ်လၢ်ယဲ တၢ်ကီၢ်ခဲလၢနတုၢ်ဘၣ် နသးသုတဖုးလီၤမၤ
- ♥ လၢပုၤကအထံအကီၢ် ကျိၣ်သုကွဲးစးနီၣ်နီၣ် သုၣ်ညါလီၤကွဲၤနဲနသး ခဲအံၤပခိးကွဲၤလၢနုၤ
- ♥ ဒ်နအာၣ်လီၤတုၢ်နသး ကျိၣ်သုယိထွဲထီၣ်ခိၣ်ဖိ ခဲအံၤယနုဒီးမ့ၢ်လၢ် ကျိၣ်သုကလၢပုၤနဲဒု
- ♥ ကျိၣ်သုမ့ၢ်လၢပုၤတခီ ဝံသးစုၤဟဲကွဲၤစၢၤခီ တဘၣ်ယုၣ်သးလၢတဂုၤ ဆာထံၣ်လၢနကဟဲကွဲၤ
- ♥ လၢပုၤထံပုၤကီၢ်သဘျု ဆာအိၣ်နဲဒုလၢတဂုၤ သုၣ်နီၣ်ကွဲၤနတၢ်အာၣ်လီၤ တချုးဖဲထွဲထီၣ်နခိၣ်
- ♥ တၢ်အာၣ်လီၤလၢနအာၣ်လီၤ မၤဟးဂီၤနဲတဂုၤနီၤ ကျိၣ်သုမ့ၢ်လၢပုၤနဲဒု သုၣ်ညါပတုၢ်လီၤမုၢ်နုၤ
- ♥ တုၤမ့ၢ်လၢနဟဲကွဲၤတုၤ ဟံးလီၤစုကမၤယုယု လၢဖိလံၤစၢၤသ့ၣ်သီကီၢ် ခဲအံၤဒုလိၣ်ဝဲနီၣ်နီၣ်
- ♥ ခဲအံၤတၢ်လိၣ်ဝဲနီၣ်ကီၢ် နထံၣ်ဒီးသုၣ်ညါလီၤနီၣ် ဆုအိၣ်ဖျၢၣ်နုၤပီၤလီၤ ဝံသးစုၤဟဲကွဲၤနဲမိၣ်

နီၣ်ဒါဒါအဲၣ် (KTTC)

လုၢ်တက့ၤထိးဘျးတဂုၤ (မုၢ်ပိၢ်)

- ◇ ခုယုၢ်ခိးကွဲၤသုၣ်ခိၣ်ထံး နမ့ၢ်ထံၣ်ဟးဆုးယံၤယံၤ ခုယုၢ်ခိးကွဲၤသုၣ်ကယ တကြးလဲၤဟးမ့ၢ်သုၣ်ညါ
  - ◇ ခုယုၢ်ခိးကွဲၤတအိၣ်မုၢ် နမ့ၢ်လဲၤကဘၣ်နဆု ခုယုၢ်ခိးကွဲၤတအိၣ်ထံ နမ့ၢ်ယီၤဘၣ်နဖျိၣ်ခံ
  - ◇ ခုယုၢ်မ့ၢ်တၢ်ဒုတၢ်ယီၤ နမ့ၢ်ထံၣ်နကြးလဲၤလီၤ နမ့ၢ်လဲၤဘျးမ့ၢ်လဲၤဖိၣ် အကရဲနကဘၣ်ခိၣ်
  - ◇ နမ့ၢ်ထံၣ်ဘၣ်လၢ်လီၤဆီ သုတလဲတီၢ်အီၤဖိၣ်အီၤ နမ့ၢ်လဲၤဆဲးမ့ၢ်လဲၤတီၢ် လၢ်လီၤဆီန့ၢ်ကအိၣ်အိၣ်
  - ◇ လၢ်လီၤဆီမ့ၢ်အိၣ်အိၣ်ထီၣ် နက့ၢ်နဂီၤကဟးဂီၤ လၢ်လီၤဆီမ့ၢ်ကိးယါတၢ် နသးသမုကဟါမၤ
  - ◇ နမ့ၢ်မိၢ်ဂုၤပံၤဖိဝါ ဟံးလုၢ်ဟံးပုၤလီၤနသး တၢ်အာတၢ်သီတၢ်တဂုၤ လုၢ်တက့ၤထိးဘျးတဂုၤ
- တၢ်ကီၢ်ခဲနုၤဖျၢၣ်တၢ်မၤလိ သရၣ်,သရၣ်မုၢ်တဖၣ်

Photo Gallery

Photo Gallery

Karen Teacher Newsletter

P.O. Box 39,
Mae Sariang
Mae Hong Song,

CONTACT INFORMATION:

Email:
ktwghq@gmail.com

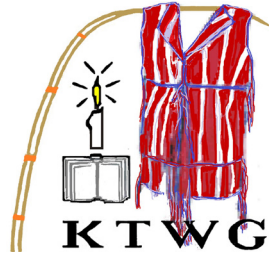
Website:
www.ktwg.org

Facebook:
facebook.com/ktwghome

KTTC application period information:

- The new student must contact their township and district leader for attending the Karen Teacher Training (KTTC)
- New Students must be approved and selected by the township and district leaders
- The KTTC application period for new intake students runs from January to April
- KTTC's open duration is every year of May
- KTTC's academic year begins from May to March every year.

ပဗ္ဗပပိုကညီ ကိုသရဲလံာ်တဲကစီာ်အံၤ ဘၣ်တဲာ်ထုးထီာ်ရဲလီၤအီၤလၢ ကညီကိုသရဲမၤသကိးတဲာ်ကရံၢ်န့ၣ်လီၤ.

Phru Pwgo Karen Teacher Newsletter is produced by Karen Teacher Working Group

